

RAAP België - Rapport 677

**Diksmuidse Heirweg
Zedelgem**

Werfbegeleiding
Eindverslag – 2020B335

Eke
2021

Colofon

Opdrachtgever:

Titel:

Diksmuidse Heirweg

Zedelgem

Eindverslag – 2020B335

Datum: 28 juni 2022

Auteur: N. Baeyens e, J. De Mulder

Kaartvervaardiging: N. Baeyens

Terreinwerk: N. Baeyens, D. Demey, J. De Mulder, A. Claus, N. Struyf, C. Swaelen

Projectcode: 2020B335

Raaproject: ZED102

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: RAAP België,

Begoniastraat 13

9810 Eke

Bevoegd gezag: agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BVBA

Begoniastraat 13

9810 Eke

telefoon: 09/311 56 20 - 0498/44 16 99

E-mail: raap@raap.be

© RAAP België bvba, 2021

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	5
1 Beschrijvend gedeelte	6
1.1 Administratieve gegevens	6
1.2 Archeologische traject.....	12
1.3 Onderzoeksofdracht.....	13
1.3.1 Vraagstelling.....	13
1.3.2 Geplande bodemingrepen.....	13
1.3.3 Randvoorwaarden	14
1.4 Onderzoeksmethodiek	15
1.4.1 Algemeen.....	15
1.4.2 Opgravingsstrategie	15
1.4.3 Afwijkende onderzoeksmethodiek.....	16
1.4.4 Technische specificaties gebruikt materiaal	17
1.4.5 Terreinorganisatie	17
1.4.6 Wetenschappelijke begeleiding	17
1.4.7 Advisering.....	17
2 Aardkundige en geografische situering.....	18
2.1.1 Geografische situering.....	18
2.1.2 Aardkundige gegevens	18
3 Archeologische en historische omkadering	20
3.1 Archeologische gegevens	20
3.1.1 Gegevens uit de Centrale Archeologische Inventaris.....	20
3.1.2 Recent archeologisch onderzoek in de omgeving	23
3.2 Historische gegevens.....	25
3.2.1 Algemene geschiedenis en ontwikkeling van Zedelgem en Aartrijke	25
3.2.2 Kaart van Ferraris (1771-1777).....	25
3.2.3 Atlas der Buurtwegen (1841)	27
3.2.4 Kaart van Vandermaelen (1846-1854)	29
3.2.5 Popp-kaart (1842-1879)	29
3.2.6 Topografische kaart van Gistel-Zedelgem (1954)	32

3.2.7	Luchtfoto's 20 ^{ste} eeuw	33
4	Resultaten	36
4.1	Bodemkundige gegevens	36
4.1.1	Algemene bevinding van de bodemprofielen	40
4.2	Beschrijving van de sporen en structuren.....	41
4.2.1	Recente sporen en verstoringen	41
4.2.2	Grachten en Greppels	43
4.2.3	Karresporen.....	50
4.2.4	Kuilen.....	56
4.2.5	WO structuren.....	59
4.3	Beschrijving van de vondsten.....	67
4.4	Beschrijving van de stalen	68
4.4.1	Beschrijving van de analysemethoden en -technieken.....	68
5	Interpretatie en datering van de site	69
6	Synthese	75
6.1	Beantwoording van de onderzoeksvragen:.....	76
7	Assessmentrapport	78
7.1	Korte beschrijving van de kennisvermeerdering.....	78
7.2	Beschrijving en waardering van het potentieel op kennisvermeerdering.....	79
8	Bewaring van het archeologisch ensemble.....	80
9	Bibliografie	81
9.1	Uitgegeven literatuur	81
9.2	Websites.....	83
10	Figuren en tabellen.....	83
	Bijlagen.....	86

Samenvatting

In het kader van de aanleg van een nieuw fietspad langs de Diksmuidse en Brugse Heirweg te Zedelgem voerde Raap België deze werfbegeleiding uit. Deze werfbegeleiding is het resultaat van een eerdere bureaustudie dat eveneens door Raap België werd uitgevoerd¹. In het kader van deze bureaustudie werd eveneens een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd. Op basis van de bureaustudie en het landschappelijk booronderzoek werd er geen verhoogde kans voor het aantreffen van artefactensites vastgesteld. Anderzijds waren er onvoldoende bewijzen om de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site aan te tonen. Om deze reden drong een verder onderzoek in de vorm van een werfbegeleiding zich op.

Deze opgraving gebeurde gefaseerd: de eerste en tweede fase vonden plaats tussen 6/04/2020 en 9/04/2020. De derde fase werd uitgevoerd tussen 26/10/2020 en 28/10/2020. Het doel van de archeologische opgraving is de informatie uit het bodemarchief in de vorm van een archeologisch ensemble te behouden en te ontsluiten door sporen en artefacten vrij te leggen, te registreren en te onderzoeken.

In navolging van de archeologische opgraving werd er in eerste instantie een archeologisch rapport opgesteld waarin de voorlopige evaluatie van de archeologische opgraving werden toegelicht. Aan de hand van deze eerste evaluatie kon er gesteld worden dat de het onderzoek relatief weinig archeologisch relevante sporen opleverde. De overgrote meerderheid van de sporen situeerden zich in het oostelijke deel van het onderzoekstraject. Het betrof hoofdzakelijk grachten en greppels die terug gaan tot de late middeleeuwen, enkele recentere karrensporen, kuilen en een mogelijk (oefen) loopraaf. Er werden met andere woorden geen relevante of complexe sporenconcentraties archeologische sites vastgesteld.

Binnen het archeologierapport werden er een afweging gemaakt van welke aspecten van deze werfbegeleiding verder onderzocht dienden te worden. Gezien de relatieve jonge datering van de sporen werd er niet verder ingezet op een natuurwetenschappelijke dateringstechnieken. Een verdere studie van het aardewerk en een studie van luchtfoto's en trenchmaps werd wel noodzakelijk geacht.

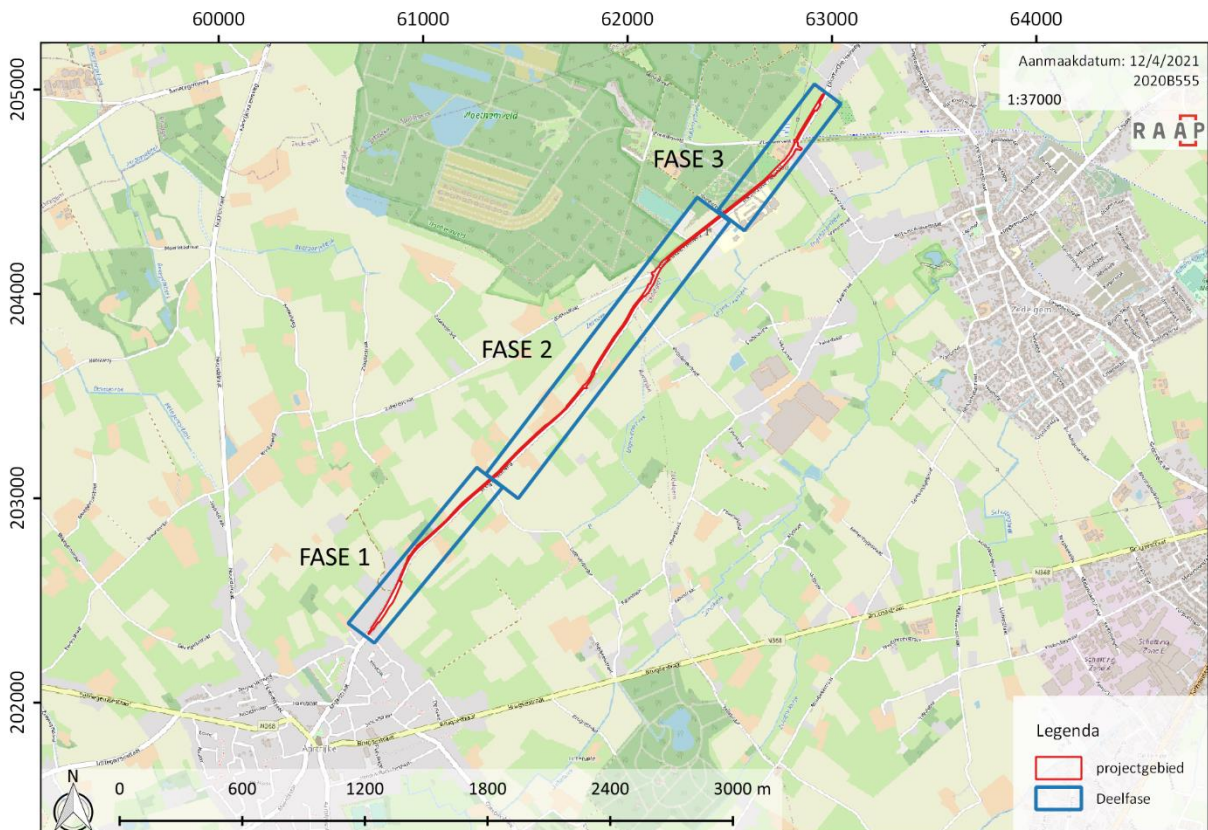
Binnen dit eindrapport worden de resultaten van deze geadviseerde studies gerapporteerd en worden de vooropgestelde onderzoeksvragen beantwoord.

¹ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/7343>

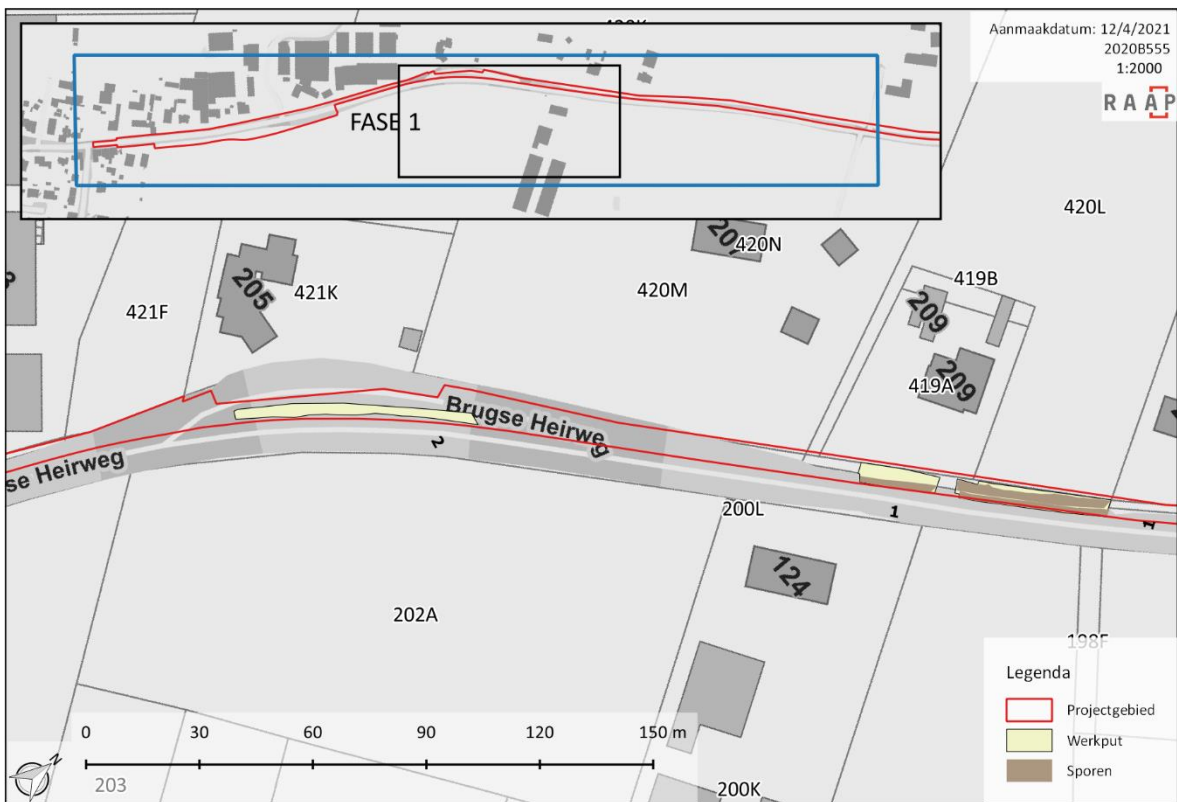
1 Beschrijvend gedeelte

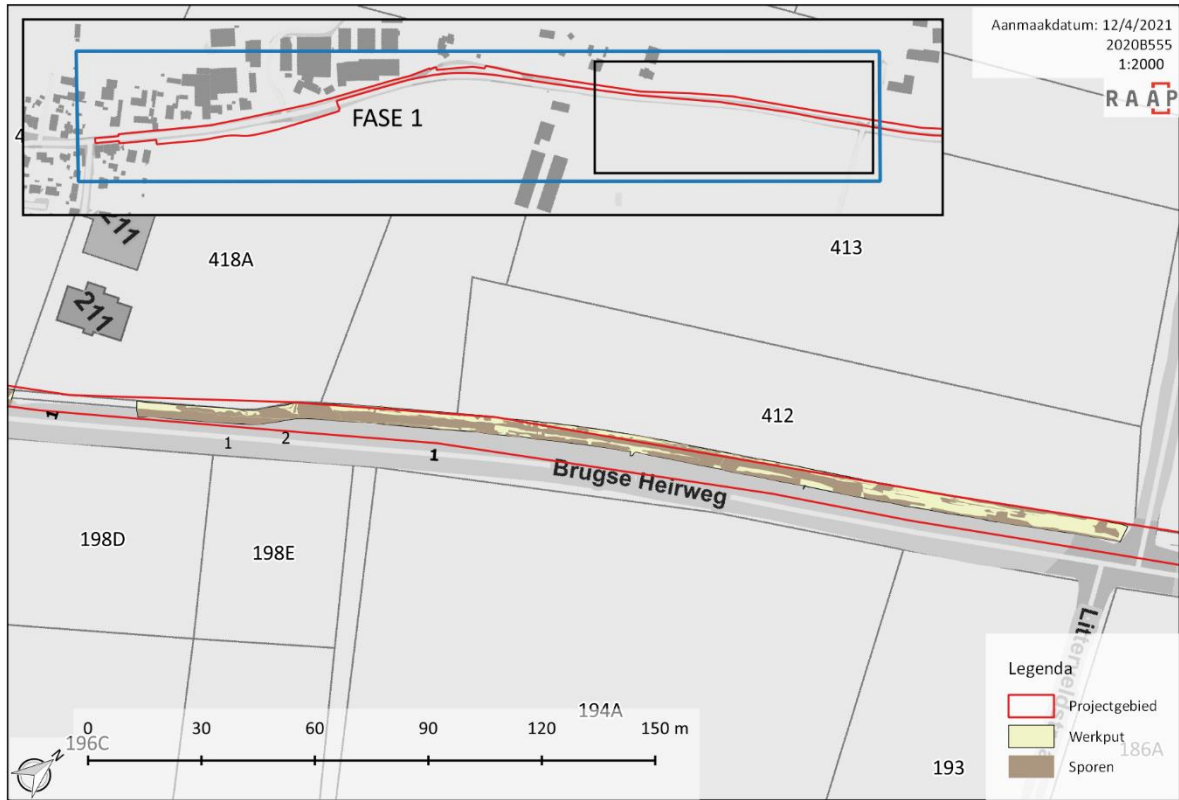
1.1 Administratieve gegevens

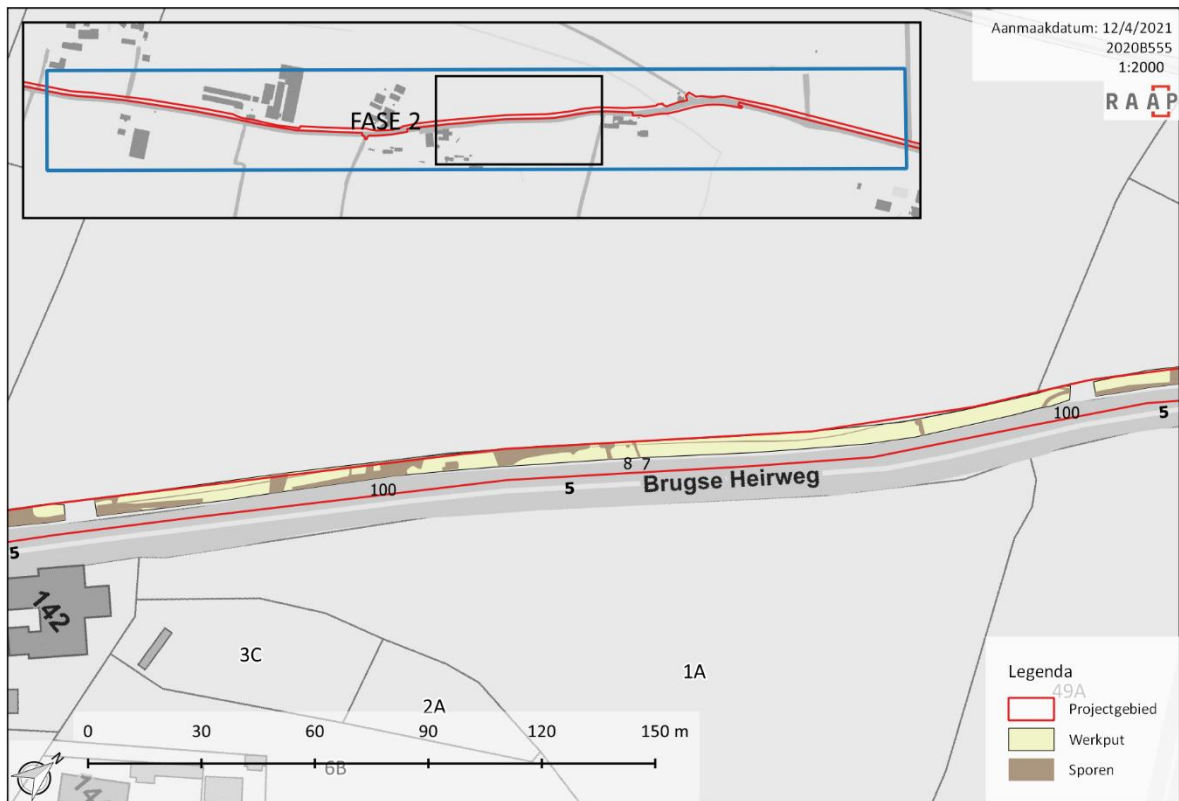
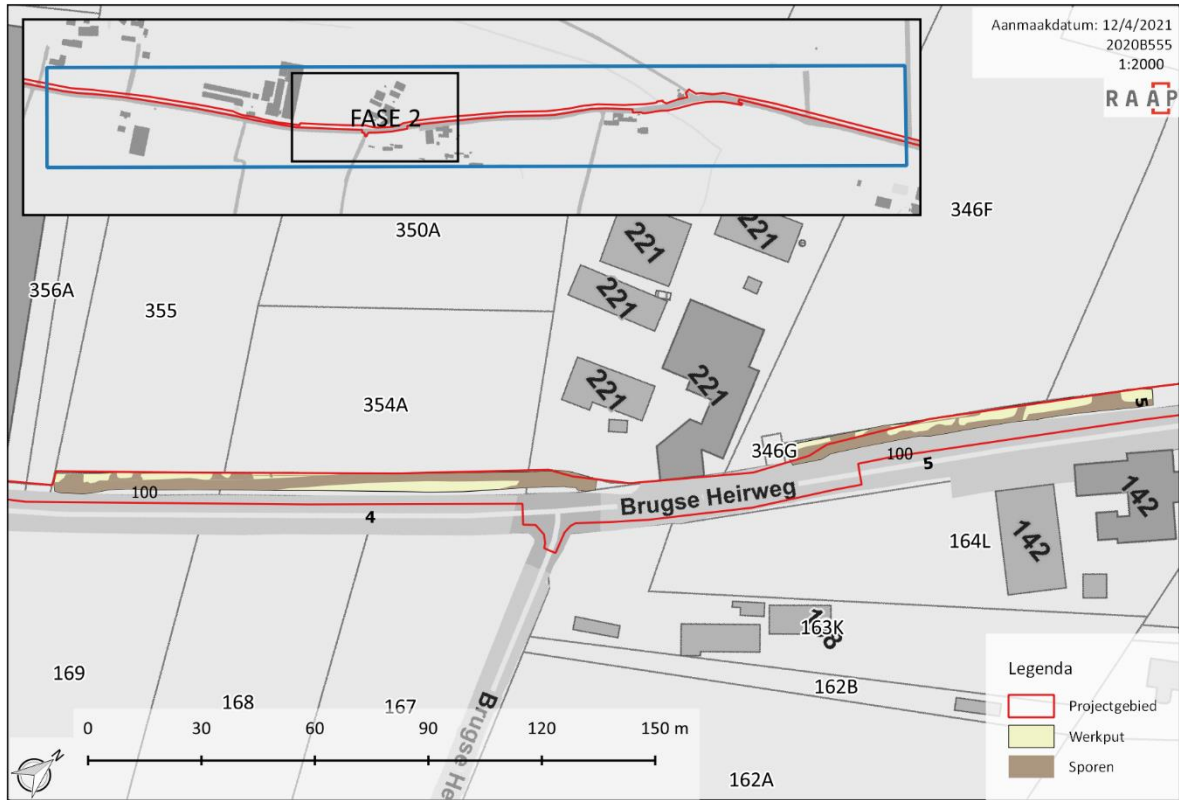
- *Projectcode: 2020B355*
- *Onderzoeksmethodes: werfbegeleiding*
- *Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)*
- *Locatiegegevens: Zedelgem, Diksmuidse Heirweg*
- *Kadastrale gegevens:*
Zedelgem 4de afdeling/Aartrijke – Sectie B: 353c, 352c, 351c; 350 en 349
Zedelgem 4de afdeling/Zedelgem – Sectie C: 133a
Zedelgem 4de afdeling/Aartrijke – Sectie A: 515k, 424d, 420m, 420l, 419a, 418a, 400a, 412, 409l, 411g, 362b, 361a, 358s, 357b, 356a, 355, 354a, 353n, 346f, 344a, 343a, 343c, 342b en 342c
Zedelgem 4de afdeling/Zedelgem – Sectie A: 65, 55b, 56b, 54a, 58c, 58d, 57f, 59a, 81a, 84a, 87e, 90a, 131 en 132
- *Begin- en einddatum veldwerk:*
Fase 1: 4/03/2020, 9/03/2020 en 11/03/2020
Fase 2: 6/04/2020 tot en met 9/04/2020
Fase 3: 26/10/2020 tot en met 28/10/2020

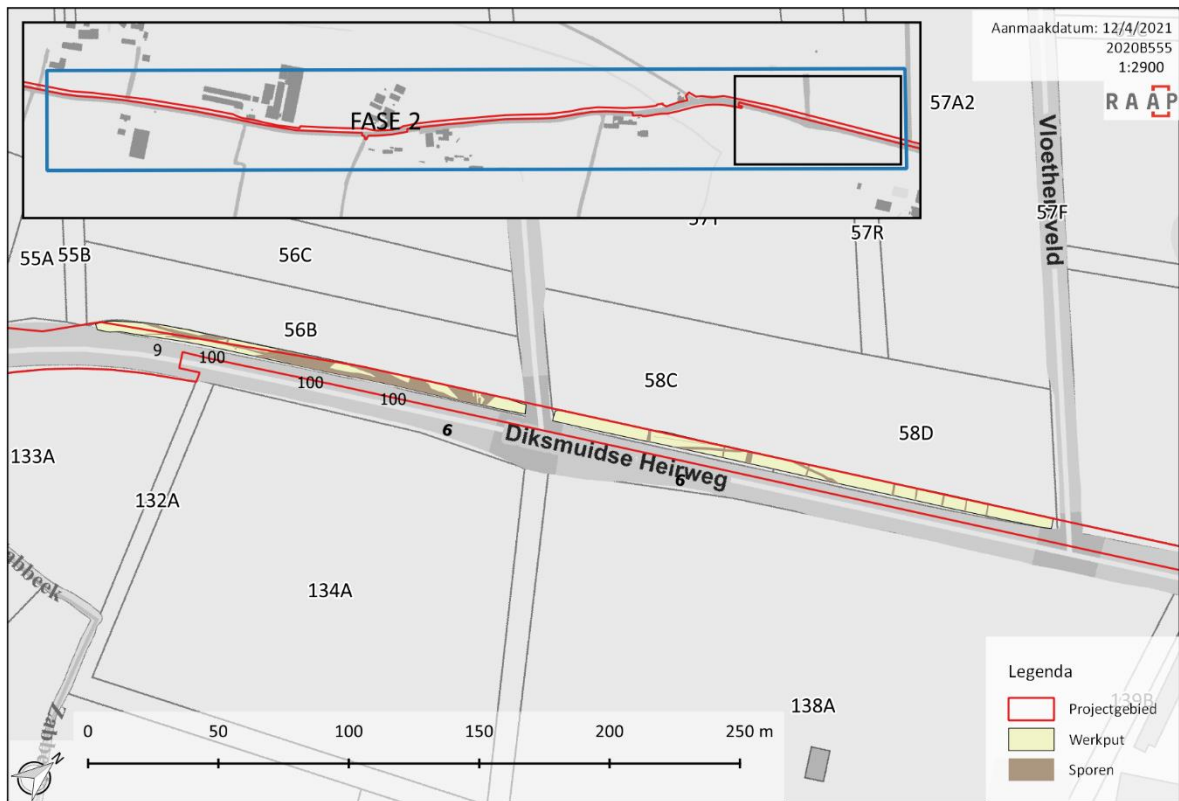
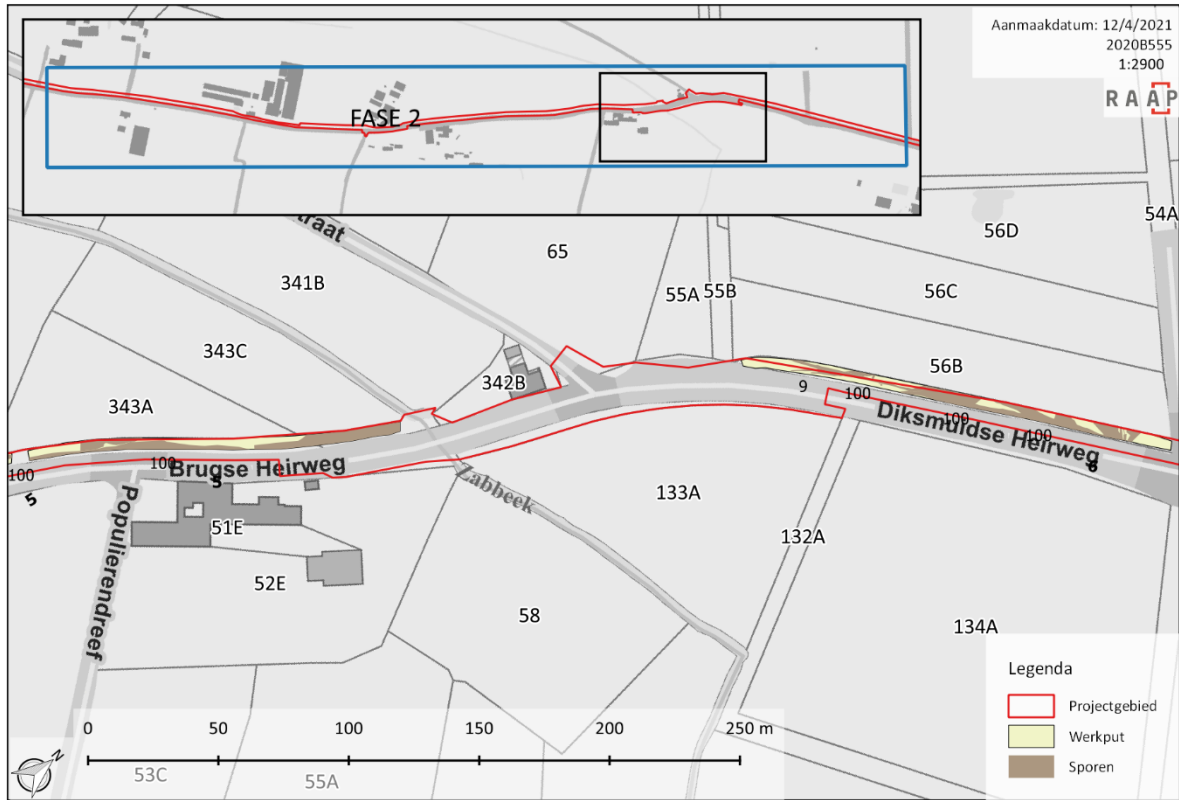

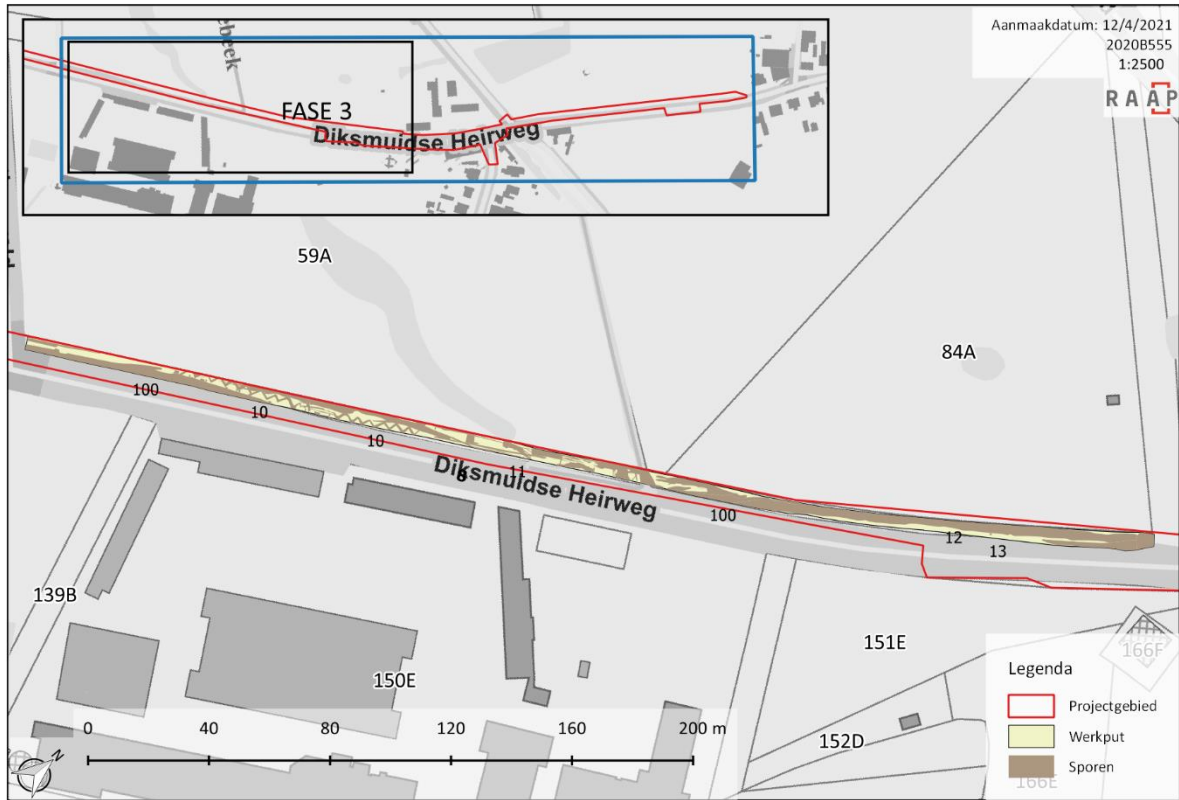
Figuur 1. Situering van het plangebied op de topografische kaart (bron: OPENSTREETMAP, 2021).

1.2 Archeologische traject

Volgende studies werden reeds uitgevoerd in of in de onmiddellijke omgeving van het plangebied:

- *Een bureauonderzoek en landschappelijk booronderzoek in het kader van de archeologienota: 2018A381 – 2018D200*²

Op basis van de data verkregen uit het bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat het sterk variërend landschappelijke kader waarbinnen het plangebied zich bevindt mogelijk een grote verscheidenheid aan menselijke sporen uit verschillende archeologische periodes kan bevatten. Concreet ging het om een verhoogd potentieel om archeologische resten aan te treffen vanaf het laat-paleolithicum tot en met de Romeinse periode maar ook sporen van jongere periodes werden niet uitgesloten. Voor deze laats vermelde periodes (namelijk de middeleeuwen en de postmiddeleeuwen) is de trefkans echter kleiner, aangezien de erven niet vlakbij de weg worden verwacht, maar eerder op enige afstand ervan. Enkel de locatie van de holle weg vormt hierop een uitzondering.

Op één locatie binnen het lijntracé werd het bovendien nodig geacht om bijkomend landschappelijke boringen uit te voeren. Het betrof een zone gelegen op een rug die parallel aan een beek is gelegen. Aan de overzijde van de weg werden hier bij een eerder archeologisch booronderzoek vondsten uit het mesolithicum aangetroffen. Ondanks de hogere ligging van het traject op de dekzandrug, werd besloten om aan de hand van landschappelijke boringen een inschatting te maken inzake bodemgaafheid en de hieraan gekoppelde kans op het treffen van artefactensites.

De landschappelijke boringen toonden echter aan dat de verwachtingskans op een goed bewaarde vindplaats van jager-verzamelaars nagenoeg onbestaande is. De bodem was er immers niet gaaf bewaard. Voor het aantreffen van sporen uit latere perioden bleef de kans echter reëel. Gezien de hoge verwachtingskans en het feit dat het om een lineair traject ging is er geopteerd meteen over te gaan tot een vlakdekkend onderzoek en dit in de vorm van een werfbegeleiding.

² <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/7343>

1.3 Onderzoeksopdracht

Het onderzoek het kader van de nieuwe fietsvoorzieningen ter hoogte van de Diksmuidse en Brugse Heirweg te Zedelgem. Op basis van de vooronderzoeken werd een zone afgebakend met een verhoogd archeologisch potentieel.

Het betreft een lijn traject van ca. 16.575 m² met een verstoringsdiepte van ca. 35 cm (excl. buffer).

Het doel van de opgraving was:

- Inzicht verwerven inzake de aard, contextuele betekenis en datering van het eventueel aan te treffen sporenbestand.
- Het bepalen van de genese van het landschap waarbinnen de archeologische site gelegen is.
- Het interpreteren, documenteren en rapporteren van alle aangetroffen archeologische sporen, structuren, vondsten en stalen.
- Het kaderen van de resultaten in een lokaal en in een breder, regionaal perspectief.
- Vergelijken van de archeologische resultaten met andere gekende archeologische sites uit de omgeving.
- Vergelijken van de archeologische resultaten met de gekende historische gegevens.

1.3.1 Vraagstelling

In het betreffende programma van maatregelen werden volgende onderzoeksvragen gesteld:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische sporen?
- Zijn er meerdere perioden aanwezig in het sporenbestand?
- Zijn er structurele eenheden te herkennen binnen de archeologische vindplaats?
- Indien er structuren te identificeren zijn, wat is hun typologie en betekenis?
- Is er sprake van fasering en/of chronologische (dis-)continuïteit in de bewoning?
- Kan een Romeinse oorsprong van de Brugse en Diksmuidse Heirweg bevestigd worden?
- Hoe kadert/-en de vindplaats(en) binnen het landschap en regionaal archeologisch kennisbestand?
- Hoe verhoudt/-en de vindplaats(en) zich tot de landschappelijke ligging?
- Welke bodemopbouw is op het terrein aanwezig?
- Is er een verband tussen de plaatselijke bodemopbouw en de inplanting van de vindplaats(en)?
- Welke nieuwe informatie leverde het onderzoek op in functie van menselijke occupatie doorheen de geschiedenis in de onmiddellijke en ruimere omgeving rondom het plangebied?

1.3.2 Geplande bodemingrepen

Langsheen de Diksmuidse en Brugse Heirweg zal een dubbel fietspad worden aangelegd langs de noordzijde van de baan. Parallel wordt ook een nieuwe greppel aangelegd. De voorziene bodemingreep is ca. 35 cm. Hierbij wordt de teelaarde tot op het archeologisch niveau afgehaald.

De breedte van de zone voor het nieuwe fietspad is ca. 6 m.

In sommige delen is er een gracht aanwezig. Deze wordt behouden. Het fietspad komt naast de gracht te liggen. Binnen enkele zones zal het bestaande wegdek worden heraangelegd. Dit geldt voor de zones waar het nieuwe fietspad langs weersijden van de baan komt te liggen. Hierbij wordt de baan opgebroken en een strook langsheen de baan afgegraven. Deze stroken zijn ca. 10 m breed.

Het bodemarchief bevond zich reeds op een diepte van xx cm. De voorziene diepte van de bodemingreep was van ca. 35 cm, waardoor de aanwezige archeologische sporen zouden worden verstoord.

Voor de plannen en doorsnedes wordt verwezen naar hoofdstuk 1.1.3. in het Verslag van Resultaten, en Bijlage 2 van de archeologienota.³

1.3.3 Randvoorwaarden

Er werden geen randvoorwaarden opgenomen binnen de archeologienota.

³ VERMEERSCH & DEMEY, 2018

1.4 Onderzoeksmethodiek

1.4.1 Algemeen

De opgravingsmethode werd bepaald in het vermelde programma van maatregelen:

Er werd uitgegaan van een site zonder complexe stratigrafie waarbij één opgravingsvlak diende te worden aangelegd. Gezien de beperkte breedte van het plangebied werd er geopteerd om meteen over te gaan tot een opgraving. Deze werd om economische en praktische redenen ingepland net voor de uitvoering van de werkzaamheden zodoende betreft het een opgraving door middel van werfbegeleiding.

Binnen het vooropgestelde programma van maatregelen werd volgende onderzoeksmethode en – techniek voorzien:

Wanneer de werkzaamheden voor de aanleg van het fietspad van start gaan, gebeurt dit in overleg met het archeologische team. Zij zullen steeds aanwezig zijn wanneer in de afgebakende zones voor werfbegeleiding de teelaarde afgegraven of verharding uitgebroken wordt. Het uitgraven gebeurt onder begeleiding en op aanwijzing van de erkend archeoloog en dit tot op het archeologische niveau. Indien er hierbij archeologische resten aan het licht komen, zullen deze geregistreerd en opgegraven worden zoals dit bij elke normale opgraving gebeurt.

Het volledige onderzoek, met inbegrip van de verwerking en rapportage na afloop van het terreinwerk, dient te worden uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Code van Goede praktijk, versie 2.0 ('Deel 3: Archeologische opgraving').

1.4.2 Opgravingsstrategie

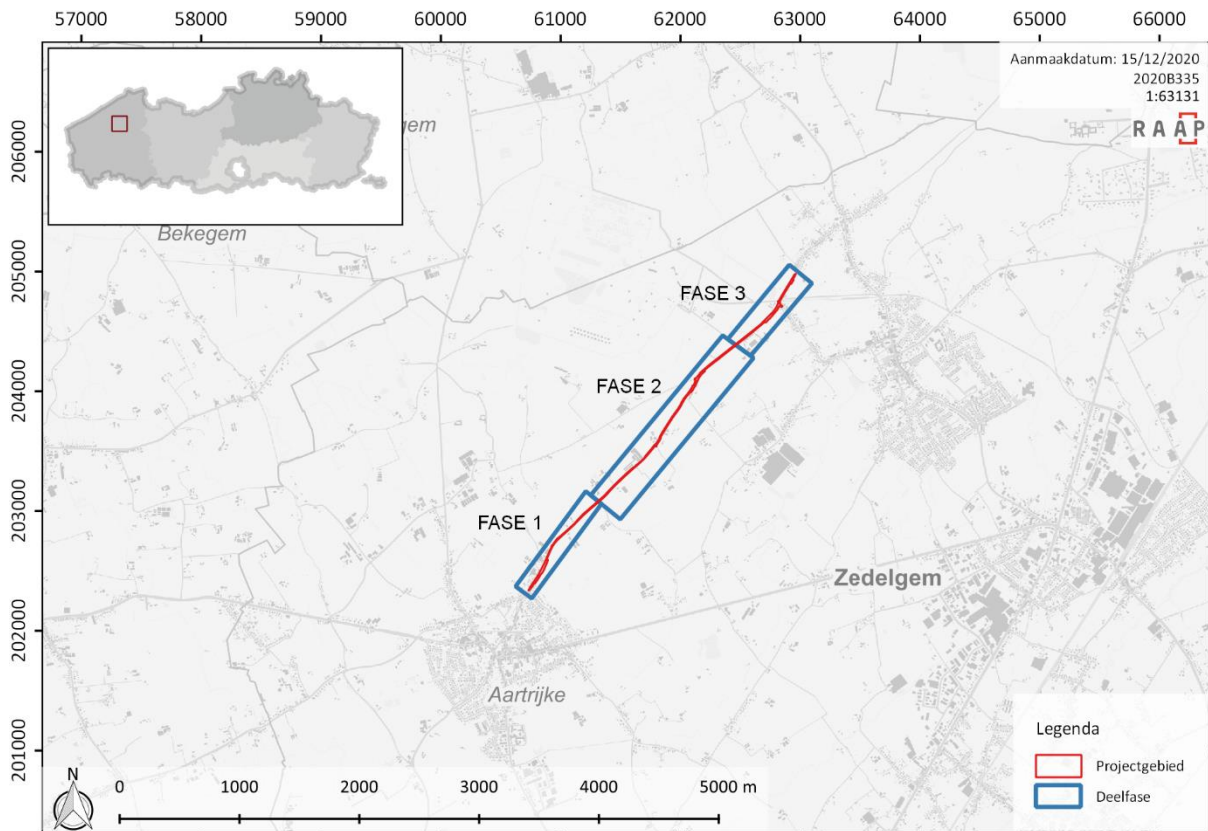
Zoals kort aangehaald is er in het programma van maatregelen geopteerd om de opgraving uit te voeren als een werfbegeleiding. Dit resulteerde in een fasering van het onderzoek. uiteindelijk werd het onderzoek uitgevoerd in drie fasen waarbij het archeologisch team werd ingezet bij de voorbereidende werken (afgraven van de teelaarde ed.).

De eerste fase betreft het zuidoosten van het projectgebied, in de richting van Ardoorie. Concreet is dit de zone tussen de Prof. Nelissstraat en de Litterveldstraat. Het veldwerk voor deze fase vond plaats tussen 4/03/2020 en 11/03/2020. De begeleiding werd uitgevoerd door N. Baeyens in de hoedanigheid als projectleider en veldwerkleider. N. Struyf (Archeoloog), C. Swaelen (archeoloog) en J. De Mulder (archeoloog) stonden de veldwerkleider bij gedurende de uitvoering van het onderzoek. De werkputten die gedurende deze fase starten steeds met het nummer 1 gevolgd door de putnummer (bv: 1.1, 1.2, ...). Op het moment van de begeleiding waren de weersomstandigheden vrij slecht. Overvloedige regen in combinatie met de reeds verzadigde grond maakte dat de werken op bepaalde momenten gestaakt dienden te worden.

De tweede fase situeert zich tussen de Litterveldstraat en Vloethemveld (ter hoogte van Campus POV). De begeleiding van deze fase vond plaats tussen 6/04/2020 en 9/04/2020. Deze fase werd opnieuw uitgevoerd door N. Baeyens (projectleider en veldwerkleider) en werd bijgestaan door J. De Mulder. De putten die gedurende deze fase werden aangelegd starten telkens met het nummer 2 gevolgd door

de putnummer (bv: 2.1, 2.2, ...). De weersomstandigheden waren goed, namelijk licht bewolkt en droog met opklaringen.

De derde fase bevindt zich in het noordwesten van het plangebied en situeert zich tussen de Litterveldstraat en de Diksmuidse Heirweg nr. 3. Het veldwerk ter hoogte van deze fase vond plaats tussen 26/10/2020 en 28/10/2020. De werken werden begeleid door N. Baeyens (projectleider). De uitvoering gebeurde door D. Demey (veldwerkleider) die werd bijgestaan door J. De Mulder (archeoloog). De werkputten die gedurende deze laatste fase werden aangelegd starten telkens met het nummer 3 gevolgd door het putnummer. De weersomstandigheden gedurende de begeleiding waren grijs en bewolkt maar relatief droog.

Figuur 2: Ligging van het plangebied met aanduiding van de fasering. (bron: AGIV, 2021a)

1.4.3 Afwijkende onderzoeksmethodiek

Bij de uitvoering van de werfbegeleiding werd er lichtjes afgeweken van het programma van maatregelen in die zin dat wanneer het archeologisch niveau zich onder de vastgestelde verstoringsdiepte bevond, met inbegrip van de een buffer van 20 cm, er geen verdere vlak verdieping plaatsvond. Teneinde het archeologisch niveau op deze locaties vast te stellen werden er om de 10 m profielen aangelegd.

Deze techniek werd enkel gebruikt wanneer er in de omgeving geen archeologisch relevante sporen werden aangetroffen. De beweegreden hiervoor was economisch. Het extra uitgegraven volume diende immers aangevuld te worden met een stabilisatie.

1.4.4 Technische specificaties gebruikt materiaal

De werkputten werden aangelegd met behulp van een kraan op rupsbanden van 24,5 ton en met een gladde graafbak van 2 m breed. Van de aangelegde werkputten werden telkens overzichtsfoto's gemaakt met een digitale camera. De aangetroffen sporen werden daarnaast ook individueel gefotografeerd. Een digitaal grondplan van sleuven en sporen werd bekomen aan de hand van een GPS-toestel (Sokkia GCX2) en GIS-software (SurvCE). Spoorbeschrijvingen en vondsten werden eveneens geregistreerd aan de hand van deze software. De bodemprofielen werden ingemeten en beschreven aan de hand van het softwareprogramma *Deborah*.

1.4.5 Terreinorganisatie

- Begin- en einddatum veldwerk:
 - Fase 1: 4/03/2020, 9/03/2020 en 11/03/2020
 - Fase 2: 6/04/2020 tot en met 9/04/2020
 - Fase 3: 26/10/2020 tot en met 28/10/2020
- Erkend Archeoloog: RAAP België
- Veldwerkleider: *N. Baeyens en D. Demey*
- Assistent-archeoloog: *A. Claus, J. De Mulder*
- Aardkundige: *F. Philipsen*
- Medewerkers: *N. Struyf, C. Swaelens*

1.4.6 Wetenschappelijke begeleiding

Met betrekking tot verder onderzoek van eventuele Wereldoorlog structuren werd de expertise van B. Stichelbout (verbonden aan Ugent) ingeroepen. Advisering

1.4.7 Advisering

Nvt

2 Aardkundige en geografische situering

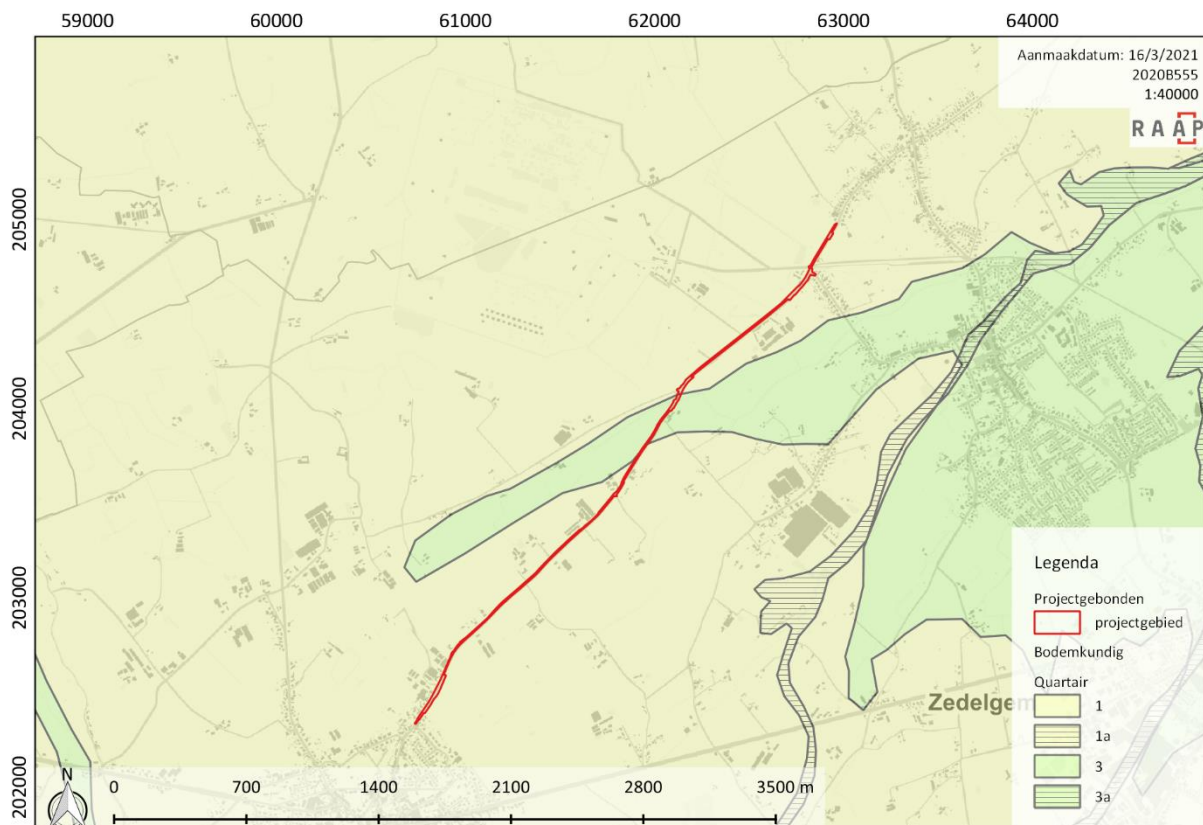
2.1.1 Geografische situering

Het plangebied bestaat uit een deel van het tracé van de Brugse Heirweg en de Diksmuidse Heirweg in de gemeente Zedelgem, provincie West-Vlaanderen. Het tracé is gelegen tussen Aartrijke en Zedelgem. Een deel van het projectgebied is gelegen op het openbaar domein. Het deel dat op privé terreinen is ingepland beslaat een oppervlakte van 13.648 m².

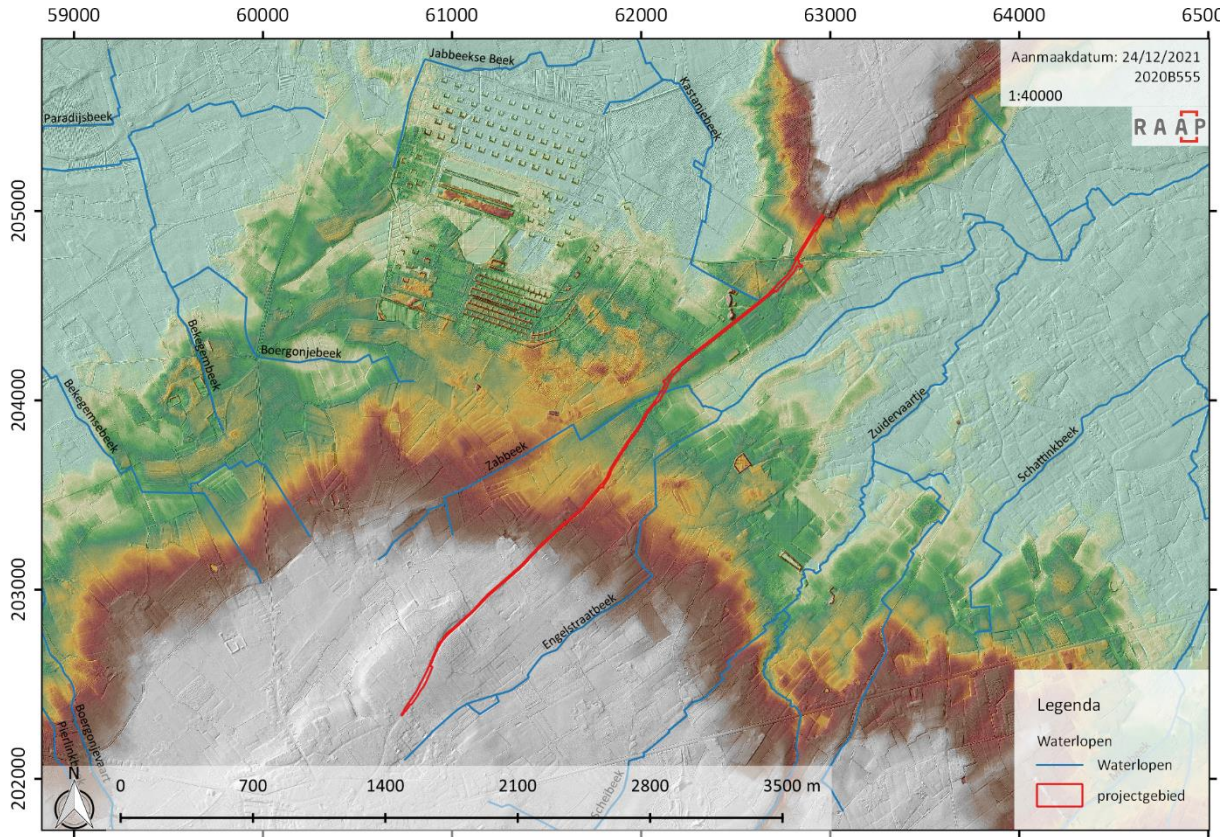
Het projectgebied bestaat volgens het gewestplan uit verschillende zones van gebruik: woongebied, landbouwgebied, landschappelijk waardevolle agrarische gebieden, gebieden voor dagrecreatie en woonuitbreidingsgebied.

2.1.2 Aardkundige gegevens

Ter hoogte van het plangebied bestaat het Quartairdek uit enerzijds eolische afzettingen daterend uit het Weichseliaan en het vroeg holoceen met mogelijkheid tot hellingsafzetting van het Quartair. Ter hoogte van de Engelstraatbeek en de Zabbeek (centraal binnen het plangebied) is er sprake van fluviaatiele afzetting van het Weichseliaan die vervolgens afgedekt werden door eolische sedimenten.

Figuur 3: situering van het plangebied op de Quartaairgeologische kaart. (bron: DOV, 2005; AGIV, 2021a)

Figuur 4: Projectie van het plangebied Digitaal hoogtemodel met. (bron: DOV, 2005; AGIV, 2021a)

3 Archeologische en historische omkadering ⁴

3.1 Archeologische gegevens

3.1.1 Gegevens uit de Centrale Archeologische Inventaris

Op basis van archeologische gegevens gaan de oudste vondsten in Zedelgem terug tot het neolithicum en mogelijk tot het mesolithicum. Uit de bronstijd zijn op basis van luchtfoto's **grafheuvels** herkend. IJzertijdvondsten zijn niet bekend. Op het grondgebied van Aartrijke, maar verder gelegen van het projectgebied, dateert wel nog een 'langbed' en uit de late ijzertijd of vroeg-Romeinse tijd dateert een funerair spoor, vermoedelijk een funerair monument.

Uit de Romeinse periode zijn verschillende oppervlakte vondsten, en ook een vondst van Romeinse munten bekend uit het centrum en de omgeving van Aartrijke. Er wordt volgens sommige bronnen gesuggereerd dat er een versterking aanwezig zou zijn geweest in deze periode.⁵ Enkele toponiemen bevestigen deze Romeinse aanwezigheid. Daarenboven zou wellicht de **Diksmuidse Heirweg terug gaan op een Romeinse buurtweg die Cassel met Aardenburg verbond**⁶. Romeinse wegen in onze contreien konden sterk variëren in breedte: tussen 4 en 12 m en, indien verhard, met een dikte van ca. 60 cm.⁷

Recentere vondsten zijn gerelateerd aan de bewoningskernen en verder zijn op basis van historische kaarten verschillende hoeves bekend (zie ook verder).⁸

Bovenstaande gegevens kunnen meer in detail worden bekeken op basis van de gegevens van de CAI. Naast het voorkomen van de bronstijdgrafcirkels zijn er ook enkele sites met walgracht aanwezig. Deze kunnen worden gelinkt met de laatmiddeleeuwse ontginning van de gronden. Romeinse vondsten zijn in tegenstelling tot men zou verwachten nauwelijks aangetroffen.

Voor de regio van het projectgebied is **luchtfotografische prospectie** erg belangrijk voor wat de kennis van de archeologie betreft. Deze prospectietechniek kan echter niet worden toegepast binnen bosrijke zones. Een dergelijk landschap is aanwezig op het militair gebied en op de dekzandrug in het noorden van het plangebied. Hierdoor lijkt er minder archeologie aanwezig te zijn op de CAI-kaart.

Dit betekent echter niet dat er geen archeologie aanwezig is in deze gebieden.

De gekende archeologische sites en vondsten worden hier in chronologische volgorde weergegeven. De plannen geven de locatie van de gegevens weer.

⁴ VERMEERSCH & DEMEY, 2018, pp. 39–50

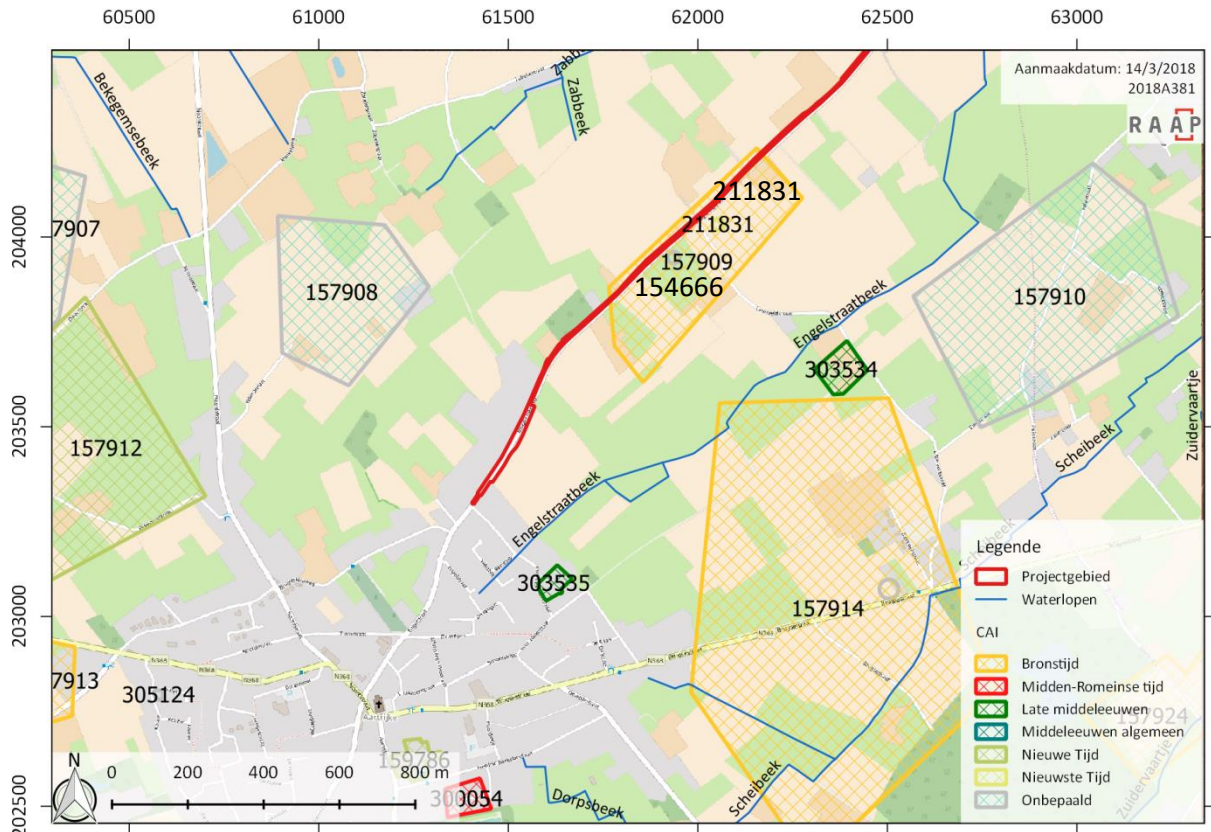
⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018e

⁶ ROGGE, 2004; VAN DER HEIJDEN, 2011; ABRAHAMSE ET AL., 2012; *Romeinse weg Driel - Elst*, 2018

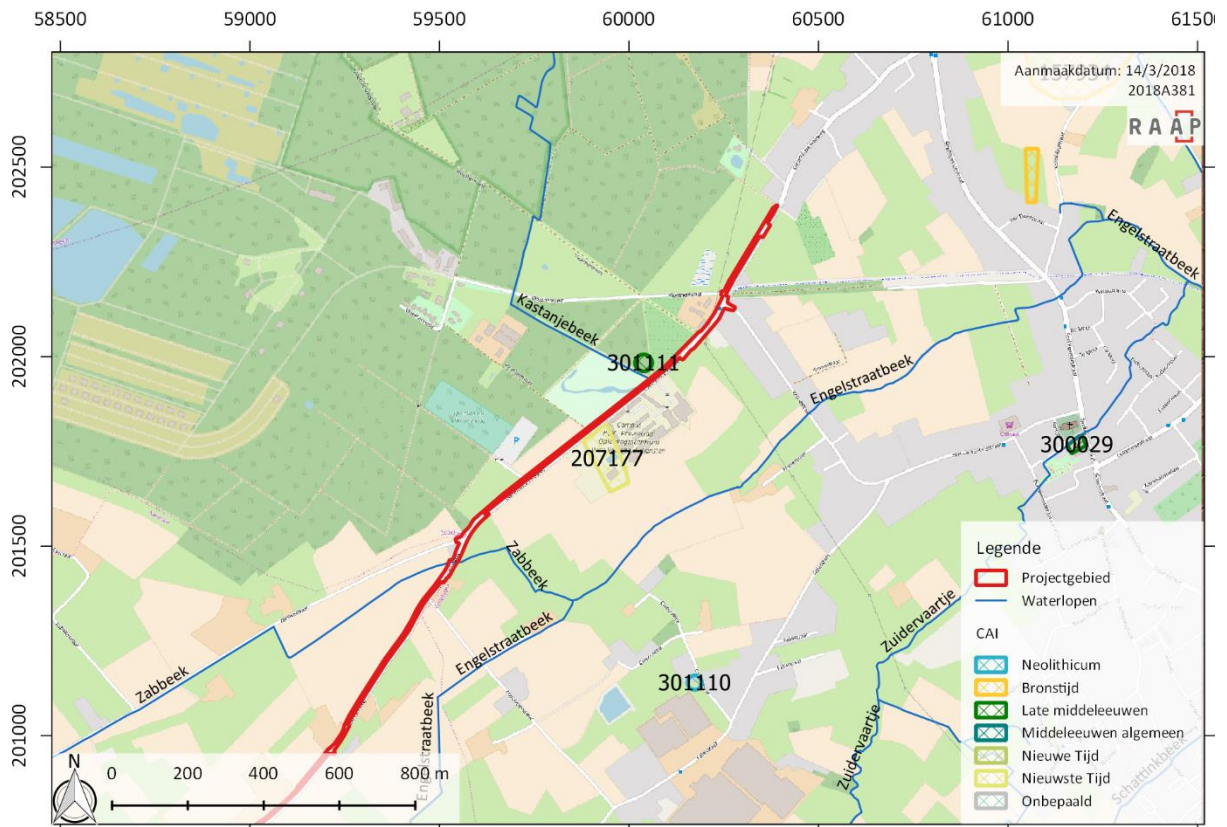
⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018d

⁸ SCHELKENS ET AL., 2017

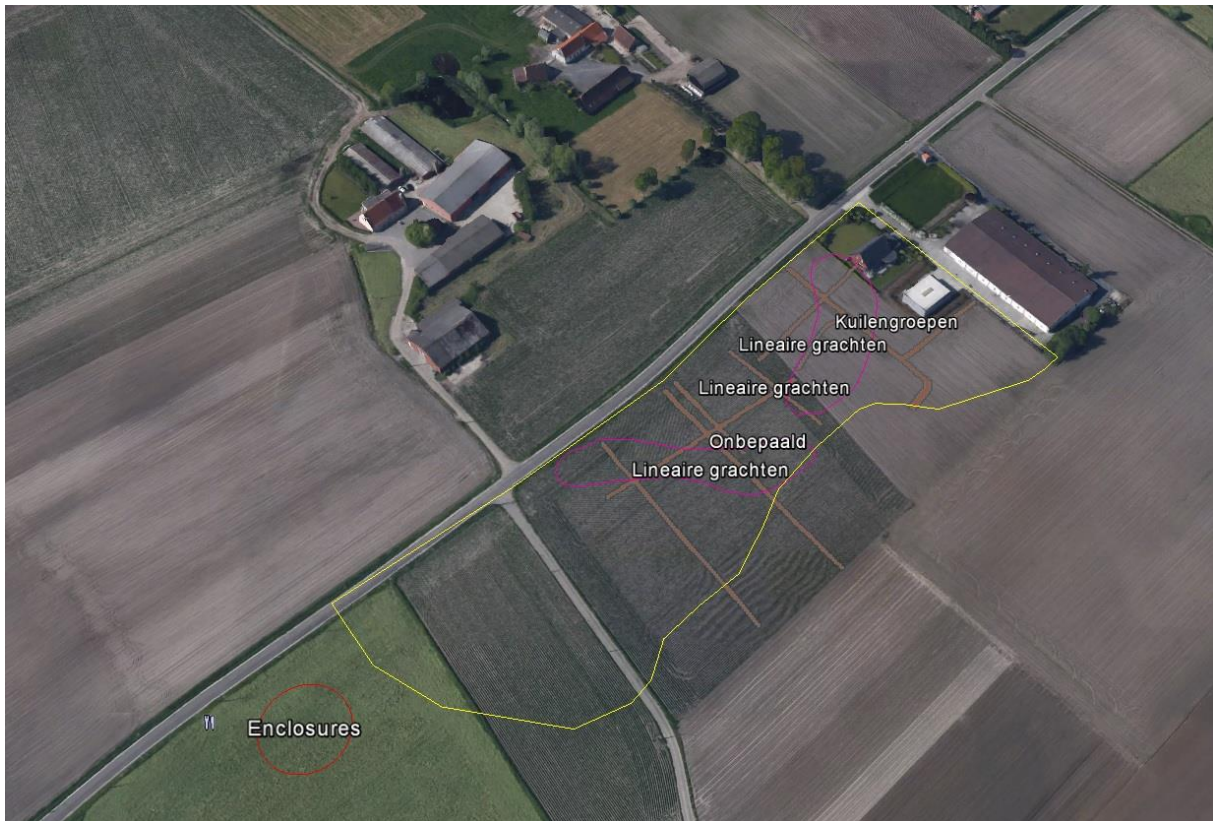
CAI-nummer	Complex	Datering	Opmerking
301110	Losse artefacten	Neolithicum	Tussen het Engelstraatbeek en het Zuidervartje
157909	Grafheuvel ontdekt d.m.v. luchtfotografie	Bronstijd	Projectgebied loopt er doorheen
157914	Grafheuvel ontdekt d.m.v. luchtfotografie	Bronstijd	Tussen de Engelstraatbeek en de Scheibeek
157934	Grafheuvel met dubbele concentrische gracht; mogelijk 2 waterputten, gracht of greppel, vlekken en kuilen datering onbekend. Via luchtfotografisch onderzoek	Bronstijd	ten N van Zedelgem
300054	Vondst van Romeinse munten in de 19 ^{de} eeuw	Romeins	Centrum Aartrijke
300029	Opgraving aan het Kerkplein waar aardewerk en bouw materiaal werd aangetroffen	Late Middeleeuwen	Centrum Zedelgem
301111	Losse vondst aardewerk	Late Middeleeuwen	aan de noordwestzijde van het projectgebied, aan de Kastanjebeek
303534	Site met walgracht	Late Middeleeuwen	Oostzijde van de Engelstraatbeek
303535	Site met walgracht	Late Middeleeuwen	Oostzijde van de Engelstraatbeek
157912	Onbepaalde lijnelementen ontdekt door middel van luchtfotografie	Nieuwe Tijd	N van de kern van Aartrijke
159786	Site Jonkhove: sporen ontdekt bij mechanische prospectie	Nieuwe Tijd	Centrum Aartrijke
207177	Archeologisch onderzoek naar aanleiding nieuwbouw. Zandwinningskuilen, drainagegrachten en greppels uit de nieuwste tijd.	Nieuwste Tijd,	Aan de oostzijde van het projectgebied
211831	Kogelhuizen	Nieuwste tijd	Ligt binnen CAI-item 157909
154666	Luchtfotografie, lijnelementen en mogelijk grafheuvel	Onbepaald	Ligt binnen CAI-item 157909
157908	Luchtfotografie: donkere vlekken	Onbepaald	N van de kern van Aartrijke
157910	Luchtfotografie: gracht/greppel mogelijks grafcirkel	Onbepaald	Tussen de Engelstraatbeek en de Scheibeek
305124	Venige structuur met misbakken aardewerk	Onbepaald	Centrum van Aartrijke

Figuur 5: Het zuidelijke deel van het plangebied geprojecteerd op de CAI (bron: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017; OPENSTREETMAP-AUTEURS, 2017; VMM, 2017; schaal 1:20 000). Voor het cluster centraal op het plangebied, zie figuur 45.

Figuur 6: Het noordelijke deel van het plangebied geprojecteerd op de CAI (bron: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017; OPENSTREETMAP-AUTEURS, 2017; VMM, 2017 ; schaal 1:20 000).

Figuur 7: Screenshot van een luchtfoto met aanduiding van CAI-meldingen 154666 (in rood) en 157909 (in paars en met geel omlijnd , graficirkel en greppels) (bron: RAAKVLAK).

3.1.2 Recent archeologisch onderzoek in de omgeving

In het kader van een herinrichting van de Campus POV (Provinciaal Opleidingscentrum voor Veiligheidsdiensten) aan de Diksmuidse Heirweg 6 te Zedelgem werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Ondanks de aanwezigheid van een gebied waar geen archeologische resten te verwachten valt is er voor de rest van de zone wel een hoge verwachting voor sporen uit de steentijd, bronstijd, Romeinse tijd en middeleeuwen. Er werd daarom een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd. Op basis van deze resultaten werden vier zones geselecteerd waar een gaaf bodemprofiel aanwezig is. **Verkennd archeologisch booronderzoek leverde verschillende lithische artefacten op.** Deze kunnen teruggaan tot het mesolithicum. Verder, maar minder doorslaggevend, zijn nog twee klein fragmentjes handgevormd aardewerk aangetroffen. Ten gevolge van deze resultaten werd een verder onderzoek door middel van een verder waarderend archeologisch booronderzoek en proefsleuven geadviseerd.⁹

⁹ SCHELKENS ET AL., 2017

3.2 Historische gegevens

3.2.1 Algemene geschiedenis en ontwikkeling van Zedelgem en Aartrijke

Zedelgem

De naam Zedelgem wordt voor het eerst vermeld in de 11de eeuw waarbij Sillengem (1080) en Sedelingem (1089) voorkomen. De term is afgeleid van *Sidulinga haim*, wat ‘woning van de lieden van Sidulo’ betekent.¹⁰ Op basis van het toponiem kan bewoning reeds in de 5de eeuw na Christus voorkomen. Andere toponiemen in de omgeving versterken het ontstaan van Zedelgem als Germaanse nederzetting. Tussen de 6de eeuw en het jaar 1000 ontwikkelt Zedelgem als heerlijkheid en als leen van Brugge. Het centrum bestaat met name uit het leenhof en de romaanse kerk. Uit de 11de eeuw dateert ook de eerste vermelding van Zedelgem (zie hoger). In de 14de eeuw wordt de kerk vervangen door een gotische kerk. Het huidige doopvont dateert nog uit de 12de eeuw.¹¹ Tijdens de late middeleeuwen ontwikkelt het centrum verder en zijn er ook verschillende hoeven bekend buiten Zedelgem. Tijdens de 16de eeuw lijdt de omgeving erg onder de vele troepenbewegingen wat leidt tot een ontvolking van de regio. Dit gaat ook door tot diep in de 17de eeuw. Vanaf het einde van de 18de eeuw worden de bos- en heidegebieden die Zedelgem omgeven ontgonnen. Vanaf 1845 is er een treinverbinding in Zedelgem op de lijn Brugge-Torhout. Tijdens de beide Wereldoorlogen speelt Zedelgem een beperkte rol. Enkel in WOII wordt de kazerne aan de Diksmuidse Heirweg bezet.¹²

Aartrijke

De naam Aartrijke gaat terug op de naam Arturiacum, wat zoveel betekent als ‘toebehorend aan Arthur’.¹³ Aartrijke wordt voor het eerst vermeldt (in 898). De parochie gaat vermoedelijk reeds terug tot in de vroege middeleeuwen en werd in de negende eeuw aan de bisschop van Doornik geschonken. Tijdens de middeleeuwen strekt de parochie Aartrijke zich uit over verschillende rechterlijke, bestuurlijke en fiscale eenheden, de heerlijkheden. De latere evolutie is gelijkaardig als de omstandigheden waarin Zedelgem zich ontwikkelt in de 16de tot 20ste eeuw.¹⁴

3.2.2 Kaart van Ferraris (1771-1777)

De kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik werd opgesteld tussen 1771 en 1777 door de graaf de Ferraris. Voor het eerst werd op systematische en grootschalige wijze een kartering uitgevoerd van “België”. Het is een interessant document, omdat alle gebouwen ingemeten werden en ook de omgeving werd vrij waarheidsgetrouw opgetekend (rivieren, grachten, poelen, bossen, hagen, etc.). Er dient wel de kanttekening gemaakt te worden dat deze kaart vooral vanuit een militair standpunt opgetekend werd. De gebieden die in dat kader minder interessant waren, werden minder nauwkeurig ingemeten.

¹⁰ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018d

¹¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018e

¹² GYSSELING, 1960

¹³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018a

¹⁴ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018b

Op de kaart is te zien dat het projectgebied als weg reeds bestond en doorheen een landschap liep waar weinig bebouwing aanwezig was. Het landschap bestond uit een variatie van heidegebied (met name Vloetenveld) ten noordwesten van het projectgebied en verder uit akkers, bos en weiden ten oosten en in het zuidelijke deel van het projectgebied. In het zuiden is ook een deel van de weg als holle weg aangeduid (bruine randen langs de weg, gelegen in de knip van de Heirweg). Deze bevond zich niet toevallig in de steilrand van het plateau.

De projectie geeft ook aan dat het huidige tracé overlapt met het 18de-eeuwse tracé, al is de georeferentie niet volledig accuraat. Hierdoor is het moeilijk om precies na te gaan waar eventueel bewoning of andere sporen kunnen aangetroffen worden die gelinkt kunnen worden met de kaartgegevens. Enkel in het noorden en het zuiden is er bebouwing aanwezig. Daarbij is het niet duidelijk of deze binnen de aflijning van het projectgebied valt.

Figuur 9: Kaart van Ferraris (1771-1777) met projectie van het noordelijke deel van het projectgebied (bron: KBR & AGIV, 2017a ; schaal 1:20 000).

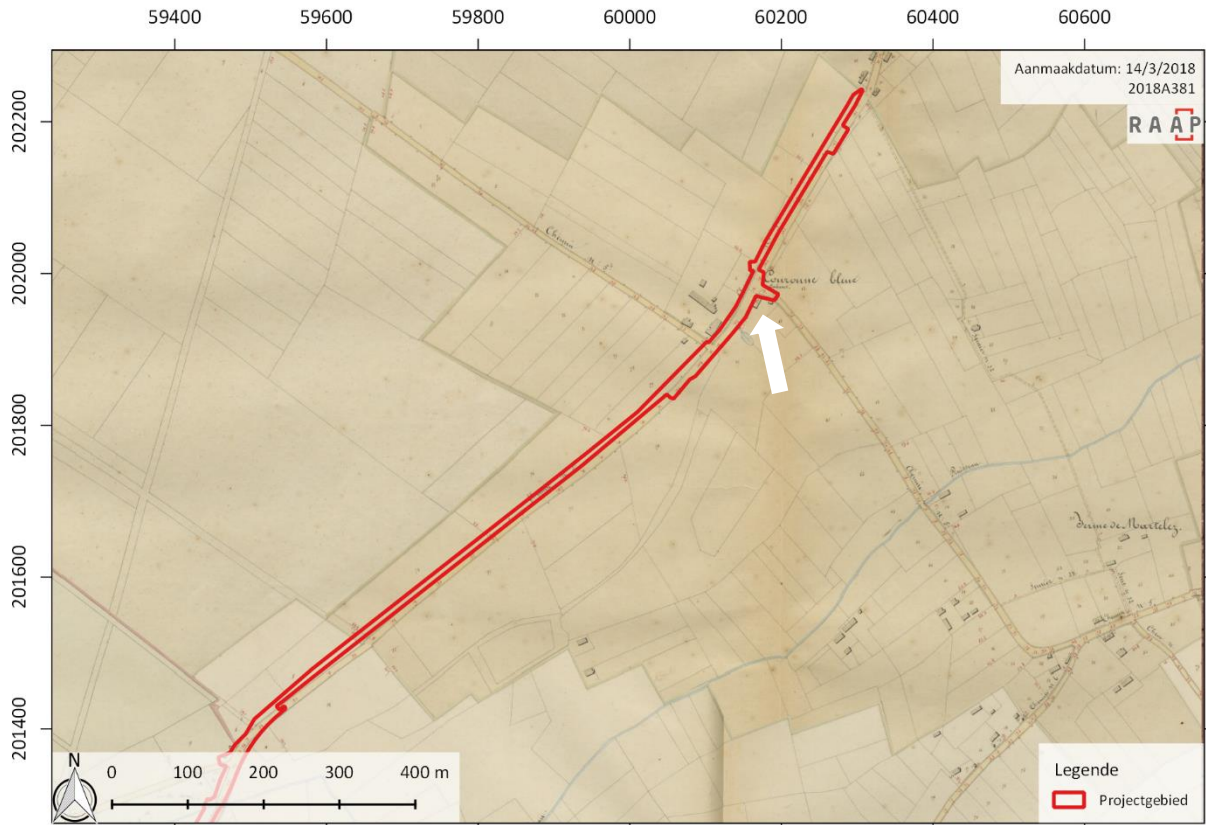
Figuur 10: Kaart van Ferraris (1771-1777) met projectie van het zuidelijke deel van het projectgebied (bron: KBR & AGIV, 2017a ; schaal 1:20 000). De pijl duidt de holle weg aan.

3.2.3 Atlas der Buurtwegen (1841)

De kadastrale kaarten die tot de Atlas der Buurtwegen behoren, werden opgemaakt tussen 1843 en 1845 naar aanleiding van de uitvoering van een wet uit 1841. De bedoeling was een inventaris te maken van alle kleine wegen met openbaar karakter.

Qua bebouwing is er ten opzichte met 50 jaar hiervoor weinig verschil op te merken. Het gebruik van het land is niet duidelijk te zien op deze kaart. Het gebouw dat ook op de Ferrariskaart in het noorden van het plangebied voorkomt is ook hier te zien en is aangeduid als herberg 'Couronne bleue' (Blauwe Kroon). Deze zou teruggaan tot 1518 en eind 19de eeuw worden op deze locatie aparte woningen gebouwd.¹⁵

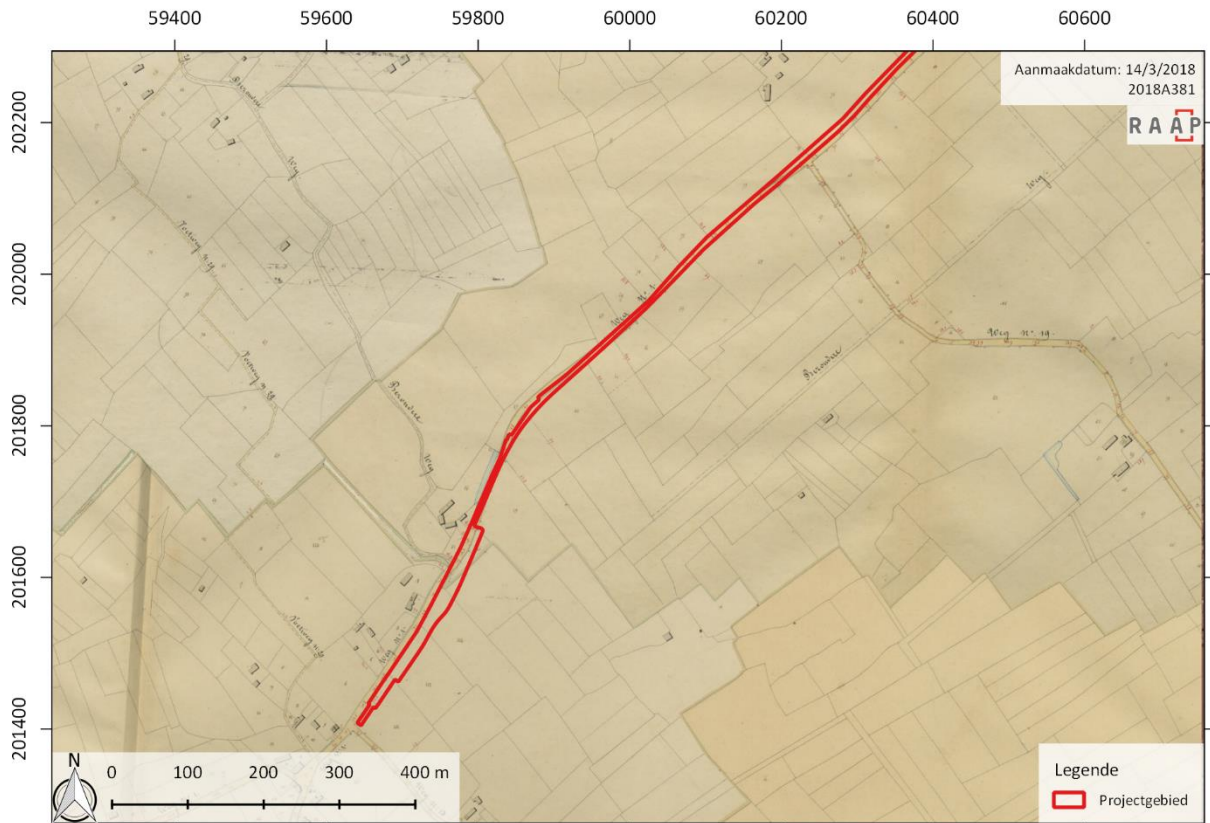
¹⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018b

Figuur 11: Atlas der Buurtwegen (1841) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied, met aanduiding van de herberg in het wit (bron: AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, 2017 ; schaal 1:10 000).

Figuur 12: Atlas der Buurtwegen (1841) met projectie van het centrale deel van het plangebied (bron: AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, 2017 ; schaal 1:10 000).

Figuur 13: Atlas der Buurtwegen (1841) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, 2017 ; schaal 1:10 000).

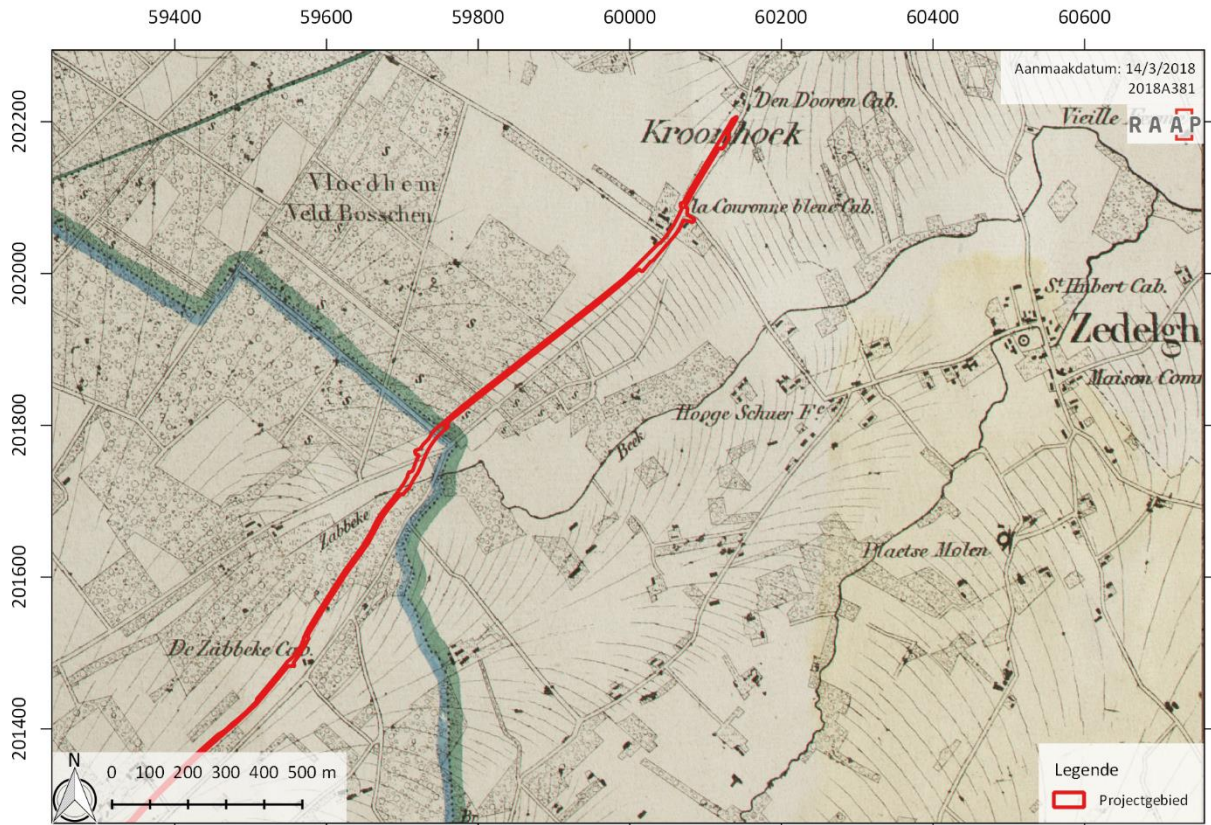
3.2.4 Kaart van Vandermaelen (1846-1854)

De topografische kaart van Philippe Vandermaelen werd opgemaakt tussen 1846 en 1854. Hierop staat ook het reliëf aangeduid.

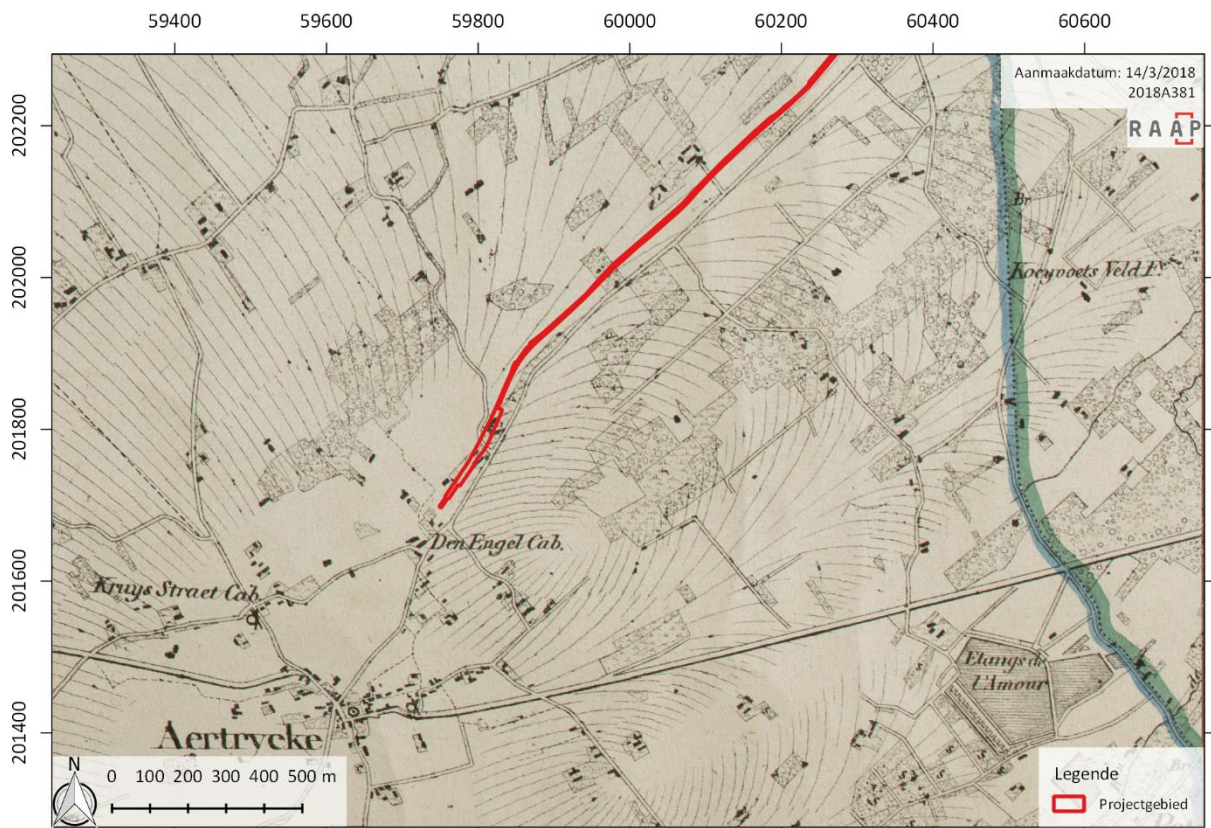
Daarop is te zien dat het noordelijke deel ten zuiden ligt van een verhoging in het landschap. Het noordelijke eind van het tracé is gelegen aan een herberg 'Den Dooren'. Ten westen ligt het heidegebied Vloedhem. De bewoning langsheen de weg is erg beperkt en er is enkel verspreide bebouwing. Enkel in het zuiden is er meer bebouwing aanwezig, wat ook het geval was op voorgaande kaarten. In het zuiden is Aartrijke duidelijk te zien, gelegen op een verhoging in het landschap. De georeferentie van de kaart klopt niet helemaal maar het projectgebied ligt volledig op het oude wegtracé, wat op vorige kaarten ook te zien was.

3.2.5 Popp-kaart (1842-1879)

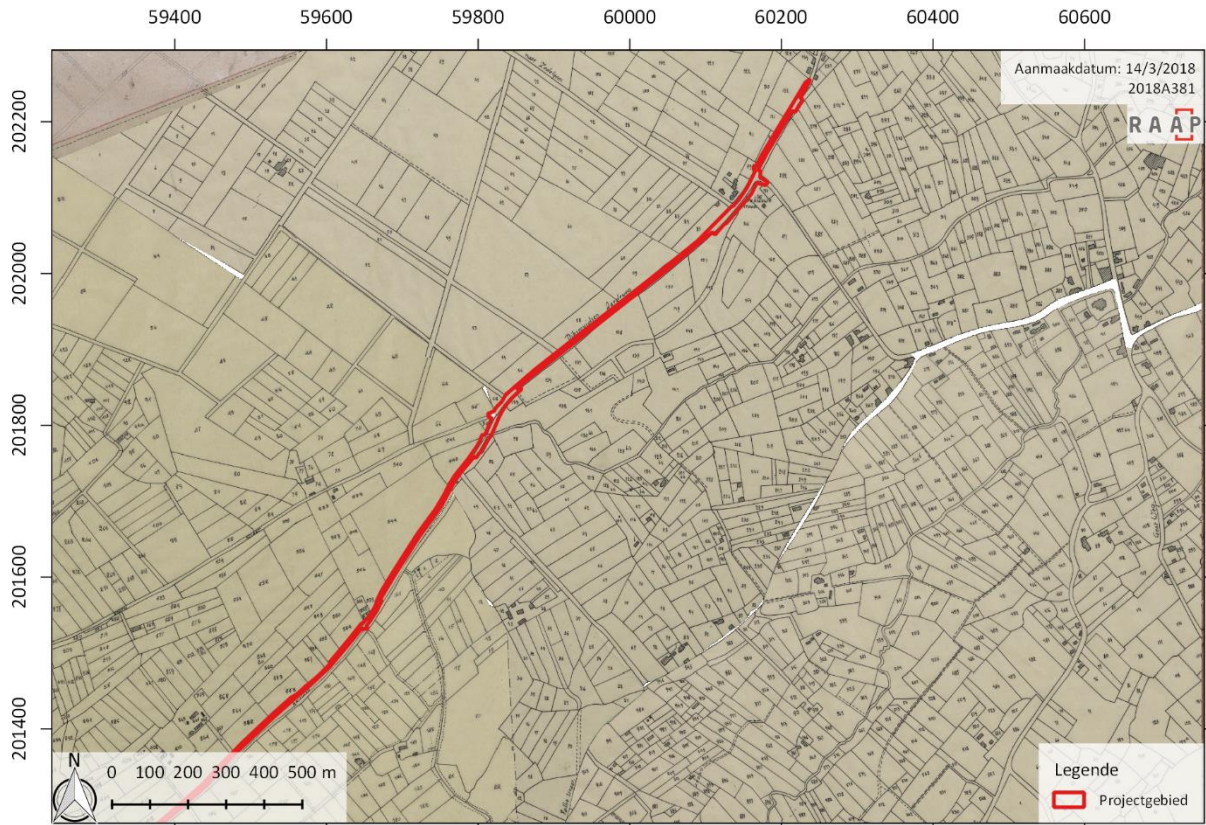
De kaart van Philippe-Christian Popp was een kadasterkaart die werd opgesteld tussen 1842 en 1879. In vergelijking met de voorgaande kaarten is er weinig verdere evolutie te zien in het gebruik van het gebied. De weg wordt omschreven als 'Diksmuidsen Aardeweg' en 'Brugsen Heirweg'. Of de voorgaande niet verhard was op dat moment is niet duidelijk. De bebouwing blijft beperkt tot het noorden en zuiden van het plangebied. Sinds het eind van de 18de eeuw is hierin echter geen groei te zien.

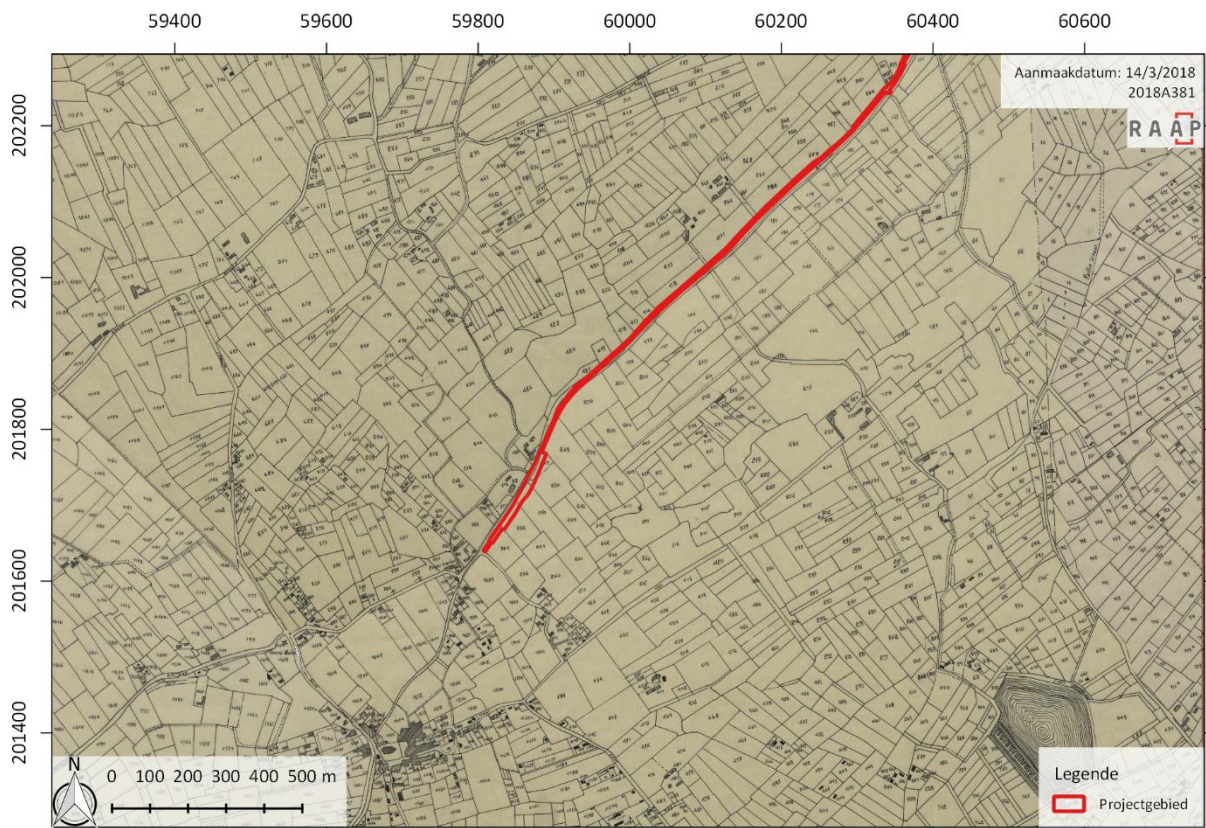
Figuur 14: Kaart van Vandermaelen (1846-1854) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied (bron: KBR & AGIV, 2017b ; schaal 1:20 000).

Figuur 15: Kaart van Vandermaelen (1846-1854) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: KBR & AGIV, 2017b ; schaal 1:20 000).

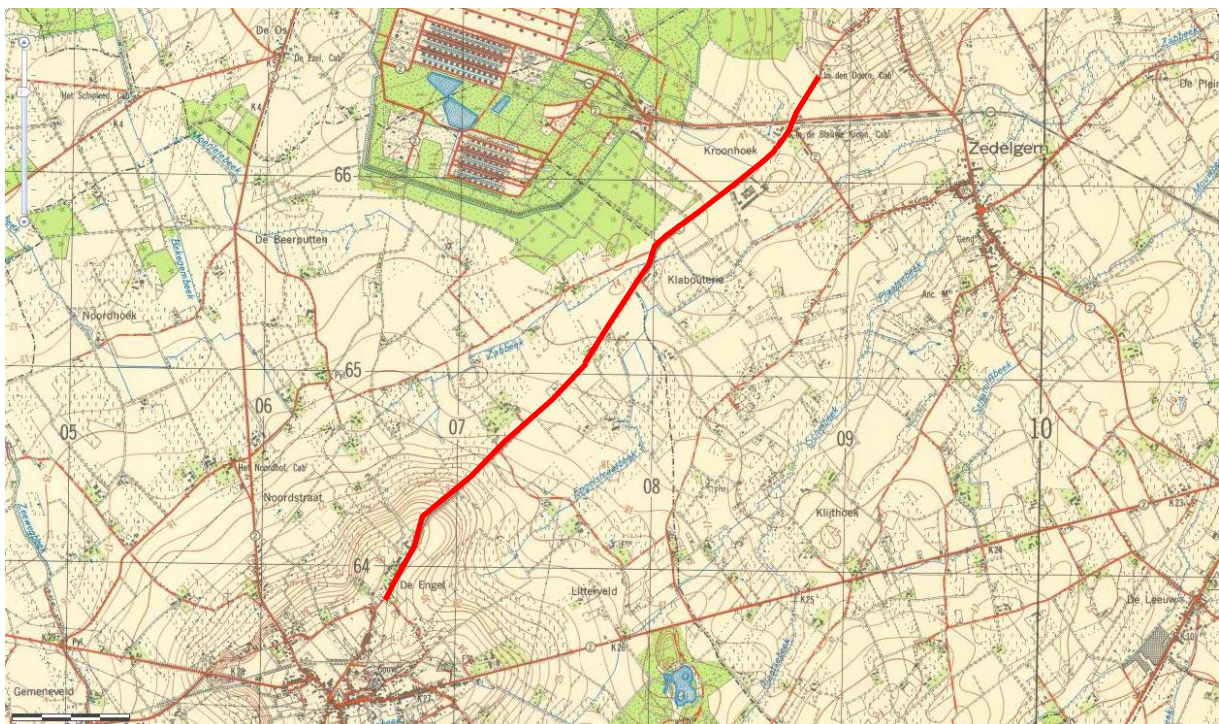
Figuur 16: Popp-kaart (1842-1879) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2017a ; schaal 1:20 000).

Figuur 17: Popp-kaart (1842-1879) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2017a ; schaal 1:20 000).

3.2.6 Topografische kaart van Gistel-Zedelgem (1954)

Op de topografische kaart van 1954 is duidelijk te zien hoe het gebied in een eeuw tijd veranderd is. De bebouwing is aangegroeid, met name nabij de dorpskernen. Langs het projectgebied is in het noorden de kazerne Kapitein Stevens te zien. Aan de overzijde van de weg is Vloethemveld afgebeeld. Verder is te zien dat het plangebied in het noorden doorsneden wordt door een nieuwe weg: de Vloethemweg die het Vloethemveld met Zedelgem verbindt. Dit heeft te maken met de militaire functie die de voormalige heide kreeg. Vanaf 1924 wordt dit gebied ontwikkeld. Langs een netwerk van parallel lopende betonbaantjes worden loodsen en opslagplaatsen gebouwd, door het opwerpen van schutsdammen ontstaan blusvijvers. Aan de ingang van het "Vloethemveld" worden een aantal militaire gebouwen gebouwd. De kazerne "Kapitein Stevens" in 1925 opgericht langs de Diksmuidse Heirweg (zie Diksmuidse Heirweg nr. 6) staat in voor de administratieve behandeling. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog krijgt het "Vloethemveld" het opnieuw zwaar te verduren onder de Duitse bezetting. Na de oorlog richten de Engelsen er een interneringskamp in voor Duitse krijgsgevangenen, het zogenaamd Prisoner of War Camp (PoW camp). Tussen 1944 en 1946 zouden hier, naargelang de bronnen, minimum 45.000 tot maximum 120.000 gevangenen hebben verbleven. Dit grote kamp bestaat uit een vijftal deelkampen met verschillende afdelingen en categorieën volgens de status van de gevangenen. Er was een werkkamp en ook een aparte categorie voor de generaals. Duitse krijgsgevangenen laten in het kamp enkele beeldhouwwerken en op de depots enkele muurschilderingen achter. In 1946 worden de gevangenen overgeplaatst naar Engeland en vrijgelaten in 1948. Twee houten barakken zijn bewaard gebleven.¹⁶

Figuur 18: Topografische kaart uit 1954 met projectie van het plangebied in rood (bron: NGI, 2015).

¹⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018c

3.2.7 Luchtfoto's 20ste eeuw

Luchtfoto uit 1971

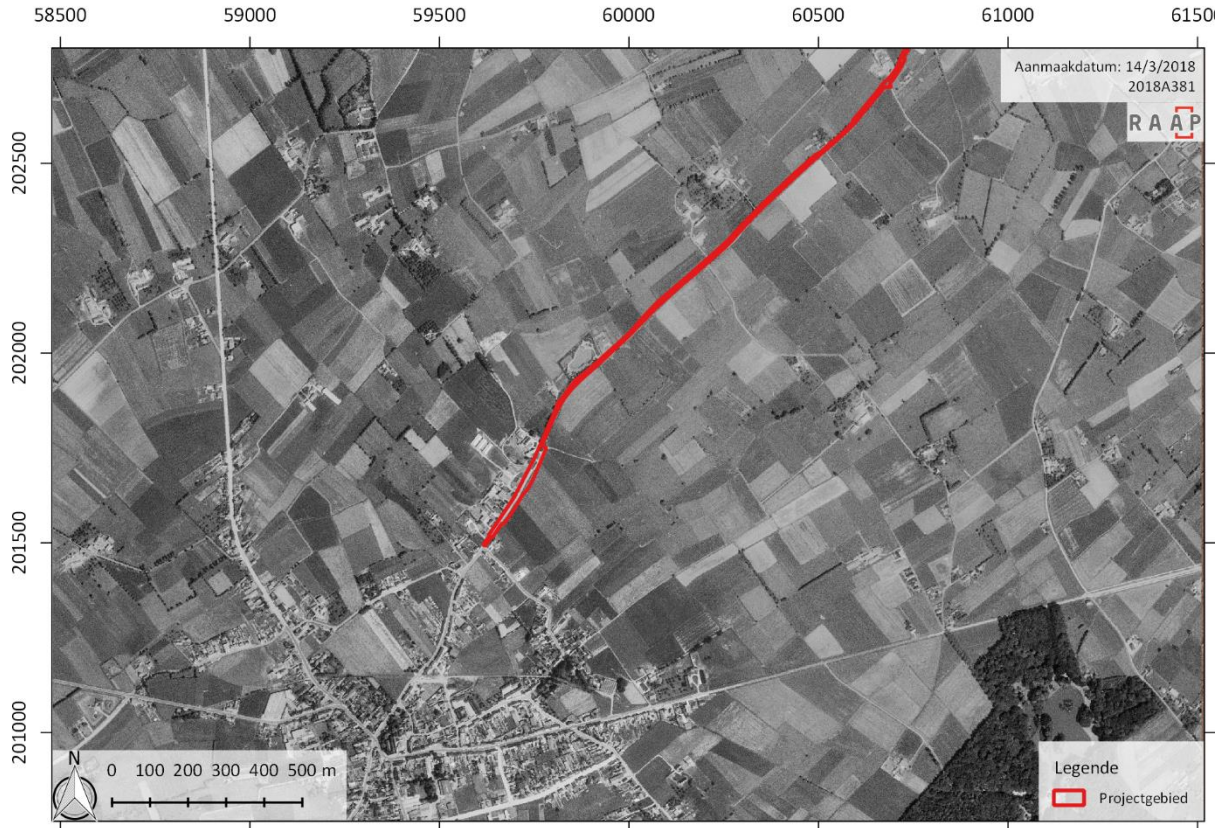
Op deze zwart-wit luchtfoto is te zien dat de beide wegen omzoomd zijn door een bomenrij. Dit beeld kregen we ook reeds via de Ferrariskaart. Qua bewoning is er weinig verschil met de voorgaande kaarten.

Luchtfoto uit 2017

Op de meest recente voorhanden luchtfoto wordt nogmaals de gestage evolutie van de bebouwing in deze regio aangetoond. Nabij de bewoningskernen is de bevolkingsgroei beter te zien. In het landschap zijn ook een aantal bedrijven gevestigd.

Figuur 19: Luchtfoto (1971) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2018a ; schaal 1:20 000).

Figuur 20: Luchtfoto (1971) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2018a ; schaal 1:20 000).

Figuur 21: Luchtfoto (2017) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2018b ; schaal 1:20 000).

Figuur 22: Luchtfoto (2017) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2018b ; schaal 1:20 000).

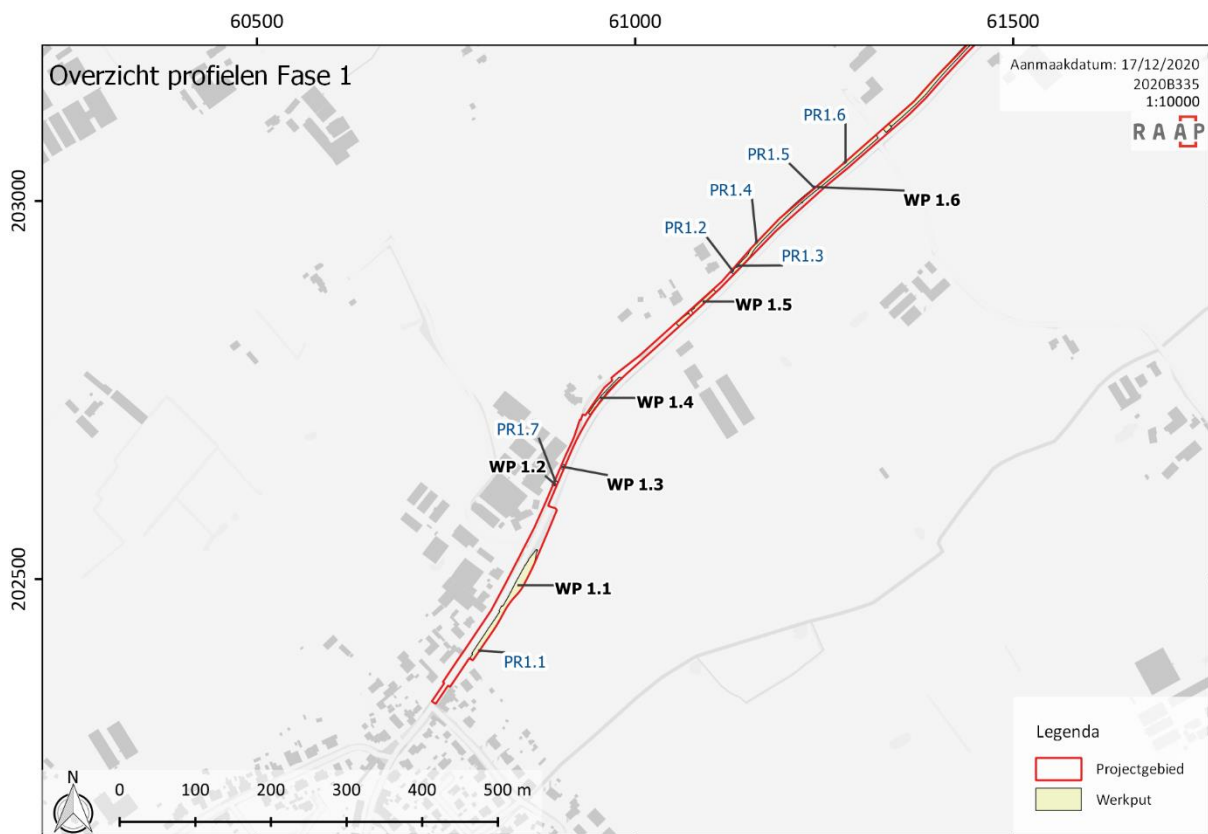
4 Resultaten

4.1 Bodemkundige gegevens

Teneinde een duidelijk beeld te verkrijgen van de bodemopbouw werden er verschillende bodemprofielen aangelegd.

Ter hoogte van fase 1 werden er een zestal profielen aangelegd (Figuur 23). Het merendeel van deze profielen vertoonden een Ap-B-C sequentie. De Ap-Horizont of ploeglaag varieerde tussen 30 en 35 cm en ging vervolgens over naar een restant (verbrokkelde) B-horizont (Figuur 24, links). De overgang tussen deze twee is erg scherp. Deze scherpe overgang is het gevolg van het intensief (diep)ploegen van de bodem. De B-horizont is licht bruin van kleur en sterk gebioturbeerd. Ten gevolge van deze bioturbatie is de overgang van de B-horizont naar de moederbodem of C-horizont erg onregelmatig. De C-horizont wordt gekenmerkt door een lichtgele tot licht oranje zandleembodem.

Naast het de Ap-B-C profielen werden er ook enkele profielen waargenomen waarbij de verbrokkelde B-horizont volledig werd opgenomen in de ploeglaag waardoor er sprake is van een Ap-C profiel (Figuur 24 rechts).

Figuur 23: Overzicht van de profielen ter hoogte van fase 1 met aanduiding van de verschillende werkputten. (bron: AGIV, 2021a)

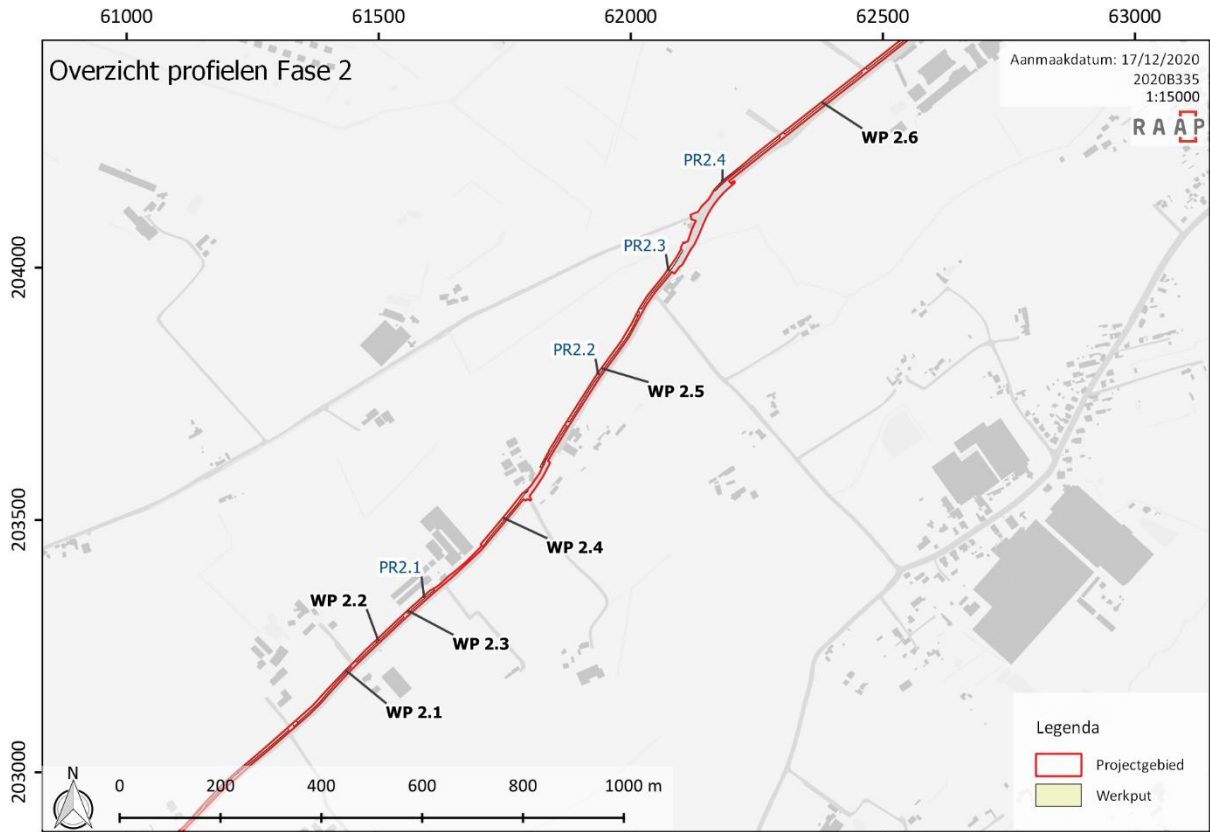
Figuur 24: (links) detailfoto van profiel 1.2. (rechts) Detailfoto van Profiel 1.4. (©RAAP)

Binnen fase 2 werden er in totaal een viertal profielen aangelegd (Figuur 25). de profielen vertoonden dezelfde opbouw als in de eerste fase. Waarbij profielen ter hoogte van akkerland in hoofdzaak een Ap-C sequentie kenden. Bij profiel 2.1 (thv WP2.3) werden er net onder de Ap-horizont sporen gevonden van een vermoedelijke uitlogingshorizont (Figuur 26, links).

Verder naar het oosten toe, ter hoogte van het natuurdomein Vloethem werd er binnen het profiel 2.4 een vermoedelijke Bh-horizont vastgesteld maar was een goed ontwikkelde uitlogingshorizont afwezig (Figuur 26, rechts).

Zoals reeds aangegeven in hoofdstuk 1.2 werd er ter hoogte van Fase 3 een vrij dikke ploeglaag verwacht. Dit is in hoofdzaak te wijten aan het feit dat er zich hier een groenzone met struiken en jonge bomen bevond. Om deze reden werd er gewerkt met profielputten ((PP3.1 t.e.m PP3.7) Figuur 29). De profielputten toonden allen een zeer verstoord bodemprofiel. De bovengrens van de C-horizont bevond zich over het algemeen op tussen 50 cm en 55 cm onder het huidige maaiveld.

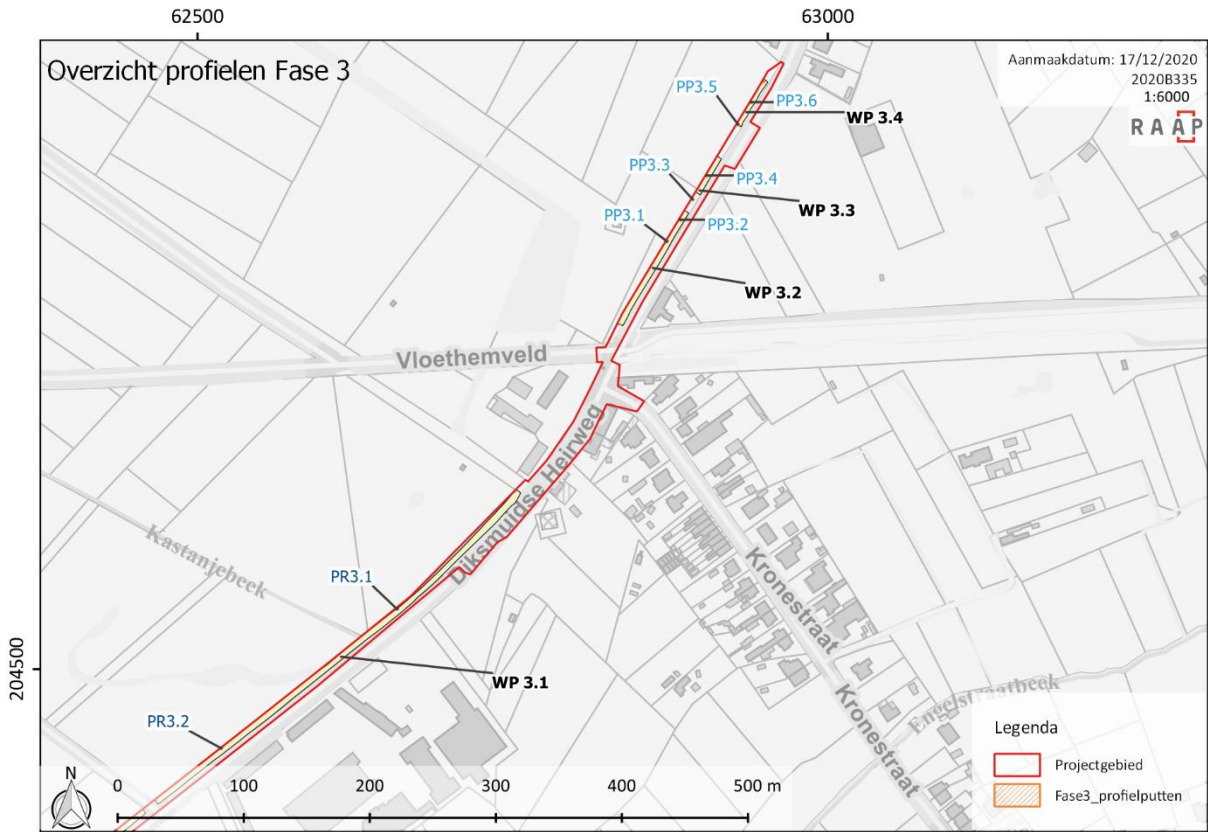
Ter hoogte van WP3.1 werd er uitsluitend een Ap-C profiel vastgesteld waarbij de moederbodem zich op een gemiddelde diepte van ca. 40 tot 45 cm bevond.

Figuur 25: Overzicht van de profielen binnen fase 2 met aanduiding van de werkputten. (bron: AGIV, 2021a)

Figuur 26: (links) Detailfoto van profiel 2.1 (rechts) detailfoto van profiel 2.4. (©RAAP)

Figuur 27: overzicht van de verschillende profielen en profielputten in fase 3. (AGIV, 2021a)

Figuur 28: (links) Detailfoto van Profiel 3.2 (rechts) detailfoto van PP3.3 (©RAAP)

4.1.1 *Algemene bevinding van de bodemprofielen*

Voor fase 1 varieert de ploeglaag tussen 30-35cm en werd kort daaronder het archeologisch niveau aangesneden. In enkele gevallen bleek nog een restant van een sterk gebioturbeerde B-horizont aanwezig. Het diepploegen zorgde in deze zone echter voor een zeer sterke overgang tussen ploeglaag en het archeologisch vlak dat een lichtgele tot oranje-gele zandlemige samenstelling had.

De leesbaarheid van het vlak werd in fase 1 sterk bemoeilijkt door de aanwezigheid van een flankerende gracht ten oosten van het tracé, in combinatie met een opvallend grote hoeveelheid recente verstoringen.

Een gelijkaardige situatie was zichtbaar in fase 2, met hoofdzakelijk A-C sequenties en soms een iets beter bewaarde bodemopbouw in zones waar niet of minder intensief werd geploegd. Ook voor fase 2 werd in het merendeel van de werkputten de versturende impact worden opgemerkt van de flankerende gracht, landbouwactiviteiten en recente bouwactiviteiten.

Door de aanwezigheid van een groenzone met jonge bomen en struiken werd ter hoogte van fase 3 een dikkere ploeglaag aangetroffen en werd de moederbodem er tussen ca. 40-45cm aangesneden. Ook voor deze zone kon geen intact bodemprofiel worden geregistreerd en werd uitsluitend een Ap-C bodemopbouw opgetekend. Net zoals in de vorige twee fases werd een groot deel van het vlak verstoord door recente en subrecente landbouw- en bouwactiviteiten en de flankerende gracht.

4.2 Beschrijving van de sporen en structuren

In totaal werden er 17 spoornummers toegekend. De overgrote meerderheid van deze sporen bleken na verder onderzoek een zeer recente datering te hebben. Enkel in het oosten van het onderzoekstraject werden er enkele archeologisch relevante sporen vastgesteld.

4.2.1 Recente sporen en verstoringen

Algemeen kan gesteld worden dat de sporendensiteit binnen het plangebied zeer laag is. Zeker in de zones van fase 1 en fase 2 heeft de huidige gracht die zich langs de huidige Diksmuidse Heirweg bevindt een nefaste invloed op de leesbaarheid van de bodem. In het merendeel van de werkputten binnen deze zones werd deze gracht gedeeltelijk aangesneden. Daarnaast kan er ook opvallend veel verstoring vastgesteld worden. Deze verstoringen kunnen met enige waarschijnlijkheid in verband gebracht worden met landbouwactiviteiten en aan recente bouwactiviteiten (Figuur 29).

Figuur 29: Overzichtsfoto van het vlak ter hoogte van werkput 1.6.(links) en Werkput 2.4 (rechts). (©RAAP)

Binnen de verschillende werkputten werden sporen waargenomen die momenteel geïnterpreteerd worden als ploegsporen (Figuur 30).

Figuur 30: Overzichtsfoto ter hoogte van werkput 1.6. (©RAAP)

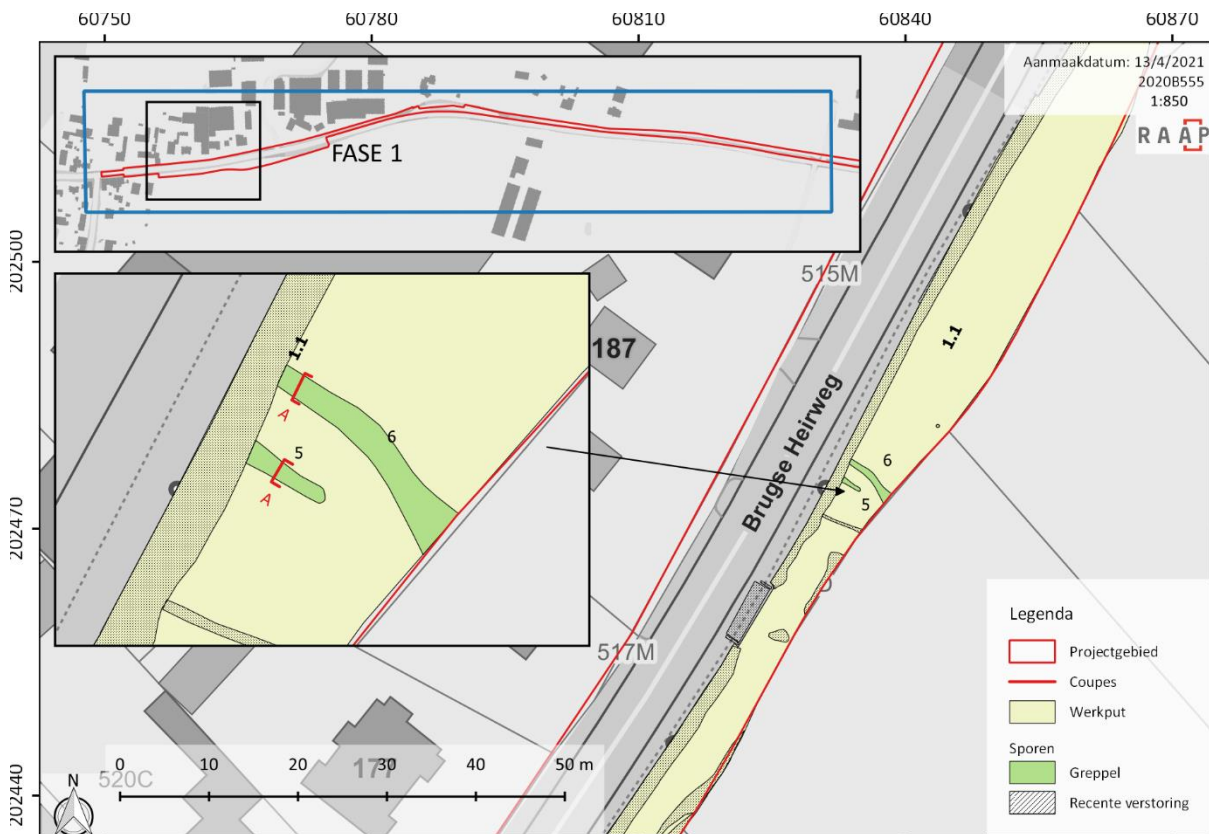

Figuur 31: Overzichtsfoto ter hoogte van werkput 1.8. (©RAAP)

4.2.2 Grachten en Greppels

In nagenoeg alle werkputten werden er sporen van de huidige gracht gevonden langs de Diksmuidse Heirweg. Daarnaast werden er nog enkele kleinen greppels aangesneden waarvan het merendeel als recent beschouwd kan worden. Een handvol greppels kreeg alsnog een spoornummer toegekend teneinde deze verder te onderzoeken naar opbouw en datering.

In het uiterste westen van het plangebied, ter hoogte van werkput WP1.1 bevinden zich sporen 5 en 6. Het betreft twee parallelle greppels met een breedte van ca. 30 cm. In vlak tekenden ze zich af als lichtbruine, noord-zuid georiënteerde, lineaire sporen met een eerder vage aflijning. In coupe bleken de sporen relatief ondiep bewaard, namelijk tot een 7-tal cm onder het archeologisch vlak. De spoorvullingen leverden geen vondsten op waardoor de datering van deze sporen onbekend is.

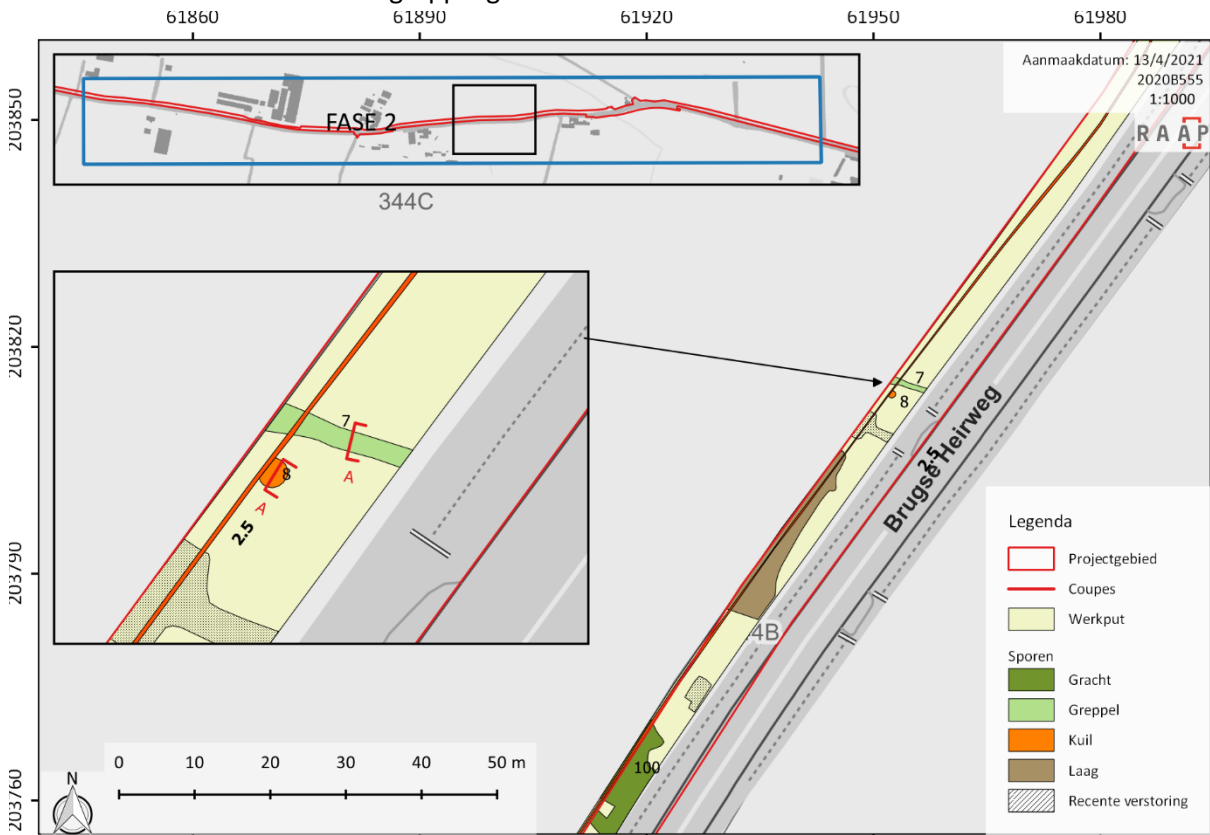
Figuur 32. Overzichtsplan met de situering van greppels S5 en S6, geprojecteerd op de GRB (bron: AGIV, 2021a).

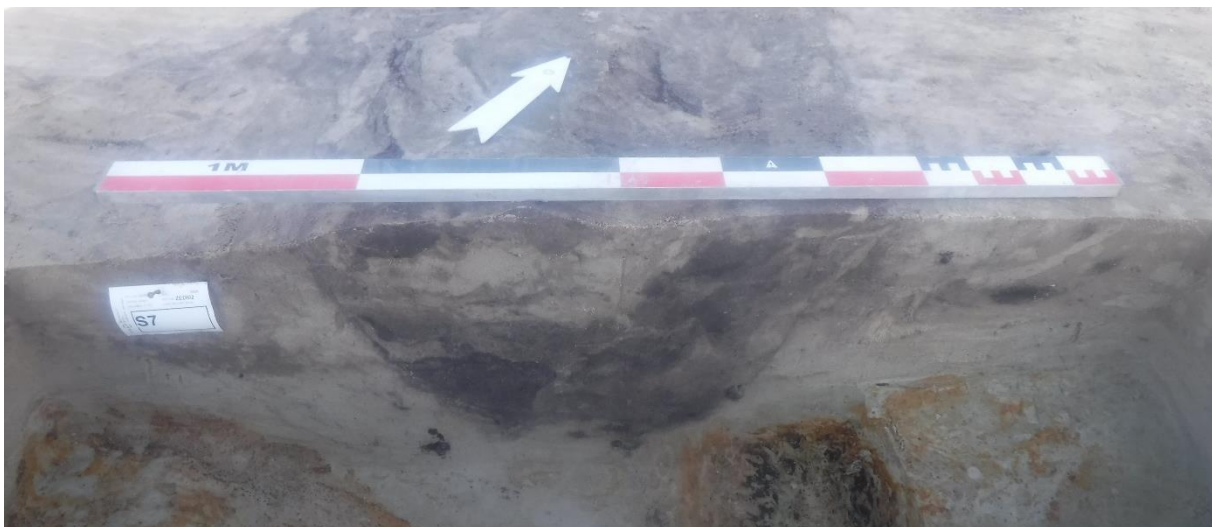
Figuur 33: (links) coupe op spoor 5 (Rechts) Coupe op spoor 6

Een derde greppel (spoor 7) bevindt zich centraal binnen het onderzoeksgebied, ter hoogte van WP2.5. Het spoor kent een oost-west oriëntatie en tekent zich in het vlak af als een donkerbruine grondverkleuring met een breedte van ca. 50 cm.

In coupe heeft het spoor een komvormig profiel en is tot 20 cm diep bewaard. Ondanks dat de spoorvulling geen vondsten opleverde kan er op basis van de textuur van de vulling uitgegaan worden dat het om een relatief recente greppel gaat.

Figuur 34. Overzichtsplan met de situering van greppel S7, geprojecteerd op de GRB (bron: AGIV, 2021a).

Figuur 35: Coupe op spoor 7.

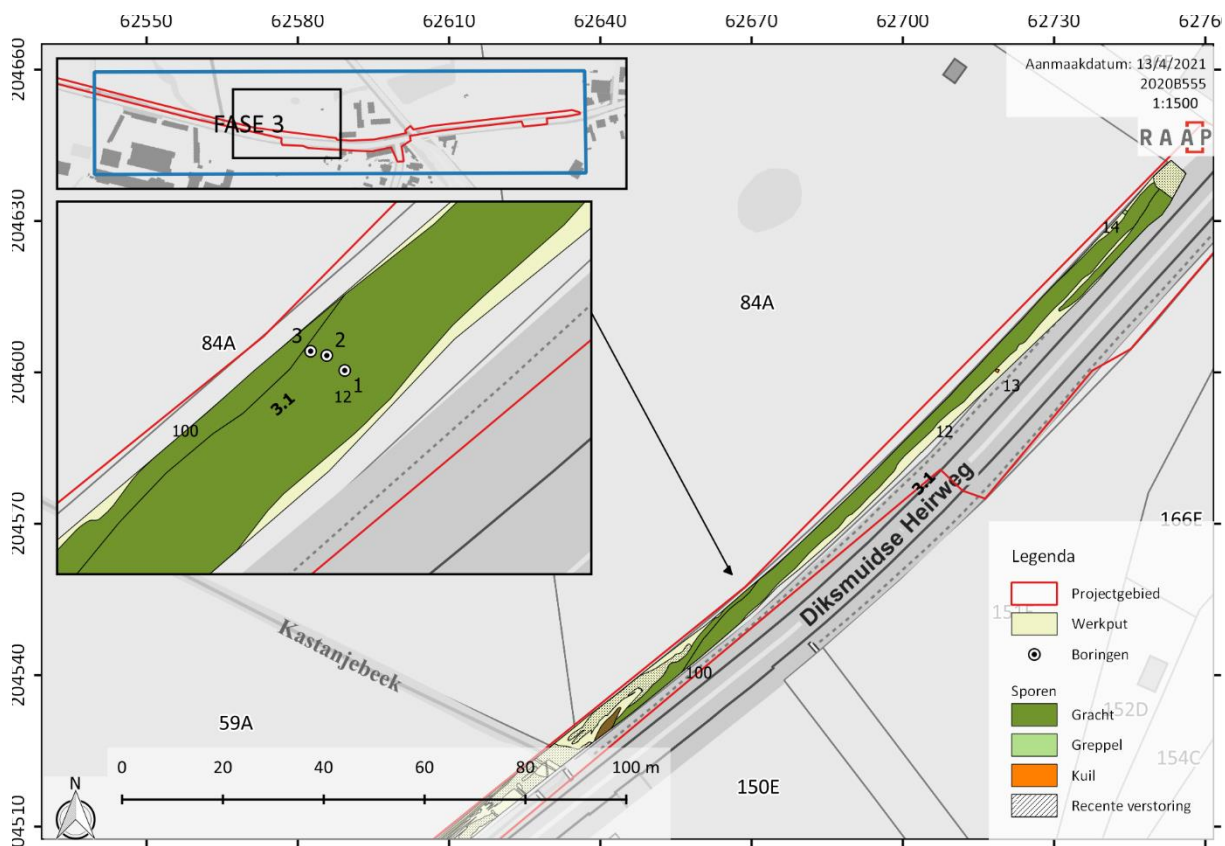
In het oosten van het plangebied, ter hoogte van werkput 3.1, werden nog een gracht en een greppelstructuur geregistreerd.

Spoor 12 is een grachtstructuur met een noordoost-zuidwest oriëntatie. Het spoor is 3 m breed in vlak 1.

Door middel van drie boringen werd de diepte van de gracht gepeild. Uit de boringen blijkt het grachtprofiel ondiep (tot 1 m) en met een tweeledige opvulling (zand en dan klei). Onderin is nog baksteenpuin gezien en ook de diepste vulling lijkt sterk op de jongste vulling. De greppel is niet bijzonder geprofileerd. Het is onwaarschijnlijk dat het hier om een oude (Romeinse) weggracht met een complexe opvullingshistoriek gaat.

Uit de topvulling komt baksteen en aardewerk uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Het gaat om randfragmenten van een teil en bord in rood aardewerk, en een tweede bord in witbakkend aardewerk met een monochrome blauwe streep als versiering bovenaan de vlag (Figuur 37, Figuur 39, Figuur 38). Naast het aardewerk werd ook een geglazuurd baksteenfragment gerecupereerd met een bruingeel baksel (Figuur 40).

De gracht loopt pal op de historische hoeve Noortwege (18de-eeuwse opvolger van laatmiddeleeuws uithof St Janshospitaal) en wordt daar oversneden door verstoringen.

Figuur 36. Overzichtsplan met de situering van gracht S12, geprojecteerd op de GRB (bron: AGIV, 2021a).

Figuur 37. Vondst 3 uit spoor 12 in werkput 8, randfragment van een teil in roodbakend aardewerk.

Figuur 38. Vondst 3 uit spoor 12 in werkput 8, bord in geelbeige baksel met blauwe versiering bovenop de vlag.

Figuur 39. Vondst 4 uit spoor 12 in werkput 8, randfragment van een bord in roodbakend aardewerk.

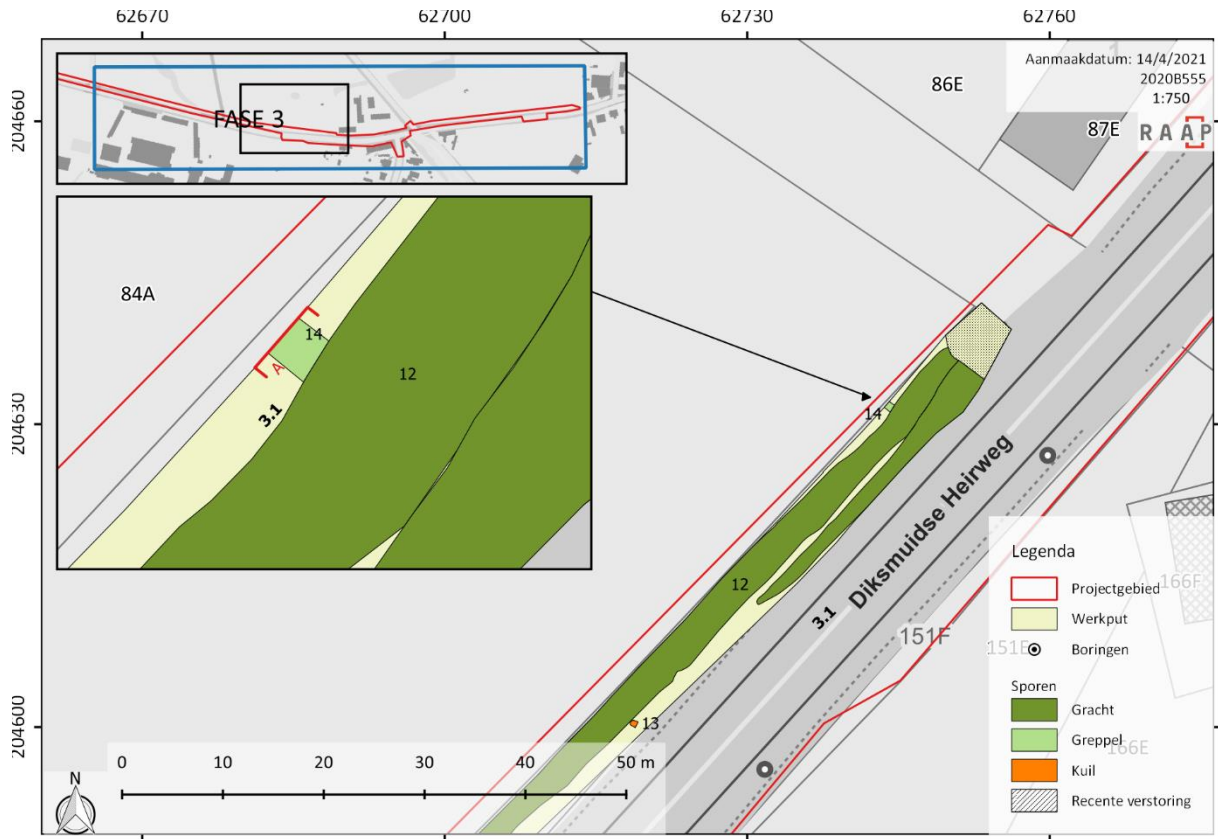
Figuur 40. Vondst 5 uit spoor 12 in werkput 8, geglazuurd baksteenfragment met lichtbruin-geel baksel.

Spoor 14 is een laatmiddeleeuwse greppel die wordt oversneden door de toplaag van S12 net ten zuiden hoeve Noortwege. Ook spoor 14 bevat rood geglazuurd aardewerk. Het betreft een greppel met een zwart-bruin gelaagde heterogene vulling. De greppel was oorspronkelijk in vlak ca. 1m breed. Twaalf aardewerkfragmenten van éénzelfde kan werden gerecupereerd. Het gaat om 1 randfragment, 10 wandfragmenten en een worstoor. De kan is afgewerkt met loodglazuur. De rand is vormgegeven met een eenvoudige, geribbelde afgeronde en licht verdikte rand. Vermoedelijk gaat het om een 14de-eeuws exemplaar. Vergelijkbaar materiaal uit de 13de en 14de eeuw werd aangetroffen in het Prinsenhof in Brugge¹⁷.

¹⁷ DEFORCE *ET AL.*, 2007, p. 28 plaat1:9

Figuur 41. Vondst 6 uit spoor 14 in werkput 8.

Figuur 42. Overzichtsplanning met de situering van greppel S14, geprojecteerd op de GRB (bron: AGIV, 2021a).

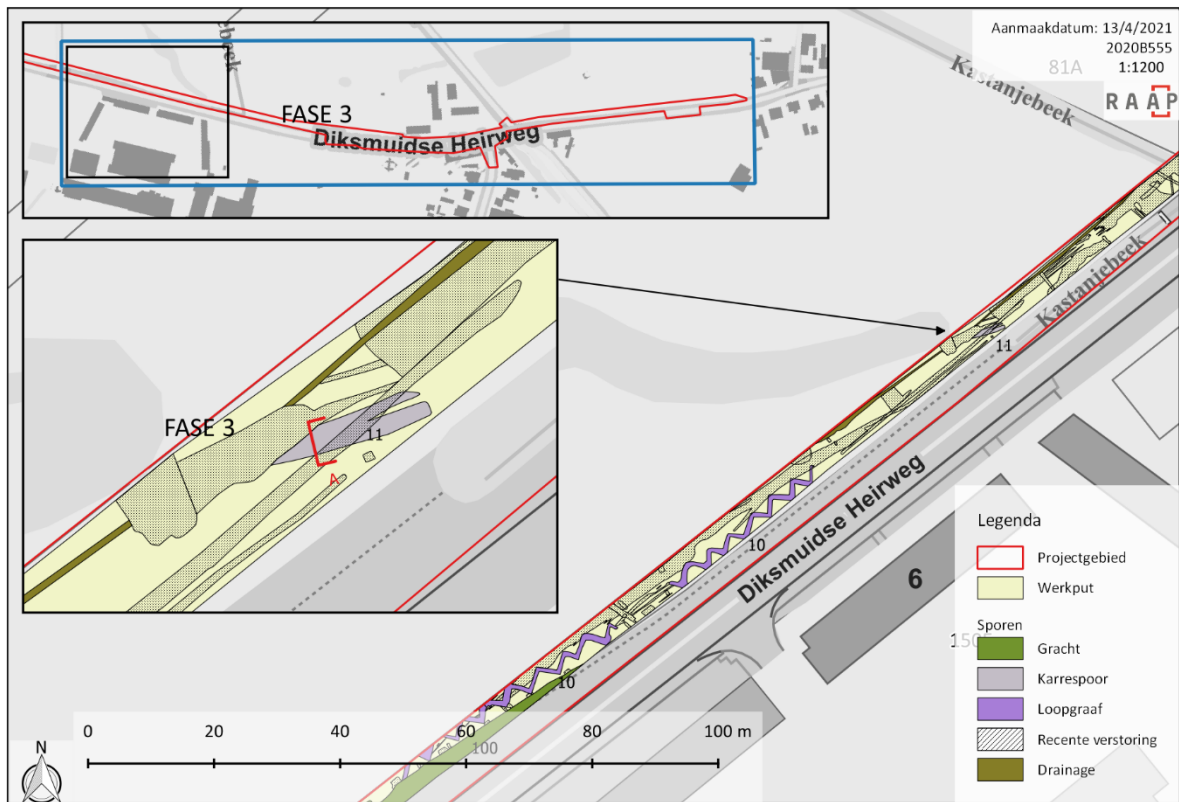
Figuur 43: Coupe op spoor 14 (fase 3). (©RAAP)

4.2.3 Karresporen

In het oostelijke deel van werkput 3, werd mogelijk een eerste groep karresporen aangetroffen (Figuur 44). De sporen werden als spoor 11 ingemeten en hebben een afwijkende noordoost-zuidwest oriëntatie. Ze worden doorsneden door de jongere ploegsporen in het vlak. Ook in coupe hebben de sporen eerder een profiel van een karrespoor dan van een greppel. Dit is consistent met de gevorkte configuratie die in vlak zichtbaar was. Net buiten de put aan de noordzijde lijkt een laan/dreef waartoe het karrespoor behoort bewaard in het bos (ondiep, 30 cm holle weg, 3 m breed -is gefotografeerd). Onderin de coupe werden twee oorfragmenten in Rijnlands steengoed gevonden (Figuur 48).

Figuur 44: mogelijke karrespooren ter hoogte van werkput 3.1 (fase 3).

Figuur 45. Karrespoor spoor S11 in werkput 3.1, projectie op GRB (bron: AGIV, 2021a).

Figuur 46. Detail- en coupefoto van karrespoor S11 (witte stippellijn).

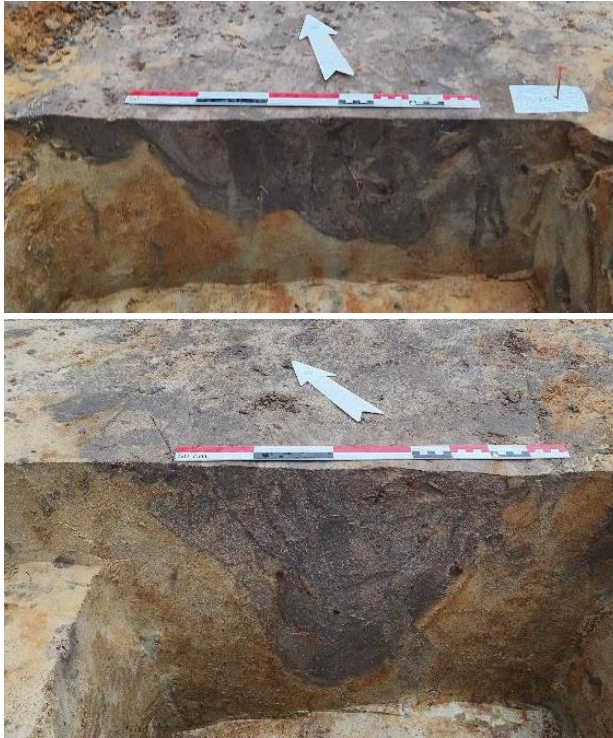

Figuur 47. Overzichtsfoto van de oriëntatie van karrespoor S11 en de holle laan in het verlengde.

Figuur 48. Vondst 2 uit spoor 11 in werkput 8, aanzet van een oor van een kan of kruik in Rijnlands steengoed.

Een tweede groep karresporen werd vastgesteld zo'n 370m verder naar het noordoosten in werkput 3.2. Het gaat om de sporen S15 en S16. Het gaat om sporen met een grijs tot lichtgrijs gevlekte gelaagde vulling en zandige textuur. houden vermoedelijk verband met de hoeve Noortwege. Vermoedelijk gaat het om vrij recente karresporen, ze worden voorlopig gedateerd rond de

Figuur 50: (boven) overzichtsfoto van sporen 15 en 16, (linksonder) coupe op spoor 15, (rechtsonder) coupe op spoor 16. (©RAAP)

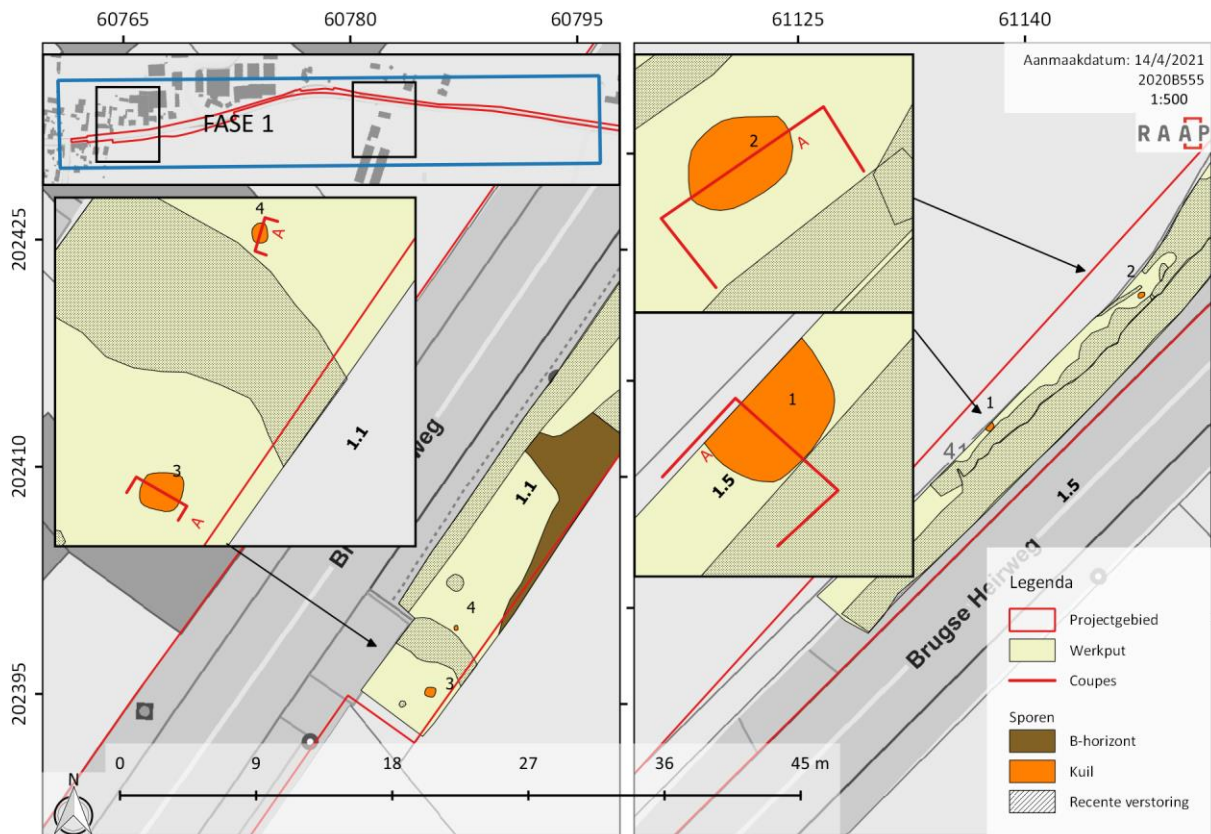

Figuur 51. Vondst 7, beigegeel baksteenfragment uit karrespoor S15 in werkput 9.

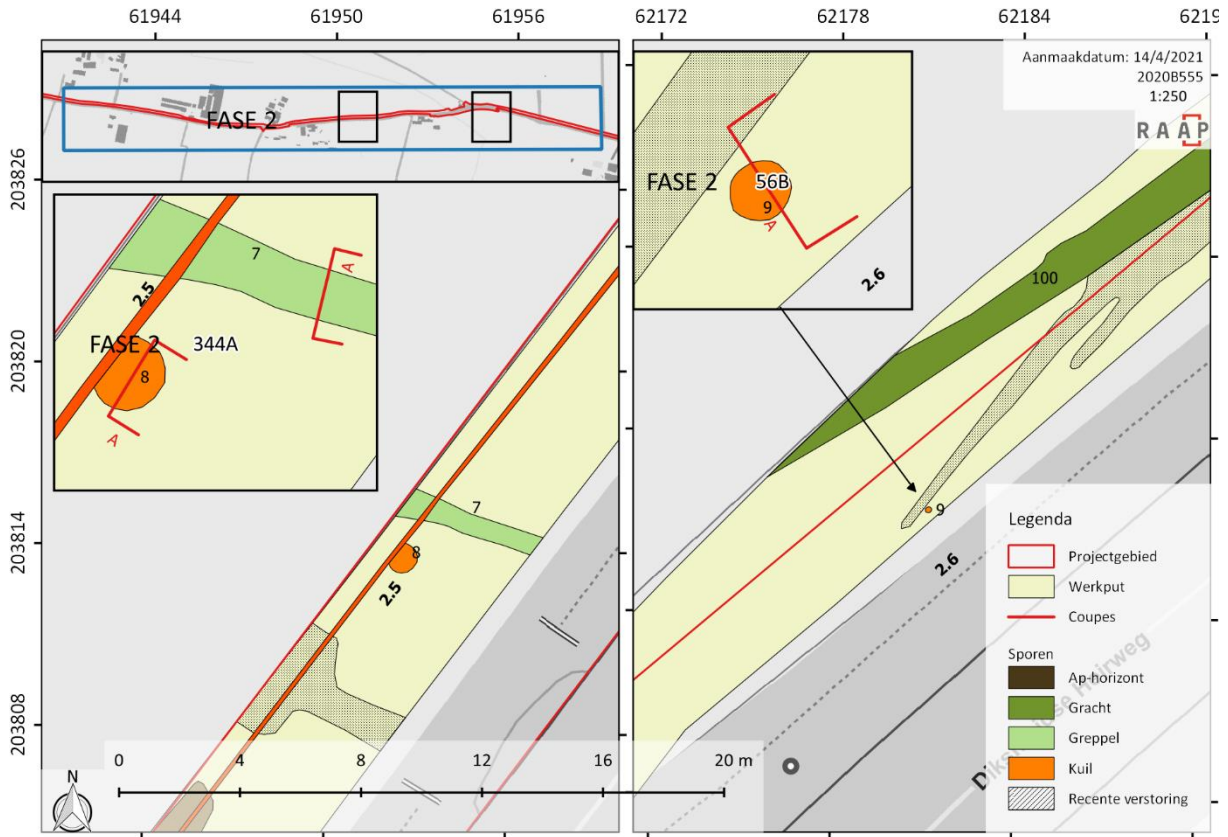
4.2.4 Kuilen

Naast de greppels werden er enkele kuilen vrijgelegd. In het westen, ter hoogte van fase 1 gaat het om sporen 1 & 2 in WP 1.5 en sporen 3 & 4 in WP1.1. Centraal binnen het plangebied (fase 2) betreft het sporen 8 (WP2.5) en 9 (WP2.6). In het oosten van het plangebied zijn dit sporen 13 (WP3.1) en 17 (WP3.2). Op elk van deze sporen werd een coupegezet waaruit bleek dat het om recente verstoringen ging.

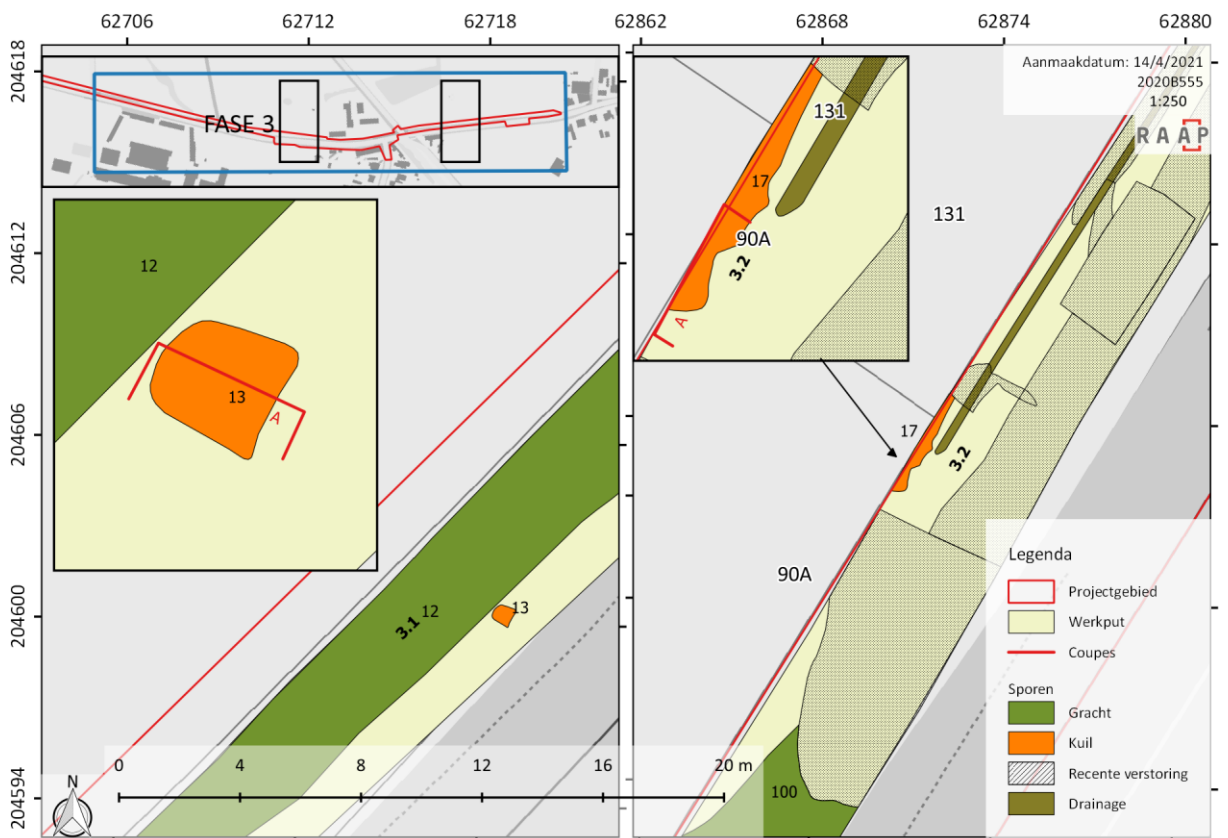
Uit spoor 17 werd nog wat vondstmateriaal verzameld het gaat om enkele wandscherven in grijs en roodbakkend aardewerk en een ijzeren, gecorrodeerd voorwerp dat mogelijk als trekhaak geïnterpreteerd kan worden.

Figuur 52. Kuilen S1, S2, S3 en S4 uit fase 1 in werkputten 1.1 en 1.5, projectie op de GRB (bron: AGIV, 2021a).

Figuur 53. Kuilen S8, S9 uit fase 2 in werkputten 2.5 en 2.6, projectie op de GRB (bron: AGIV, 2021a).

Figuur 54. Kuilen S13, S17 uit fase 3 in werkputten 3.1 en 3.2, projectie op de GRB (bron: AGIV, 2021a).

Figuur 55. Aardewerk afkomstig uit spoor 17, wandscherven in zowel rood als grijsbakkend aardewerk.

Figuur 56. Vondst 9 uit spoor 19 in werkput 9.

4.2.5 WO structuren

Figuur 57: Overzichtsfoto van spoor 10. (©RAAP)

In het westelijk deel van werkput 3 werden twee loopgraven aangetroffen (S10) met een heterogene donkergrijsbruine – geelgrijs gevlekte vulling (Figuur 57).

Voor de interpretatie van de loopgraven werd advies ingewonnen bij het CHAL, dat een desktoponderzoek uitvoerde aan de hand van historische luchtfoto's en loopgravenkaarten.¹⁸ Hieronder volgt een samenvatting van de resultaten. Het volledige rapport wordt als bijlage toegevoegd.

Een eerste reeks foto's die werden bekeken dateren uit de periode 1917-1918 (Figuur 58, Figuur 59). Op deze beelden konden geen structuren of sporen gedetermineerd worden. Samen met de atypische oriëntatie van de loopgraven, namelijk parallel aan de Heirweg, wordt een interpretatie als wereldoorlog I loopgraaf uitgesloten.¹⁹

Figuur 58. Britse luchtfoto 20 mei 1918 (bron: KLM-MRA).

¹⁸ STICHELBAUT, 2021

¹⁹ STICHELBAUT, 2021, p. 6

Figuur 59. Britse luchtfoto 20 september 1918 (bron: KLM-MRA).

Een tweede belangrijke reeks van luchtfoto's werd genomen kort voor, tijdens en net na de Tweede Wereldoorlog. Er zijn 16 luchtfoto's geraadpleegd. De hoge densiteit aan beelden is eenvoudig te verklaren door de nabijheid van het Vloethemveld ten westen van het projectgebied. Vloethemveld was een omvangrijk Duits munitiedepot tijdens de Eerste Wereldoorlog.²⁰ In het interbellum werd vanaf 1924 het terrein overgenomen door het Belgische Leger en werd het verder uitgebreid als munitieopslagplaats. Dit is meteen de rede waarom het in 1938 tijdens een spionagevlucht werd in beeld gebracht. Op deze luchtfoto zien we de uitgestrektheid van het munitiedepot net voor de oorlog (Figuur 60). Wel is er ondertussen ten zuidoosten van de weg, tegenover de loopgraven een Belgische militaire kazerne (Kazerne Kapitein Stevens) aangelegd (1925) die instond voor het beheer van het depot.²¹ Ter hoogte van de zone die ons interesseert in deze studie zijn er geen sporen aangetroffen (Figuur 61). Nabij het projectgebied stond op enge afstand van de weg luchtafweer opgesteld.

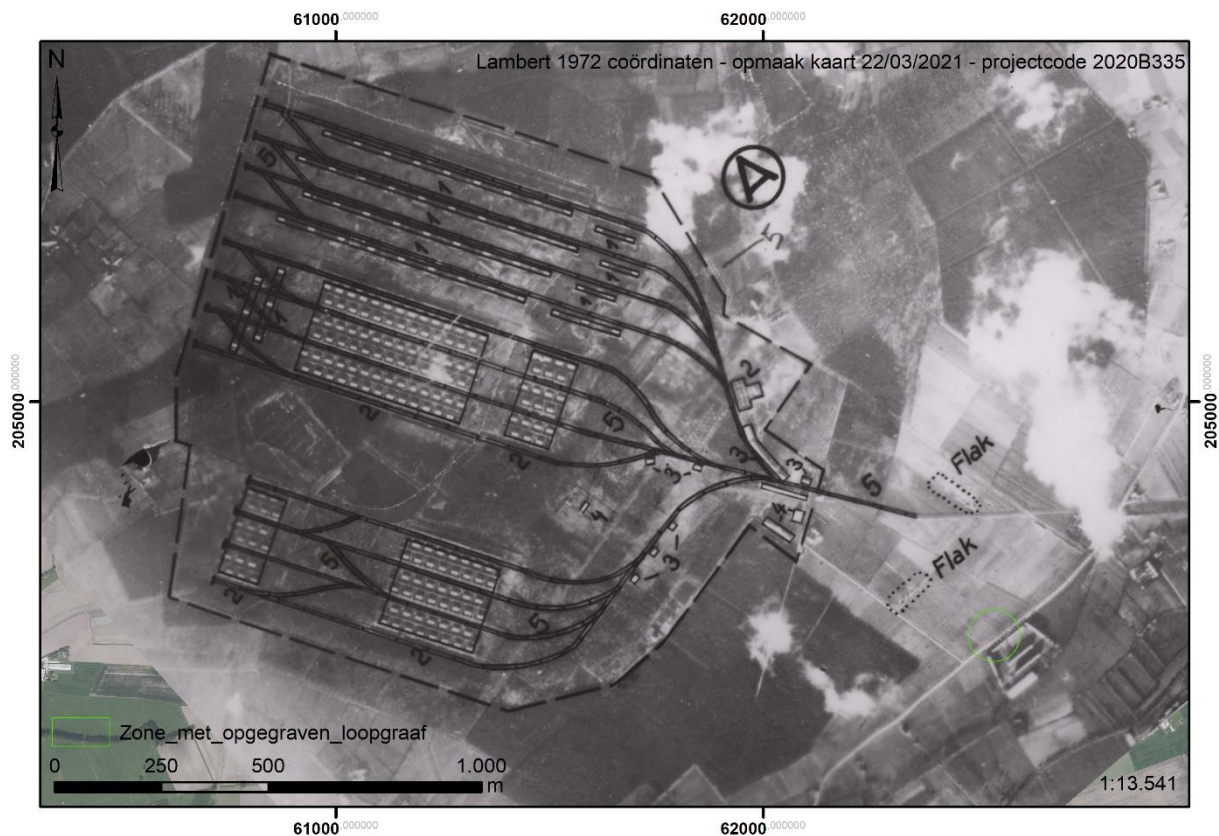
De eerste luchtfoto die we konden raadplegen voor de periode tijdens de Tweede Wereldoorlog dateren van 21 januari 1944 (Figuur 62). Hierop zien we dat de Duitse bezetter de kazerne heeft uitgebreid met enkele barakken (20 x 7 m). dit was op het geval tegen of net binnen de opgravingszones. Ter hoogte van de plek waar twee zigzagloopgraven werden opgegraven zien we twee gebouwen. De oriëntatie van de loopgraven komt overeen met deze van de barakken. De loopgraven zelf zien we door de schaduwwerking van bomen langs de steenweg niet. Dergelijke zigzag-loopgraven komen wel vaker voor langs militaire gebouwen. Ze hebben vooral een functie om er in geval van geallieerde bombardementen zich in te kunnen verschuilen.

²⁰ VAN VLAENDEREN & VRANCKX, 2010d

²¹ VAN VLAENDEREN & VRANCKX, 2010b

Een volgende bruikbare tijdsopname dateert van net na de bevrijding en toont de situatie op 26 november 1944 (Figuur 63). We zien net naast de barakken twee U-vormige schuilplaatsen voor voertuigen. We moeten dit zien als aarden wallen waarin een voertuig geparkeerd stond en hierdoor iets van bescherming had tegen rondvliegende scherven. Het is wellicht niet geheel toevallig dat de op het terrein opgegraven loopgraaf net hier een onderbreking kende. Door de schaduwwerking van de foto valt de zone met de loopgraven net overeen met de schaduwen van de bomenrij langs de steenweg. De datering van deze structuren is ergens tussen februari en november 1944. Hierdoor kunnen de schuilplaatsen en misschien ook de loopgraven zowel een Duitse als geallieerde oorsprong hebben. Op basis van gelijkaardige waarnemingen hebben we een sterk gevoel dat ze eerder te maken hebben met de Duitse occupatie van de kazerne dan met Britse aanpassingen van het kamp en de kazerne. Vloethemveld werd net na de oorlog ingezet als locatie voor een Brits krijgsgevangenkamp.²²

Op de laatste beschikbare luchtfoto van 5 oktober 1945 (Figuur 64) zien we dat de barakken net naast de weg zijn ontmanteld. Anderzijds zijn er op de binnenkoer van de kazerne nieuwe structuren bijgekomen wat duidelijk toont dat de kazerne nog in gebruik was na de bevrijding.

Figuur 60 Duitse luchtfoto media 1938 (bron: NARA)

²² VAN VLAENDEREN & VRANCKX, 2010d

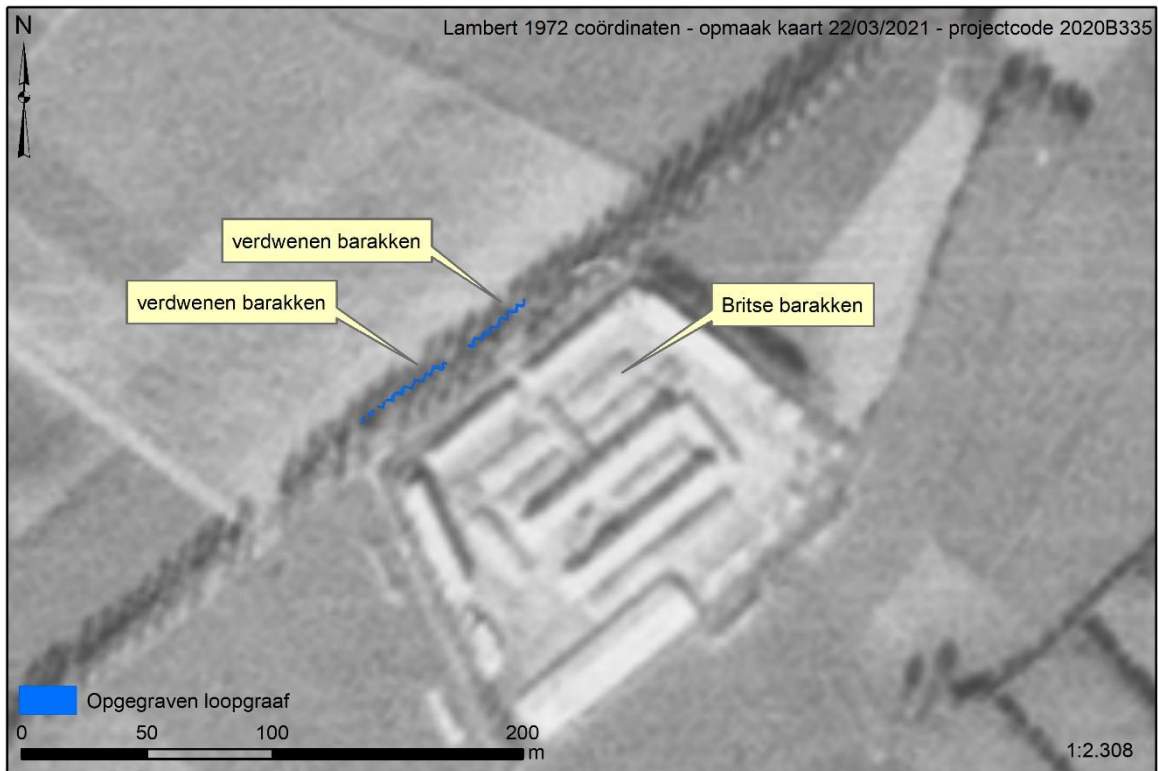
Figuur 61 Detailuitsnede Duitse luchtfoto media 1938 (bron: NARA)

Figuur 62 Detailuitsnede Amerikaanse luchtfoto 21 januari 1944 barakken ter hoogte van de opgegraven loopgraaf (NARA)

Figuur 63 Duitse luchtfoto 26 november 1944 (bron: NARA)

Figuur 64 Detailuitsnede Amerikaanse luchtfoto 8 oktober 1945 (NARA)

4.2.5.1 Conclusie

Op basis van een tijdsreeksanalyse van luchtfoto's kunnen we uitsluiten dat de opgegraven structuren te maken hebben met de Eerste Wereldoorlog. Luchtfoto's genomen in januari 1944 tonen aan dat de onmiddellijke omgeving van het projectgebied tijdens de bezetting werd gebruikt om er barakken op te trekken aan de overzijde van een voormalige Belgische kazerne. De opgegraven structuren liggen vlakbij en mogelijk zelfs tot tegen twee Duitse barakken uit de Tweede Wereldoorlog. De oriëntatie ervan en zelfs de onderbreking tussen beide structuren komt heel sterk overeen. Hoewel we de loopgraaf zelf niet hebben kunnen waarnemen op de luchtfoto's is er een heel sterke associatie tussen de Duitse barakken en de opgegraven loopgraven.

Onze conclusie is dat de twee opgegraven loopgraven Duitse schuilloopgraven zijn die in 1944 zijn aangelegd vlakbij twee Duitse barakken. Mogelijk zijn deze aangelegd in de zomer van 1944 als gevolg van de toenemende bombardementen en de nakende bevrijding door de oprukkende geallieerde troepen.

De loopgraven kregen als spoornummer spoor 10. In de loopgraven werd één vondst (V-1) geregistreerd. Het gaat om een leren buideltje of klein tasje (Figuur 65, Figuur 66).

Figuur 65. Vondst 1 uit spoor 10 in werkput 8, voorzijde.

Figuur 66. Vondst 1 uit spoor 10 in werkput 8, achterzijde.

4.3 Beschrijving van de vondsten

Vondst	Put	Vlak	Spoor	Verzamelwijze	Aantal	Gewicht	MAI	Materiaal
1	8	1	10	AANVL	1	0	0	Leer
2	8	1	11	AANVL	2	0	1	Aardewerk
3	8	1	12	AANVL	1	0	1	Aardewerk
4	8	1	12	AANVL	1	0	1	Aardewerk
4	8	1	12	AANVL	3	0	1	Aardewerk
5	8	1	12	AANVL	1	0	0	Bouwmateriaal
6	8	1	14	AANVL	12	0	1	Aardewerk
7	9	1	15	AANVL	1	0	0	Bouwmateriaal
8	8	1	17	AANVL	1	0	1	Aardewerk
8	8	1	17	AANVL	1	0	0	Aardewerk
8	9	1	17	AANVL	2	0	0	Aardewerk
9	9	1	17	AANVL	1	0	0	Metaal

Tabel 1. Overzicht van het gerecupereerde vondstmateriaal.

4.3.1 Onderzoeksmethodiek

Het gerecupereerde materiaal werd gewassen, gedroogd, gefotografeerd en vervolgens gedetermineerd en ingevoerd in de door RAAP ontwikkelde Odile-Databank.

Door het beperkte aantal vondsten is er voor gekozen om het materiaal samen met de sporen te bespreken waaruit het gerecupereerd werd (zie 4.2).

In bovenstaande tabel wordt nog een kort overzicht weergegeven van het verzamelde vondstmateriaal.

In totaal werden slechts 9 vondsten gerecupereerd uit 6 sporen, allemaal gelegen in werkputten 8 en 9.

De vondsten behoren tot de categorieën van het aardewerk, keramisch bouwmateriaal, leer en metaal.

4.4 Beschrijving van de stalen

4.4.1 Beschrijving van de analysemethoden en -technieken

Tijdens het veldwerk werden er geen grondmonsters genomen gezien de sporen op basis van hun vormelijke kenmerken en in enkele gevallen op basis van het vondstenmateriaal, als relatief jonge sporen werden geïnterpreteerd. De ouderdom van de sporen situeert zich tussen de eerste helft van de 20ste eeuw en de late middeleeuwen. Sporen met deze ouderdom komen niet in aanmerking voor C14 analyse aangezien deze weinig kenniswinst zouden opleveren.

Ook het macrobotanisch onderzoek of een pollenanalyse zal geen of slechts een beperkte kenniswinst opleveren.

Er werden met andere woorden geen monsters geselecteerd voor verder natuurwetenschappelijk en/of specialistisch onderzoek.

5 Interpretatie en datering van de site

De resultaten uit de bureaustudie waren aanvankelijk veelbelovend. Op basis van de geanalyseerde dataset en de landschappelijke ligging werd uitgegaan van een goede trefkans op een grote verscheidenheid aan menselijke sporen uit verschillende archeologische periodes. Concreet ging het om een verhoogd potentieel om archeologische resten aan te treffen vanaf het laat-paleolithicum tot en met de Romeinse periode maar ook sporen van jongere periodes werden niet uitgesloten.

Op één locatie binnen het lijntracé werd het bovendien nodig geacht om bijkomend landschappelijke boringen uit te voeren. Het betrof een zone gelegen op een rug die parallel aan een beek is gelegen. Aan de overzijde van de weg werden hier bij een eerder archeologisch booronderzoek vondsten uit het mesolithicum aangetroffen. Ondanks de hogere ligging van het traject op de dekzandrug, werd besloten om aan de hand van landschappelijke boringen een inschatting te maken inzake bodemgaafheid en de hieraan gekoppelde kans op het treffen van artefactensites.

De landschappelijke boringen toonden echter aan dat de verwachtingskans op een goed bewaarde vindplaats van jager-verzamelaars nagenoeg onbestaande is. De bodem was er immers niet gaaf bewaard. Voor het aantreffen van sporen uit latere perioden bleef de kans echter reëel. Gezien de hoge verwachtingskans en het feit dat het om een lineair traject ging is er geopteerd meteen over te gaan tot een vlakdekkend onderzoek en dit in de vorm van een werfbegeleiding.

Zoals blijkt uit de sporenbeschrijving in hoofdstuk 4.2, werden de hoge verwachtingen uit het bureauonderzoek niet ingelost. De sporendensiteit binnen het plangebied bleek zeer laag te zijn. Zeker in de zones van fase 1 en fase 2 heeft de huidige gracht langsheen de Diksmuidse Heirweg een sterk nefaste invloed op de leesbaarheid van de bodem.

In het grootste deel van de werkputten werd deze gracht gedeeltelijk aangesneden wat de zichtbaarheid binnen de smalle sleuf sterk verminderde.

De gracht buiten beschouwing gelaten, werd nog steeds opvallend veel verstoring vastgesteld. Deze verstoringen kunnen met enige waarschijnlijkheid in verband gebracht worden met landbouwactiviteiten en aan recente bouwactiviteiten. Het gaat dus hoofdzakelijk om recente ploegsporen die een groot deel van het vlak hebben aangetast.

Alle geregistreerde kuilen bleken na het couperen (sub-) recente sporen te zijn, zonder relevante interessante gesloten materiaal-contexten. Onderling kon ook geen enkele structuur of verband worden onderscheiden.

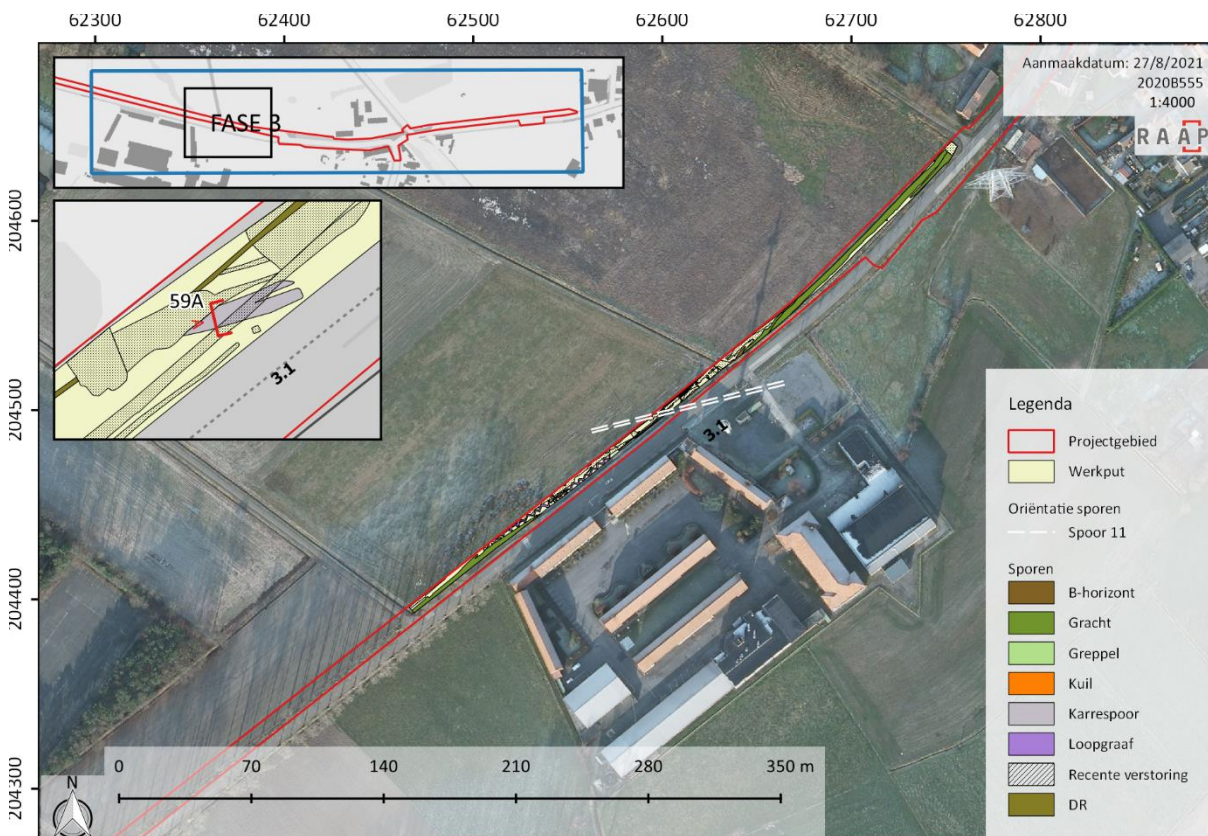
De aangetroffen grachten en greppels volgen grotendeels de huidige perceelsindeling, die zijn oorsprong kent in de 19de-eeuwse indeling, zichtbaar op bijvoorbeeld de Atlas der Buurtwegen (1841). Ook de perceelsindeling op de Ferraris-kaart (1771-1778) vertoont reeds een sterk gelijkaardige oriëntatie. In de 18de eeuw gaat het echter nog om grotere perceelsblokken en dus een minder versnipperd landschap.

De recent aandoende vulling van de sporen en het laat- tot post-middeleeuwse vondstmateriaal dat uit (de bovenste lagen van) deze grachten en greppels werd gerecupereerd, wijst net zoals hun oriëntatie in het landschap op een vrij recent gebruik tot in de 19de en 20ste eeuw. Het 14de-eeuws aardewerk, samen met een afwijkende spoorvulling doen voor greppel S14 echter vermoeden dat het toch om een laatmiddeleeuws exemplaar gaat. De oriëntatie van de greppel volgt daar echter ook de huidige indeling.

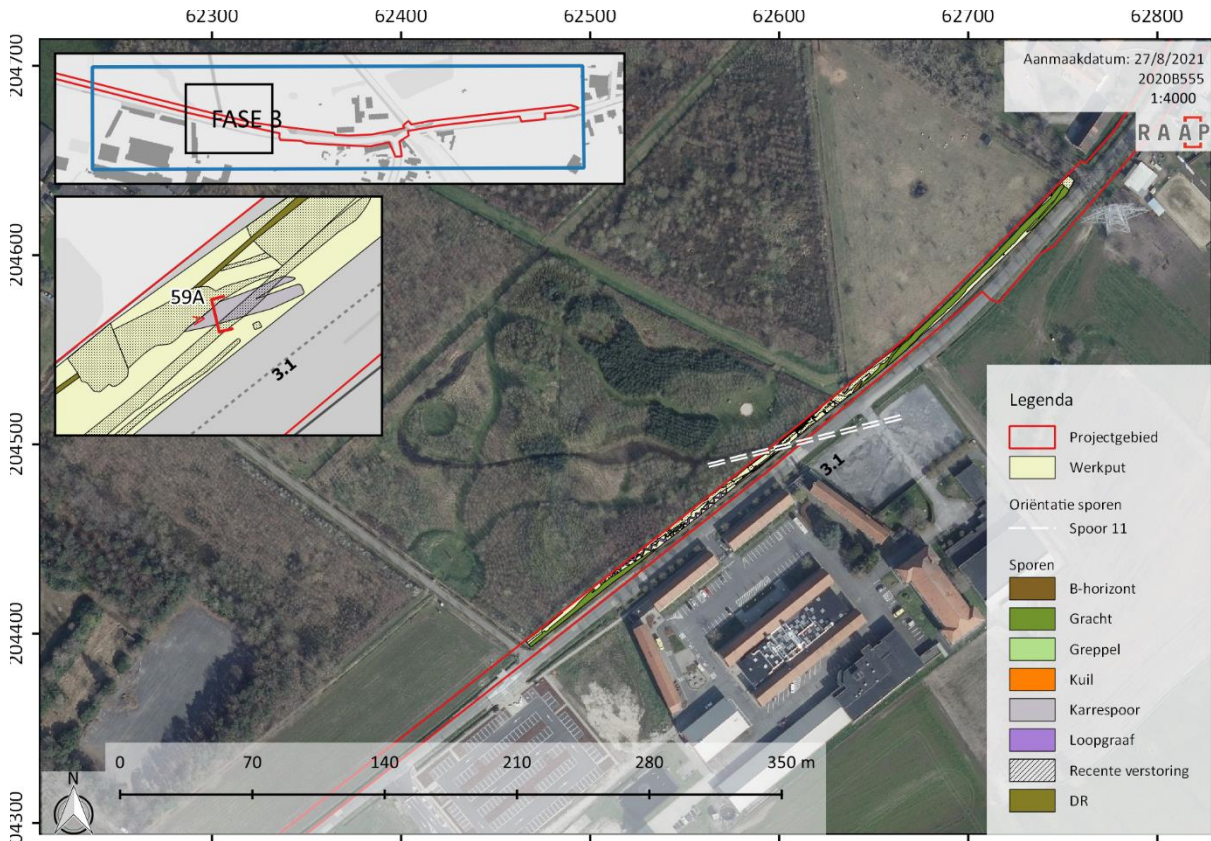
De “karresporen” S11, S15 en S16 volgen deze historische perceelsindeling helemaal niet en vertonen een afwijkend noord-zuid of oost-west verloop.

Wanneer het verloop van karrespoor S11 buiten de put werd gevolgd, kwamen we terecht in een “holle laan”. Aanvankelijk werd een historische dreef of pad verondersteld. Wanneer we echter de luchtfoto’s herbekijken, zien we dit wandelpark/wandelgebied, met de op het terrein waargenomen “laan” vorm krijgt in de periode 2011-2013. Voordien is er op de luchtfoto’s enkel akker- of grasland zichtbaar.

Het karrespoor kan dus waarschijnlijk gelinkt worden aan landschapswerken in de periode 2011-2013, uitgevoerd in functie van de ontwikkeling van het Vloethemveld en meer specifiek de aanleg van het wandelgebied net ten noorden van de sleuf. Het gaat dus om een recent spoor.

Figuur 67. Oriëntatie van spoor 11, projectie op recente luchtfoto (bron: AGIV, 2021b).

Figuur 68. Voorbeeld bijschrift figuur.

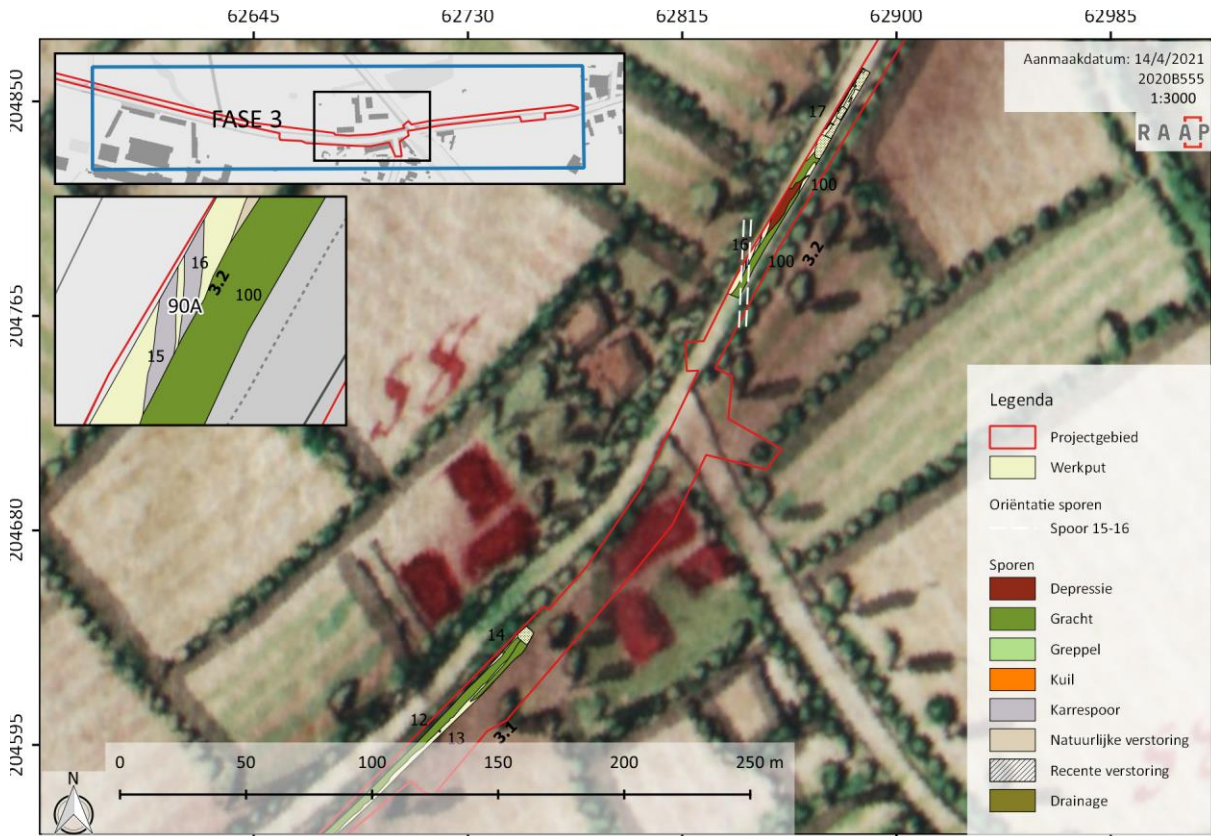
Voor de tweede groep karresporen S15 en S16 die 370m verder naar het noorden werden geregistreerd, leveren de luchtfoto's geen bijkomende informatie op. Deze sporen kunnen op basis van hun oriëntatie mogelijk in verband worden gebracht met de hoeve Noortwege of de herberg De Blauwe Kroon in het zuiden.²³ Vermoedelijk gaat het om vrij recente karresporen, ze worden voorlopig gedateerd rond de laat-middeleeuwse periode of in de nieuwe tijd.

Samen met de greppel (S14), gaat het dus mogelijk om restanten van de laatmiddeleeuwse landsinrichting. Een zekere continuïteit in de landsinrichting is bovendien zichtbaar op basis van de oriëntatie van de laat-middeleeuwse greppel. Deze volgt immers dezelfde oriëntatie als de huidige perceelsindeling, die zijn oorsprong kent in de 19de-eeuwse indeling, zichtbaar op bijvoorbeeld de Atlas der Buurtwegen (1841). Ook de perceelsindeling op de Ferraris-kaart (1771-1778) vertoont reeds een sterk gelijkaardige oriëntatie. In de 18de eeuw gaat het echter nog om grotere perceelsblokken en dus een minder versnipperd landschap.

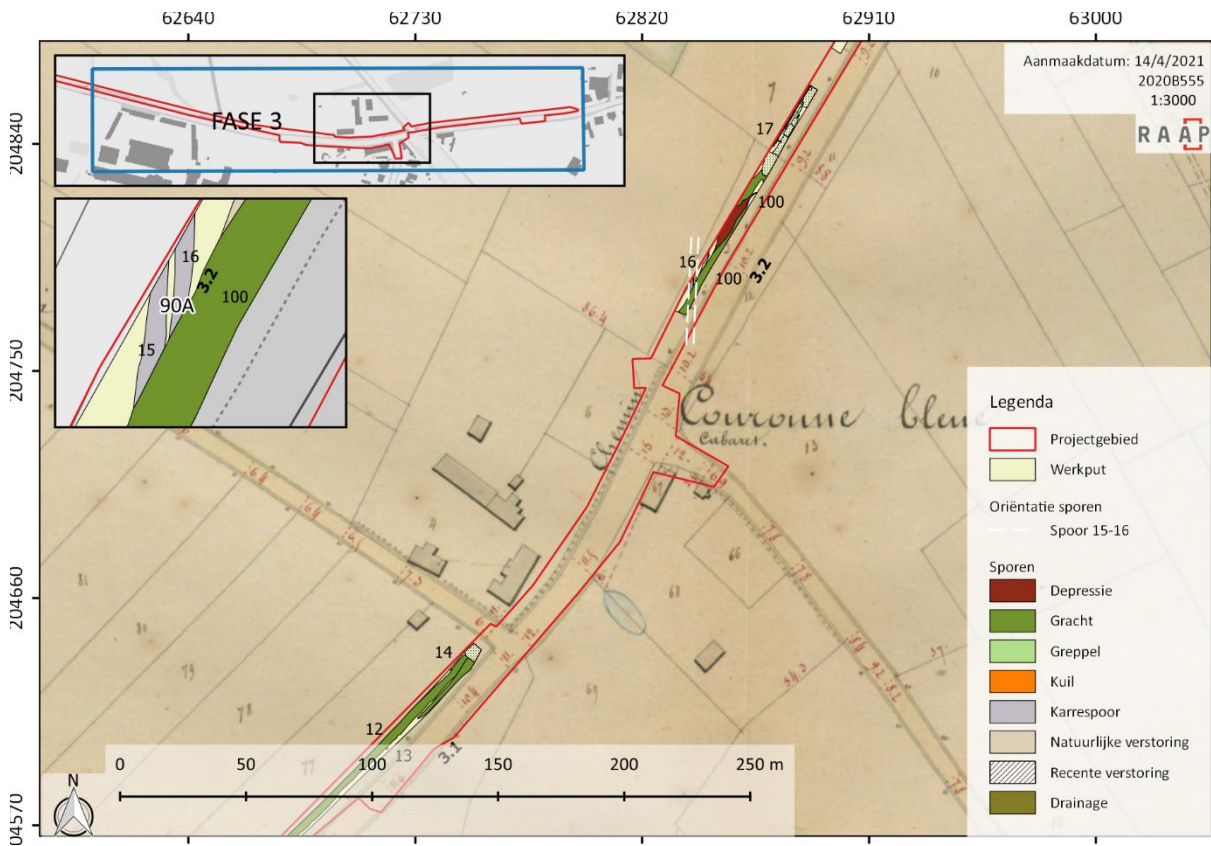
Bovendien weten we uit historische bronnen dat de terreinen rondom de hoeve Noortwege reeds aan het einde van de 14de eeuw als landbouwgrond in ontwikkeling waren.²⁴

²³ VAN VLAENDEREN & VRANCKX, 2010c

²⁴ VAN VLAENDEREN & VRANCKX, 2010a

Figuur 69. Oriëntatie van karresporen 15 en 16, projectie op de Ferrariskaart (bron:KBR & AGIV, 2017a).

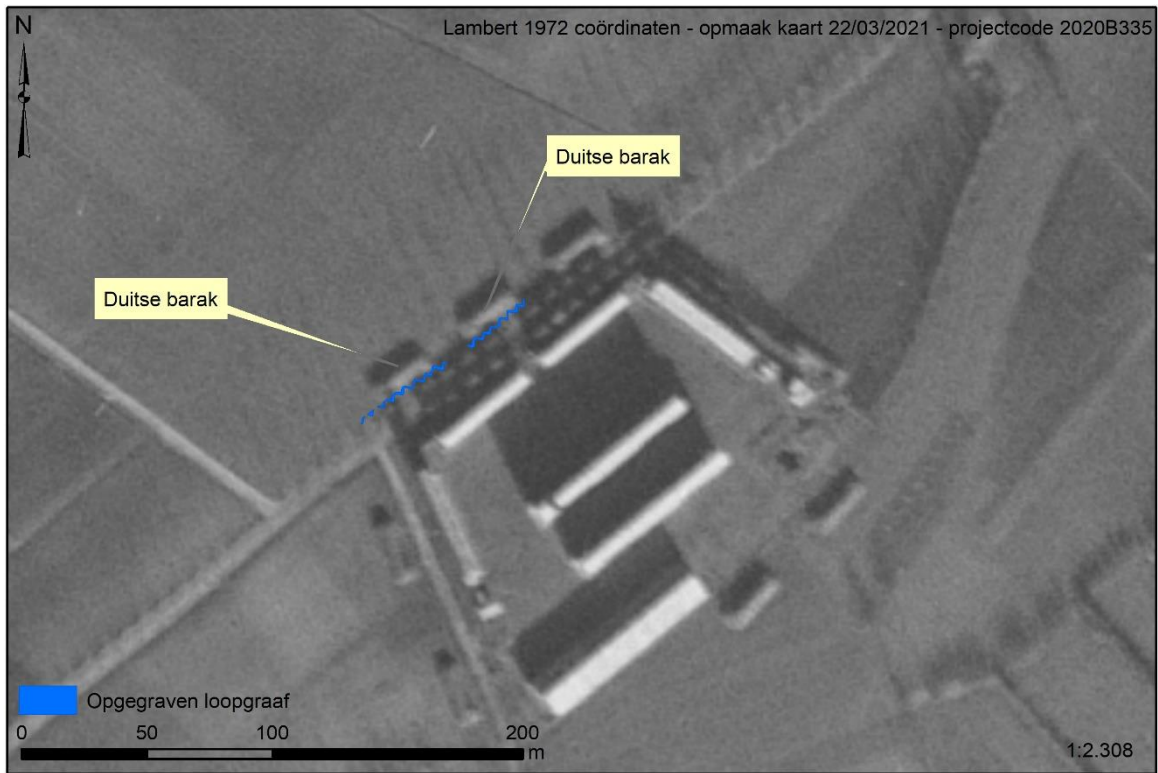
Figuur 70. Oriëntatie van karresporen 15 en 16, projectie op de Atlas der Buurtwegen (bron: AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, 2017).

Voor de loopgraven kan op basis van een tijdsreeksanalyse van luchtfoto's uitgesloten worden dat het om structuren gaat die te maken hebben met de Eerste Wereldoorlog. Luchtfoto's genomen in januari 1944 tonen aan dat de onmiddellijke omgeving van het projectgebied tijdens de bezetting werd gebruikt om er barakken op te trekken aan de overzijde van een voormalige Belgische kazerne. De opgegraven structuren liggen vlakbij en mogelijk zelfs tot tegen twee Duitse barakken uit de Tweede Wereldoorlog. De oriëntatie ervan en zelfs de onderbreking tussen beide structuren komt heel sterk overeen. Hoewel we de loopgraaf zelf niet hebben kunnen waarnemen op de luchtfoto's is er een heel sterke associatie tussen de Duitse barakken en de opgegraven loopgraven.

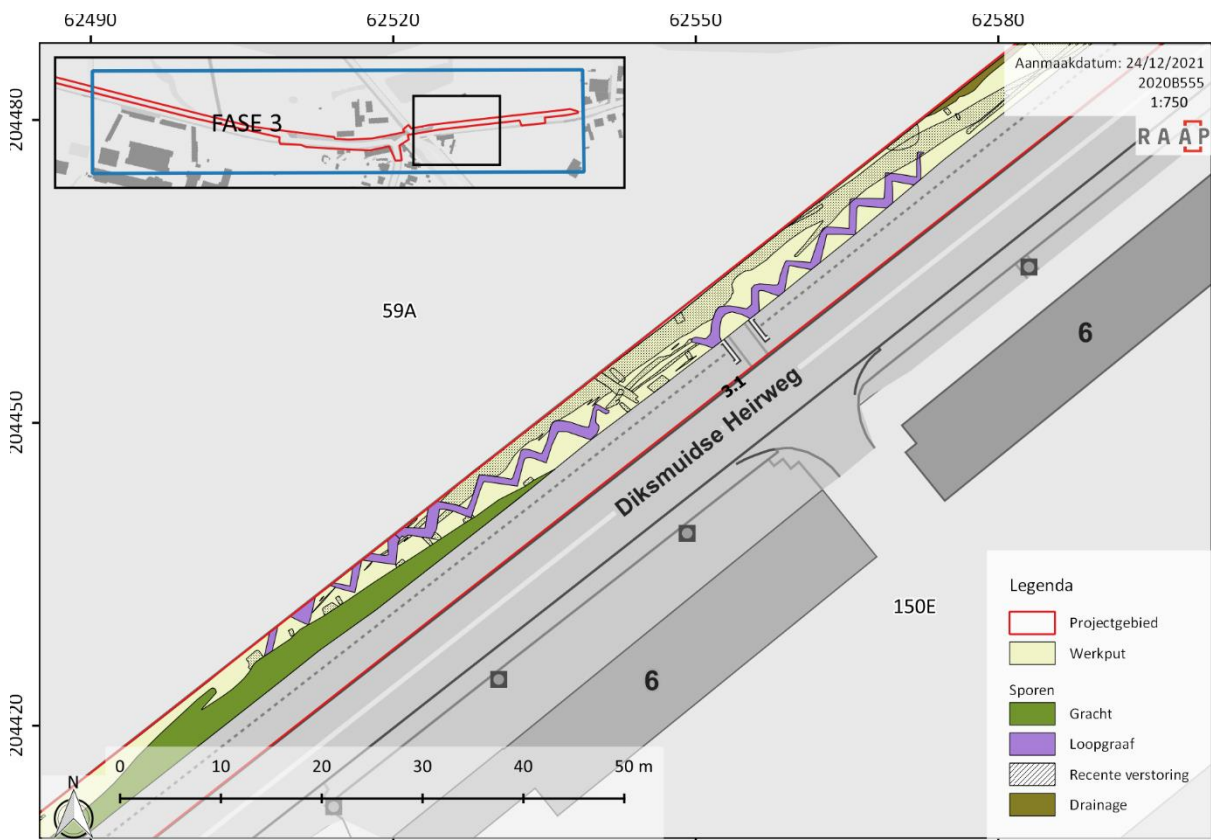
Het gaat dus meer dan waarschijnlijk om twee Duitse schuilloopgraven, aangelegd in 1944 vlakbij twee Duitse barakken. Mogelijk zijn ze aangelegd in de zomer van 1944 als gevolg van de toenemende bombardementen en de nakende bevrijding door de oprukkende geallieerde troepen.

Figuur 71: Overzichtsfoto van spoor 10. (©RAAP)

Figuur. 72 Detailuitsnede Amerikaanse luchtfoto 21 januari 1944 barakken ter hoogte van de opgegraven loopgraaf (NARA)

Figuur 73. Ligging van de loopgraaf in de sleuf langsheen de Diksmuidse Heirweg (bron: AGIV, 2021).

6 Synthese

De aanvankelijk veelbelovende archeologische verwachting, kon tijdens het veldonderzoek niet bewaarheid worden. Aanvankelijk werd op basis van het bureauonderzoek uitgegaan van een verhoogd potentieel om archeologische resten aan te treffen vanaf het laat-paleolithicum tot en met de Romeinse periode maar ook sporen van jongere periodes werden niet uitgesloten.

Het landschappelijk booronderzoek gaf een eerste aanwijzing van een geaccidenteerd terrein. De landschappelijke boringen toonden aan dat de verwachtingskans op een goed bewaarde vindplaats van jager-verzamelaars nagenoeg onbestaande was. De bodem was er immers niet gaaf genoeg bewaard. Voor het aantreffen van sporevindplaatsen uit latere perioden bleef de trefkans echter reëel. Er werd dan ook overgegaan tot een vlakdekkend onderzoek in de vorm van een werfbegeleiding.

De hoge verwachtingen werden ook tijdens de werfbegeleiding echter niet ingelost. Al snel bleek de sporendensiteit binnen het plangebied bijzonder laag te zijn. Deze lage densiteit was het gevolg van een sterke verstoringgraad, veroorzaakt door landbouwactiviteit (ploegen) en de huidige gracht langsheen de Diksmuidse Heirweg. In het grootste deel van de werkputten werd deze gracht aangesneden wat de zichtbaarheid binnen de smalle sleuf sterk verminderde.

Het grootste deel van de alsnog geregistreerde kuilen, grachten en greppels bleek van (sub-) recente oorsprong te zijn. De grachten en greppels volgen de huidige perceelsindeling die terug gaat op de 18de of 19de eeuwse situatie.

De kuilen lagen geïsoleerd en verspreid doorheen het plangebied en vertoonden geen enkele onderlinge samenhang.

De sporen die nog enige kennis toedragen zijn een middeleeuwse greppel (S14), die als onderdeel van de laat-middeleeuwse landschapsinrichting geïnterpreteerd kan worden. Deze greppel bevindt zich zo'n 100m ten zuiden van de historische hoeve Noortwege. Dit spoor wordt op zijn beurt doorsneden door de flankerende gracht langsheen de Diksmuidse Heirweg. De gracht is niet bijzonder geprofileerd. Het is onwaarschijnlijk dat het hier om een oude (Romeinse) weggracht met een complexe opvullingshistoriek gaat. Het materiaal uit de opvulling van de gracht wijst op een gebruik in de late middeleeuwen en nieuwe tijd.

Ook één van de karresporen (S15/S16) kan eventueel op basis van zijn oriëntatie mogelijk in verband worden gebracht met de hoeve Noortwege of de herberg de Blauwe Kroon. Zowel de middeleeuwse greppel als dit karrespoor kunnen dus mogelijk geïnterpreteerd worden als relictten van de middeleeuwse landsinrichting in deze zone.

Een zekere continuïteit in de landsindeling is bovendien zichtbaar op basis van de oriëntatie van de laat-middeleeuwse greppel. Deze volgt immers dezelfde oriëntatie als de huidige perceelsindeling, die zijn oorsprong kent in de 19de-eeuwse indeling, zichtbaar op bijvoorbeeld de Atlas der Buurtwegen (1841). Ook de perceelsindeling op de Ferraris-kaart (1771-1778) vertoont reeds een sterk

gelijkaardige oriëntatie. In de 18de eeuw gaat het echter nog om grotere perceelsblokken en dus een minder versnipperd landschap.

Het belangrijkste zijn echter de twee Duitse schuilloopgraven aangelegd in 1944 vlakbij twee Duitse barakken, ter verdediging van de legerkazerne aan de overkant van de Diksmuidse Heirweg. Mogelijk werden ze aangelegd in de zomer van 1944 als gevolg van de toenemende bombardementen en de nakende bevrijding door de oprukkende geallieerde troepen.

6.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische sporen?

Gezien de recente aard, was de conservatie van de aangetroffen sporen goed. Het sporenbestand bestond uit enkele kuilen, greppels, grachten, karresporen en twee schuilloopgraven.

De recente vulling van de kuilen en de oriëntatie van de grachten en greppels doen een datering in of na de 18de eeuw vermoeden.

Voor slechts één greppel (S14) wordt uitgegaan van een laat-middeleeuwse oorsprong.

Voor één van de groepen karresporen worden een datering in de periode 2011-2013 verondersteld, vermoedelijk gaat het om een recente verstoring, gelinkt aan landschapswerken voor het Vloethemveld.

Een tweede groep karresporen kan mogelijk toch iets ouder zijn. Op basis van de oriëntatie is een link met de de hoeve Noortwege of de herberg De Blauwe Kroon niet ondenkbaar, wat een datering in de 17de of 18de eeuw zou betekenen.

Twee loopgraven konden gedetermineerd worden als twee Duitse schuilloopgraven, aangelegd in 1944 vlakbij twee Duitse barakken. Mogelijk werden ze aangelegd in de zomer van 1944 als gevolg van de toenemende bombardementen en de nakende bevrijding door de oprukkende geallieerde troepen.

- Zijn er meerdere perioden aanwezig in het sporenbestand?

Ja, het gaat echter om recente periodes. Voor slechts één spoor wordt uitgegaan van een laat-middeleeuwse oorsprong. De overige sporen situeren zich in de nieuwe en nieuwste tijd en de loopgraven kunnen vrij precies rond 1944 gedateerd worden.

- Zijn er structurele eenheden te herkennen binnen de archeologische vindplaats?

Ja, het gaat om twee Duitse schuilloopgraven uit de tweede wereldoorlog.

- Indien er structuren te identificeren zijn, wat is hun typologie en betekenis?

De twee loopgraven konden gedetermineerd worden als twee Duitse schuilloopgraven, aangelegd in 1944 vlakbij twee Duitse barakken. Mogelijk werden ze aangelegd in de zomer van 1944 als gevolg van de toenemende bombardementen en de nakende bevrijding door de oprukkende geallieerde troepen.

- Is er sprake van fasering en/of chronologische (dis-)continuïteit in de bewoning?

Nee.

- Kan een Romeinse oorsprong van de Brugse en Diksmuidse Heirweg bevestigd worden?

Nee.

- Hoe kadert/-en de vindplaats(en) binnen het landschap en regionaal archeologisch kennisbestand?

Het sporenbestand bestaat hoofdzakelijk uit recente verstoringen en sporen van landschapsindeling uit de (sub-)recente periodes.

Één greppel kon aan de laatmiddeleeuwse landinrichting worden toegewezen.

De twee loopgraven konden gedetermineerd worden als twee Duitse schuilloopgraven, aangelegd in 1944 vlakbij twee Duitse barakken. Mogelijk werden ze aangelegd in de zomer van 1944 als gevolg van de toenemende bombardementen en de nakende bevrijding door de oprukkende geallieerde troepen.

- Hoe verhoudt/-en de vindplaats(en) zich tot de landschappelijke ligging?

Enkel fragmentaire losse sporen werden aangetroffen tijdens het onderzoek. Coherent samenhangende sporen die samen een vindplaats vormen waren niet aanwezig.

- Welke bodemopbouw is op het terrein aanwezig?

Hoofdzakelijk A-C sequenties met soms een iets beter bewaarde bodemopbouw in zones waar niet of minder intensief werd geploegd.

Een groot deel van het vlak werd verstoord door recente en subrecente landbouw- en bouwactiviteiten en de flankerende gracht.

- Is er een verband tussen de plaatselijke bodemopbouw en de inplanting van de vindplaats(en)?

Nee.

- Welke nieuwe informatie leverde het onderzoek op in functie van menselijke occupatie doorheen de geschiedenis in de onmiddellijke en ruimere omgeving rondom het plangebied?

Enkele fragmentaire resten van de vermoedelijk laatmiddeleeuwse landschapsinrichting werden in de buurt van de historische hoeve Noortwege aangetroffen. Duidelijke nederzettingssporen zijn echter uit geen enkele archeologische periode aangetroffen. Naast de hoofdzakelijk (sub-)recente sporen van landschapsinrichting en de recente verstoringen werden nog enkele interessante oorlogsrelicten aangetroffen. Het gaat om twee Duitse schuilloopgraven uit de tweede wereldoorlog.

7 Assessmentrapport

In het bovenstaande hoofdstukken werden de resultaten beschreven en geïnterpreteerd. In dit laatste deel wordt op basis van die resultaten een inschatting gemaakt van de potentieel voor kennisvermeerdering en welk onderzoek er eventueel nog dient te gebeuren.

7.1 Korte beschrijving van de kennisvermeerdering

Ondanks de lage densiteit aan sporen en de afwezigheid van een archeologische site is er alsnog sprake van kennis vermeerdering gezien er tot op heden erg weinig onderzoeken hebben plaatsgevonden in de regio.

Theoretisch gezien had het plangebied een hoog potentieel en dit is zeker gebleken voor het oostelijke deel van het plangebied waar sporen uit de Tweede Wereldoorlog werden vastgesteld. Een recent maar niet onbelangrijk aspect van de geschiedenis van deze regio.

Sporen uit deze periode werden niet gedetecteerd in de eerdere desktopstudie maar kwamen aan het licht gedurende het veldwerk. Uit het aanvullend archiefonderzoek bleek het uiteindelijk om twee Duitse schuilloopgraven uit de tweede wereldoorlog te gaan, die vermoedelijk in 1944 zijn aangelegd vlakbij twee Duitse barakken. Ze zijn waarschijnlijk aangelegd in de zomer van 1944 als gevolg van de toenemende bombardementen en de nakende bevrijding door de oprukkende geallieerde troepen.

De overige archeologische sporen die nog enige kennis toedragen zijn een middeleeuwse greppel, die als onderdeel van de laat-middeleeuwse landschapsinrichting geïnterpreteerd kan worden. Deze greppel bevindt zich zo'n 100m ten zuiden van de historische hoeve Noortwege. Dit spoor wordt op zijn beurt doorsneden door de flankerende gracht langsheen de Diksmuidse Heirweg. De gracht is niet bijzonder geprofileerd. Het is onwaarschijnlijk dat het hier om een oude (Romeinse) weggracht met een complexe opvullingshistoriek gaat. Het materiaal uit de opvulling van de gracht wijst op een gebruik in de late middeleeuwen en nieuwe tijd.

Ook één van de karresporen kan op basis van zijn oriëntatie mogelijk in verband worden gebracht met de hoeve Noortwege of de herberg de Blauwe Kroon. Zowel de middeleeuwse greppel als dit karrespoor kunnen dus mogelijk geïnterpreteerd worden als relictten van de middeleeuwse landsinrichting in deze zone.

Een zekere continuïteit in de landsindeling is bovendien zichtbaar op basis van de oriëntatie van de laat-middeleeuwse greppel. Deze volgt immers dezelfde oriëntatie als de huidige perceelsindeling, die zijn oorsprong kent in de 19de-eeuwse indeling, zichtbaar op bijvoorbeeld de Atlas der Buurtwegen (1841). Ook de perceelsindeling op de Ferraris-kaart (1771-1778) vertoont reeds een sterk gelijkaardige oriëntatie. In de 18de eeuw gaat het echter nog om grotere perceelsblokken en dus een minder versnipperd landschap.

Bovendien weten we uit historische bronnen dat de terreinen rondom de hoeve Noortwege reeds aan het einde van de 14de eeuw als landbouwgrond in ontwikkeling waren.²⁵

7.2 Beschrijving en waardering van het potentieel op kennisvermeerdering

Na de basisverwerking die noodzakelijk was voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen en het opstellen van het eindrapport bieden de gegevens de mogelijkheid om extra kennis te vergaren. Hierbij wordt de data die werd gecreëerd verder gebruikt.

De onderzoeksresultaten zijn helaas niet van die aard dat doorgedreven verder onderzoek mogelijk is. De vele recente verstoringen, veroorzaakt door de flankerende gracht en ploegsporen zorgen ervoor dat de aanvankelijk hoge archeologische verwachting niet kon worden ingelost.

²⁵ VAN VLAENDEREN & VRANCKX, 2010a

8 Bewaring van het archeologisch ensemble

Momenteel worden de vondsten bewaard in het Depot van RAAP België. Deze vondsten zullen overgemaakt worden aan het erkend erfgoed depot De pakhuizen (Brugge en Ommeland).

Contactgegevens:

050/44.50.44

info@raakvlak.be

Komvest 45, 8000 Brugge

9 Bibliografie

9.1 Uitgegeven literatuur

- ABRAHAMSE, J. E., BAAS, H. G., GROENEWOUDT, B. J. & NIEMEIJER, F. (2012) *Historische wegen*, 20.
- DEFORCE, K., ERVYNCK, A., HILLEWAERT, B., HUYGHE, J., LENTACKER, A., VAN HAASTER, H. & VAN NEER, W. (2007) *Het archeologisch onderzoek. De voorgeschiedenis van het Bourgondische hof., in Het Prinsenhof in Brugge*. Brugge: Uitgeverij Van De Wiele.
- GYSSELING, M. (1960) *Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en lexicografie van het Nederlands VI 1, Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.
- VAN DER HEIJDEN, P. (2011) Romeinse wegen in Nederland, *Archeobrief*, 15(1), pp. 23–35.
- ROGGE, M. (2004) Het wegennet van de Romeinen in Gallië en Germanië, *Vlaanderen*.
- SCHELKENS, N., DESMET, C., PERDAEN, Y. & VAN CAMPENHOUT, K. (2017) *Archeologienota Zedelgem, Diksmuidse Heriweg: Verslag van Resultaten, BAAC Vlaanderen Rapport 732*.
- STICHELBAUT, B. (2021) *Zedelgem - Werfbegeleiding. Dekstoponderzoek a.d.h.v. historische luchtfoto's en loopgravenkaarten*. CHAL-rapport CHAL-rapport 18. Centrum voor Historische en Archeologische Luchtfotografie, UGent Vakgroep Archeologie.
- VERMEERSCH, J. & DEMEY, D. (2018) *Aanleg van fietsvoorzieningen in de Diksmuidse en Brugse Heirweg - Zedelgem. Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek. Verslag van de Resultaten*. RAAP België Rapport 187. Eke: RAAP België BV, p. 79. Beschikbaar op: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/7343>.
- AGIV (2017) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Popp, Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique 1842-1879.
- AGIV (2018a) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, panchromatisch, 1971, Vlaanderen.
- KBR & AGIV (2017a) Koninklijke Bibliotheek van België & Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Ferraris kaart - Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, 1771-1778.
- KBR & AGIV (2017b) Koninklijke Bibliotheek van België & Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Vandermaelen kaart, Cartes topographiques de la Belgique, 1846-1854.
- VMM (2017) Vlaamse Milieumaatschappij: Vlaamse Hydrografische Atlas - Waterlopen.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2017) *Agentschap Onroerend Erfgoed: Centraal Archeologische Inventaris, Vlaamse Overheid*. Beschikbaar op: <http://cai.onroerenderfgoed.be> (Bezocht op: 19 juni, 2017).
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2018a) *Aartrijke, Inventaris Onroerend Erfgoed*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/126207>.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2018b) *Kronestraat, Inventaris Onroerend Erfgoed*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/126176>.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2018c) *Militair domein en natuurgebied, Inventaris Onroerend Erfgoed*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/209443>.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2018d) *Parochiekerk Sint-Laurentius, Inventaris Onroerend Erfgoed*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/209337>.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (2018e) *Zedelgem, Inventaris Onroerend Erfgoed*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/126147>.

AGIV (2018b) *Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen*. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.

AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN (2017) *Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca. 1840) Provincie West-Vlaanderen*. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT (2018) *Geopunt Vlaanderen*. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.

NGI (2015) *Cartesius*. Beschikbaar op: <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/#>.

OPENSTREETMAP-AUTEURS, O. (2017) *OpenStreetMap*. Beschikbaar op: <https://www.openstreetmap.org/copyright>.

Romeinse weg Driel - Elst (2018) *Limeswiki*. Beschikbaar op: http://www.limeswiki.nl/index.php/Romeinse_weg_Driel_-_Elst.

VAN VLAENDEREN, P. & VRANCKX, M. (2010a) *Hoeve Noortweghe. Bouwkundig element., Hoeve Noortweghe*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/209307>.

VAN VLAENDEREN, P. & VRANCKX, M. (2010b) *Kazerne Kapitein Stevens, Bouwkundig element*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/209443>.

VAN VLAENDEREN, P. & VRANCKX, M. (2010c) *Kronestraat, Kronestraat*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/15809>.

VAN VLAENDEREN, P. & VRANCKX, M. (2010d) *Militair domein en natuurgebied, Bouwkundig geheel*. Beschikbaar op: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/209443>.

AGIV (2021a) *Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB)*. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/7c823055-7bbf-4d62-b55e-f85c30d53162>.

AGIV (2021b) *Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. 2020.03. agentschap Informatie Vlaanderen*. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.

DOV (2005) *Databank Ondergrond Vlaanderen: Quartair geologische profieltypekaart (1/200.000). Databank Ondergrond Vlaanderen*. Beschikbaar op: <http://dov.vlaanderen.be>.

OPENSTREETMAP (2021) *OpenStreetMap*. Beschikbaar op: <https://www.openstreetmap.org/copyright>.

9.2 Websites

Geoportaal Onroerend Erfgoed:	http://geo.onroenderfgoed.be
Geopunt:	http://www.geopunt.be
Cartesius:	http://www.cartesius.be
Inventaris onroerend erfgoed:	http://inventaris.onroenderfgoed.be

10 Figuren en tabellen

Figuur 1. Situering van het plangebied op de topografische kaart (bron: OPENSTREETMAP, 2021).....	6
Figuur 14: Ligging van het plangebied met aanduiding van de fasering. (bron: AGIV, 2021a)	16
Figuur 15: situering van het plangebied op de Quartairgeologische kaart. (bron: DOV, 2005; AGIV, 2021a)	18
Figuur 16: Projectie van het plangebied Digitaal hoogtemodel met. (bron: DOV, 2005; AGIV, 2021a)	19
Figuur 17: Het zuidelijke deel van het plangebied geprojecteerd op de CAI (bron: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017; OPENSTREETMAP-AUTEURS, 2017; VMM, 2017; schaal 1:20 000). Voor het cluster centraal op het plangebied, zie figuur 45.	22
Figuur 18: Het noordelijke deel van het plangebied geprojecteerd op de CAI (bron: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017; OPENSTREETMAP-AUTEURS, 2017; VMM, 2017 ; schaal 1:20 000).	22
Figuur 19: Screenshot van een luchtfoto met aanduiding van CAI-meldingen 154666 (in rood) en 157909 (in paars en met geel omlijnd , grafcirkel en greppels) (bron: RAAKVLAK).	23
Figuur 20: Screenshot van Geopunt.be met aanduiding van het gebied waar door BAAC een archeologienota werd geschreven (gearceerd) en CAI melding 217177 (grachtensysteem uit de nieuwe tijd, aangeduid in het geel) (bron: GEOPUNT, 2018; schaal: 1: 5676).	24
Figuur 21: Kaart van Ferraris (1771-1777) met projectie van het noordelijke deel van het projectgebied (bron: KBR & AGIV, 2017a ; schaal 1:20 000).	26
Figuur 22: Kaart van Ferraris (1771-1777) met projectie van het zuidelijke deel van het projectgebied (bron: KBR & AGIV, 2017a ; schaal 1:20 000). De pijl duidt de holle weg aan.....	27
Figuur 23: Atlas der Buurtwegen (1841) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied, met aanduiding van de herberg in het wit (bron: AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, 2017 ; schaal 1:10 000).	28
Figuur 24: Atlas der Buurtwegen (1841) met projectie van het centrale deel van het plangebied (bron: AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, 2017 ; schaal 1:10 000).	29
Figuur 25: Atlas der Buurtwegen (1841) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, 2017 ; schaal 1:10 000).	29
Figuur 26: Kaart van Vandermaelen (1846-1854) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied (bron: KBR & AGIV, 2017b ; schaal 1:20 000).	30
Figuur 27: Kaart van Vandermaelen (1846-1854) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: KBR & AGIV, 2017b ; schaal 1:20 000).	30
Figuur 28: Popp-kaart (1842-1879) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2017a ; schaal 1:20 000).....	31
Figuur 29: Popp-kaart (1842-1879) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2017a ; schaal 1:20 000).....	31
Figuur 30: Topografische kaart uit 1954 met projectie van het plangebied in rood (bron: NGI, 2015).	32
Figuur 31: Luchtfoto (1971) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2018a ; schaal 1:20 000).....	33
Figuur 32: Luchtfoto (1971) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2018a ; schaal 1:20 000).	34

Figuur 33: Luchtfoto (2017) met projectie van het noordelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2018b ; schaal 1:20 000).....	34
Figuur 34: Luchtfoto (2017) met projectie van het zuidelijke deel van het plangebied (bron: AGIV, 2018b ; schaal 1:20 000).	35
Figuur 35: Overzicht van de profielen ter hoogte van fase 1 met aanduiding van de verschillende werkputten. (bron: AGIV, 2021a).....	36
Figuur 36: (links) detailfoto van profiel 1.2. (rechts) Detailfoto van Profiel 1.4. (©RAAP)	37
Figuur 37: Overzicht van de profielen binnen fase 2 met aanduiding van de werkputten. (bron: AGIV, 2021a) .	38
Figuur 38: (links) Detailfoto van profiel 2.1 (rechts) detailfoto van profiel 2.4. (©RAAP)	38
Figuur 39: overzicht van de verschillende profielen en profielputten in fase 3. (AGIV, 2021a)	39
Figuur 40: (links) Detailfoto van Profiel 3.2 (rechts) detailfoto van PP3.3 (©RAAP)	39
Figuur 41: Overzichtsfoto van het vlak ter hoogte van werkput 1.6.(links) en Werkput 2.4 (rechts). (©RAAP) ..	41
Figuur 42: Overzichtsfoto ter hoogte van werkput 1.6. (©RAAP)	42
Figuur 43: Overzichtsfoto ter hoogte van werkput 1.8. (©RAAP)	42
Figuur 44. Overzichtsplanning met de situering van greppels S5 en S6, geprojecteerd op de GRB (bron: AGIV, 2021a).....	43
Figuur 45: (links) coupe op spoor 5 (Rechts) Coupe op spoor 6	43
Figuur 46. Overzichtsplanning met de situering van greppel S7, geprojecteerd op de GRB (bron: AGIV, 2021a).	44
Figuur 47: Coupe op spoor 7.	44
Figuur 48. Overzichtsplanning met de situering van gracht S12, geprojecteerd op de GRB (bron: AGIV, 2021a).	45
Figuur 49. Vondst 3 uit spoor 12 in werkput 8, randfragment van een deel in roodbakkerd aardewerk.	46
Figuur 50. Vondst 3 uit spoor 12 in werkput 8, bord in geelbeige bakkerd met blauwe versiering bovenop de vlag.	46
Figuur 51. Vondst 4 uit spoor 12 in werkput 8, randfragment van een bord in roodbakkerd aardewerk.	46
Figuur 52. Vondst 5 uit spoor 12 in werkput 8, geglaazuurd bakkerdenfragment met lichtbruin-geel bakkerd.	47
Figuur 53. Vondst 6 uit spoor 14 in werkput 8.	48
Figuur 54. Overzichtsplanning met de situering van greppel S14, geprojecteerd op de GRB (bron: AGIV, 2021a). ...	49
Figuur 55: Coupe op spoor 14 (fase 3). (©RAAP).....	50
Figuur 56: mogelijke karresporen ter hoogte van werkput 3.1 (fase 3).	51
Figuur 57. Karrespoor spoor S11 in werkput 3.1, projectie op GRB (bron: AGIV, 2021a).....	51
Figuur 58. Detail- en coupefoto van karrespoor S11 (witte stippellijn).	52
Figuur 59. Overzichtsfoto van de oriëntatie van karrespoor S11 en de holle laan in het verlengde.	53
Figuur 60. Vondst 2 uit spoor 11 in werkput 8, aanzet van een oor van een kan of kruik in Rijnlands steengoed.	53
Figuur 61. Karresporen spoor S15 en S16 in werkput 3.2, projectie op GRB (bron: AGIV, 2021a).	54
Figuur 62: (boven) overzichtsfoto van sporen 15 en 16, (linksonder) coupe op spoor 15, (rechtsonder) coupe op spoor 16. (©RAAP)	55
Figuur 63. Vondst 7, beigegeel bakkerdenfragment uit karrespoor S15 in werkput 9.	55
Figuur 64. Kuilen S1, S2, S3 en S4 uit fase 1 in werkputten 1.1 en 1.5, projectie op de GRB (bron: AGIV, 2021a).	56
Figuur 65. Kuilen S8, S9 uit fase 2 in werkputten 2.5 en 2.6, projectie op de GRB (bron: AGIV, 2021a).	57
Figuur 66. Kuilen S13, S17 uit fase 3 in werkputten 3.1 en 3.2, projectie op de GRB (bron: AGIV, 2021a).	57
Figuur 67. Aardewerk afkomstig uit spoor 17, wandscherven in zowel rood als grijsbakkerd aardewerk.	58
Figuur 68. Vondst 9 uit spoor 19 in werkput 9.	58
Figuur 69: Overzichtsfoto van spoor 10. (©RAAP).....	59
Figuur 70. Britse luchtfoto 20 mei 1918 (bron: KLM-MRA).	60
Figuur 71. Britse luchtfoto 20 september 1918 (bron: KLM-MRA).	61
Figuur 72 Duitse luchtfoto media 1938 (bron: NARA)	62
Figuur 73 Detailuitsnede Duitse luchtfoto media 1938 (bron: NARA)	63

Figuur 74 Detailuitsnede Amerikaanse luchtfoto 21 januari 1944 barakken ter hoogte van de opgegraven loopgraaf (NARA).....	63
Figuur 75 Duitse luchtfoto 26 november 1944 (bron: NARA).....	64
Figuur 76 Detailuitsnede Amerikaanse luchtfoto 8 oktober 1945 (NARA)	64
Figuur 77. Vondst 1 uit spoor 10 in werkput 8, voorzijde.	65
Figuur 78. Vondst 1 uit spoor 10 in werkput 8, achterzijde.	66
Figuur 79. Oriëntatie van spoor 11, projectie op recente luchtfoto (bron: AGIV, 2021b).	70
Figuur 80. Voorbeeld bijschrift figuur.	71
Figuur 81. Oriëntatie van karresporen 15 en 16, projectie op de Ferrariskaart (bron:KBR & AGIV, 2017a).....	72
Figuur 82. Oriëntatie van karresporen 15 en 16, projectie op de Atlas der Buurtwegen (bron: AGIV & PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, 2017).	72
Figuur 83: Overzichtsfoto van spoor 10. (©RAAP).....	73
Figuur. 84 Detailuitsnede Amerikaanse luchtfoto 21 januari 1944 barakken ter hoogte van de opgegraven loopgraaf (NARA).....	74
Figuur 85. Ligging van de loopgraaf in de sleuf langsheen de Diksmuidse Heirweg (bron: AGIV, 2021).	74
Tabel 1. Overzicht van het gerecupereerde vondstmateriaal.....	67

Bijlagen

- Bijlage 1 Plannen en plannenlijst
- Bijlage 2 Tekeningenlijst
- Bijlage 3 Fotolijst
- Bijlage 4 Sporenlijst
- Bijlage 5 Vondstenlijst